

روانشاد سهراب یوسفی گرجی پژوهشگر و فرهنگ نگار
مازندرانی است که با تألیف کتاب «گنجینه ضرب المثل ها و
کنایات شرق مازندران» نقش مهمی در ثبت و حفظ ادبیات
شفاهی و فرهنگ عامه تبرستان ایفا کرده است. این اثر به عنوان
منبعی ارزشمند، شناخت عمیقی از زبان محلی، تمثیل ها و عناصر
ادبی منحصر به فرد شرق مازندران ارائه می دهد. ارزش این کتاب
وقتی بیشتر می نماید که مشخص می شود بیش از نیم قرن پیش
تدوین و در ویرایش آن افراد سرشناسی چون استاد محمدرضا
اسحق خنیاگر پرآوازه مازنی مشارکت داشته اند.

باغ چهل ستون مربوط به دوره صفویه که در بهشهر (پارک ملت) واقع شده اثر ژول لورانسی نقاش فرانسوی به سال ۱۸۹۰ میلادی

گنجینه ضرب المثل ها و کنایات محلی شرق مازندران

نزد کدورت فزاید خود چه رسالت نه سبزه است چوب منیرنی گفت هرگاه
 او هم رسالت را بدیده و فزاید کند از او بدتر است
 ۳- حاجی گفته میگو: *المشای* / *ما از خزان* / ام بزد
 ۱- دوسته به - خانی - *سوده هاده - محل - کنس*
 ۲- درست را می فزاید و خانی / *سوده هاده - محل - کنس*
 ۳- حاجی گفته میگو: *سوده هاده - محل - کنس*
 ۱- تا - و چیم - بزمه - نلنه - مار - و به - شیر - نرند
 ۲- تا فزاید نگرید مادرش او را شیر بخندد
 ۳- تا بخود درخ نریدی و حق خود را نگرایی بآن نخواهی رسید
 ۱- دو - و به رشتو - و نل - در - کی هسته
 ۲- دو مخ و دشتو (شیره خام که) نرند او یک جور است
 ۳- نرند و شیرینی فوی و بی کارند و نرند نرند و فرقی ندارد
 ۱- مک - اسبک - ناله - خانی - پس - ویدیس - هکنی

گنجینه ضرب المثل ها و کنایات محلی شرق مازندران

مؤلف: سهراب یوسفی گرچی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گنجینه ضرب المثل ها و کنایات محلی

شرق مازندران

مؤلف:

سهراب یوسفی گرجی

ویراستاران:

دکتر نبی اله یوسفی گرجی

خسرو یوسفی گرجی

سوده کاظمی گرجی

سرشناسه	:	یوسفی گرجی، سهراب، ۱۳۲۶-
عنوان و نام پدیدآور	:	گنجینه ضرب المثل ها و کنایات محلی شرق مازندران
مشخصات نشر	:	تهران: میعاد اندیشه، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	:	۱۳۳ص: جدول.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۳۲۸-۲۴۶-۱
وضعیت فهرست نویسی	:	فاپا
یادداشت	:	

Miaadpub.ir

عنوان کتاب: گنجینه ضرب المثل ها و کنایات محلی شرق مازندران
 مؤلف: سهراب یوسفی گرجی
 ویراستار: دکتر نبی اله یوسفی گرجی - خسرو یوسفی گرجی - سوده کاظمی گرجی
 ناشر: میعاد اندیشه
 طراح جلد: شکوفه احمدی
 صفحه آرا: مائده طومار
 نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۷۰۰/۰۰۰ ریال
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۲۸-۲۴۶-۱

تلفن انتشارات: ۰۹۱۲۵۱۲۰۰۶۷ - ۰۲۱۶۶۰۱۷۴۴۸ - ۰۲۱۶۶۰۱۴۷۹۷

همه ی حقوق مادی و معنوی این اثر برای مؤلف محفوظ است.

تکثیر و انتشار این اثر به هر صورت، از جمله بازنویسی، فتوکپی، ضبط الکترونیکی و ذخیره در سیستم های بازیابی و پخش، بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از مؤلف به هر شکلی ممنوع است.

این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد

فهرست مطالب

۹۲	او- اینجه- نون- اینجه- کجه- بورم- بهتر از- اینجه.....
۸۲	ابو- ره- اسب- بنه- بزوه.....
۸۹	آخه- ماسته- دِشِنی؟.....
۳۷	آدم- اِشکیم- پَرست- خدا پَرست- نوونه.....
۴۰	آدم- بنه- بخارده- ره- دیگه- زندگی- کینگه- نَزنده.....
۳۷	آدم- چناس- دِ- دَفه- چاشت- خورنه [آخِرش- وِشنا- خاسنه].....
۴۰	آدم- خوش- حساب- شریک- مال- مَرَدِمه.....
۴۲	آدم- دِ- زَن- دار- ونه- مسجد- دِله- بَخاسه.....
۱۱۲	آدم- کم- رو- هرزه- کَفنه.....
۱۰۰	آدم- مِف خار- خُش سلیقو.....
۵۲	آدم- نادون- زَنده- پکادون.....
۲۸	آدم- نِدارمه- پهلون- خدا- هَسْتِه.....
۲۶	آدم- نفهم- ورزا- هِشته- یه- قاپده- زور- دارنه.....
۳۶	آدمی- که- شیر- جه- بَسوته- دُو- ره- هِم- پُف- کانده.....
۴۱	آرد- که- دَووهه- بنه وار- نون- بَپِتِن- همه- کَس- کاره.....
۹۶	از- دست- بَدیده- هرچی- بَهِیتی- مِفته.....
۳۲	اِزالَه- کانده- جه- بَدایی.....
۷۰	اِسا- ته- کِلَه لوی- ماشِه- دِ(۲)- تا- بویهه؟.....
۸۶	اِسا- که- بلال- بَمَرده- دیگه- اذان گو- دَنیهه؟.....
۷۷	اِسا- که- خانی- دار- دَکفی- چنار- دَکف.....
۹۹	اِسا- مِین- میومیو- کُمبه- هارِشِم- ته- مِر- نون- دِنی؟.....
۴۰	اِسا- ته- خر- تیل- جه- دَر- بُورده؟.....
۸۸	اوسار- ره- دِنباله- کینگه- کَشنه.....
۶۹	اسب- تَبش- جه- خاشه- جو- ره- زیاد- کانده.....

اسب- خَریندی- یالّه- هارِش- زن- وئی- تِباره [مارده]- هارِش	۸۷
اسب- ره- خَره- وَر- دَوِندی- خر- نَوونه- ولی- عادت- خر- دِه- گَرنه	۳۵
اسب- ره- دِنه- رکاب و غَمَتِر- هم- دِنه	۱۰۳
اسب- سَر- جه- برو- پایین	۶۰
اسب- که- ونه- نِیهه- پالون- ره- هم- سَپِل- نِخورنه	۷۳
اسب- نَهیته- اوخار- زوهِه	۷۸
اسب- هِدامه- خَر- بَهِیتمه- ذوقی- جه- پَر- بَهِیتمه	۱۰۱
آسمون- بباره- زَمین- بَرداره	۴۶
آسیو- خارگَن- که- نَوی- بَزوهی- دَوَلّه- خراب- هِکِردی	۸۴
آش- شوربا- بسم الله- نِدارنه- زن- بیوه- موارک با- نِدارنه	۳۰
اِشکم- کینه- دارنه	۱۰۴
اِشکنی- آگه- دِماوند- کوهِ- تکه- دَر- بیه- ونه- ریشه- دَره- پوش- دِلّه	۱۰۵
آغوز- دارنه- بازی- کاندّه	۳۹
آکِنده- او- ره- آکِنده- اسب- گَرنه	۱۰۱
اگر- این- چش- اون- چش- ره- به دَرَد- بِخورد- بُو- فنی- وسط- دَنی ویهه	۳۱
اگر- خَر- خَره- آی- تیل- ماسنه	۴۱
آگه- خانی- دِنیا- ره- بَخِندی- یک- روز- کار- هِکِن- هَف- روز- لَوِندی	۱۰۱
آگه- دِ- نفر- باهم- بوهِن- دِنیا- ره- پَلی- کُاندِنه	۸۰
آگه- گُو- ره- نَدیمه- گُو- پوش- ره- بَدیمه	۱۰۹
آگه- وُجه- عزیزه- تَرِیت- عزیزتره	۹۰
آگه- وِشنا- اِشکم- دارمِه- خسته- تن- نِدارمِه	۶۰
آمرو- آهو- خاشه- وُجه- ره- شیر- نَدِنه	۴۷
آمرو- خاشه- مارِه- بخارده- شیر- دِه- یاد- بیاردِمِه	۶۸
امسال- جیکا- دَره- پارساله- جیکا- ره- یاد- دِنه	۳۱
آمشو (آمرو)- هوا- جُول- دارنه	۵۲
الان- که- کار- شیش- به- شیشه	۹۹
اون- کَس- زن- بَمیره- که- زن- خاخر- نِداره	۵۹
اونکه- دوسته- نِمک- یک- آنگوستِه	۳۶

اونی - که - نه - نه - اونی - که - انه - سرپتی - هین - بیا ۴۵
 آویزونه - عزابه - بورینی - درد - انه ۸۳
 این - روزا - ونه - کیشه - ره - سگ - هم - نخورنه ۱۱۱
 اینا - که - ته - دره - خوندنی - من - ورق - بزومه ۹۷
 اینکار - گرز - رستم - گرو - نیاها ۸۵
 اینها - ره - گانه - دردسر - بی چربی ۵۰
 اینها - هفت غلبه - هستنه ۹۳
 باد - بهانه - چه چی - هسته؟ - جو - نون ۱۰۶
 باد - که - آدم - جه - در - بورده - شلوار - کینگمون - جه - است - نکانده ۱۰۷
 بامشی - ره - بهته - ته - کش - ارمونه - بهته - دست - زن - زیره - یه - کرمونه ۱۰۹
 بامشی - ره - ماست و پلای - سر - بهیته ۹۱
 بامشی - یه - ذوق - تا - بومه - لویه ۸۲
 ببوی - کله - لو - ماشه - پیدا - هکرده ۱۰۴
 بپته - خروزه - نصیب - شاله ۱۰۲
 بخته - خرسه - دست - چو - هدائی؟ ۸۶
 بخوردن - جه - سر - نویه - بلشتن - جه - خانه - بووه ۶۰
 بخوردنی - او - ره - ونه - سرچشمه - بهیتن ۴۳
 بخوردی - بخوردی - بخوردی - بوردی ۵۰
 بدیده [یا بدهکار] - سنگ - هم - کپل - بزوهه - بی - پل - خاش - جیو ۶۰
 بدیمه - تره - یاد - دگته - مره ۹۲
 برادران - جنگ - کنند - آبلهان - باور - کنند ۵۳
 برام - احمد - گوی - واری ۹۹
 بز - دره - سمرقند - کله - پاچه - یک من - چند؟ ۵۲
 بز کله - گله ۵۸
 بزه - ره - بهته - ته - دم - چه - هوئه - بهته - کار - دنیا - حساب - و - کتاب - دارنه ۸۷
 بزه - ره - که - مرگ - برسیهه - چپون - ناهار [یا چاشت] - ده - خورنه ۳۷
 بزه - غم - جانه - قصاب - ره - غم - پی ۵۰

۶۱	.....	بَلَكِه - تِكَلُوم - دِرَاژِه
۳۰	.....	بَهْتِه - خَر - قِرْبُونِي - وونه - بَهْتِه - نا - قِمِت - خَر - كه - وونه
	.....	بَهْتِه - مَرْد - هِم - حِيض - وونه - جَوَاب - هِدَا - آرِه - بَهْتِه - كِه؟ - بَهْتِه - مَوْعِي - كه - طَلَبكار - بِيَمُو -
۱۱۱	.....	دَم - دَر - و - خاشِه - طَلَب - رِه - خوانِه
۵۷	.....	بَهْتِي - تَلِي - سَر - تِيچ - تِيچ
۴۲	.....	بِي - او - دَرِه - آسِيُو - سازِنِه
۹۷	.....	بِي - توره - جو - خورِنِه - بِي - كِلَا - او
	.....	بِي رَسِن - اِزال - شُونِه
	.....	Error! Bookmark not defined.
۹۶	.....	بِي كَس - كَس - خِداَهه
۸۲	.....	بِي - مَشَل - سِيْنِه - زَمْبِي
۱۱۲	.....	بِيكار - چِه - كُنِه؟ - دِرُوش - به - تَنِش - دَكُنِه
۹۵	.....	بِيگانِه - كه - وِفا كُنِه - بَهتر از - خويش - مَنِه
۸۱	.....	بِيوه زن - كه - عاقِبِت - شِي - كانده - خاشِه - وِچِه كُنِي - رِه - دِنبال - اِينِگِنْدِه
۶۵	.....	پارسال - گاز - گَبِتِه - امسال - لو - زَنده
۳۸	.....	پَسِر - زن - بوردِه - تِه - هِمسايِه - دِتر - شِي - هِكِرْدِه - تِه - هِمسايِه
۹۴	.....	پَسِرزَنِه - تعريفِه - رِه - وِنِه - شِيمار - هِكِنِه
۷۳	.....	پَشْتِه - پَرچِم - بَسِيار - گُو - وَنگ - كانده - هِمِه - يِه - جَوَاب - رِه - نَوونِه - هِداهِن
۲۷	.....	پَلَنگ - پَشْت - مِي - بُتِي
۸۶	.....	پوست - رِه - دَر بوردِي - خدا - رِه - شُكر - هِيكِن
۹۳	.....	پول - آدِمِه - رِه - نِفَرينگ - كانده
۲۳	.....	پيش گفتار
	.....	پيش - پَشو - آتَش - پَشو - مِهْمون - دَرِه - يَك - شو - دِ - شو - پيش - پَشو - آتَش - به - سَر - مِهْمون -
۹۸	.....	اين - ما - رِه - كانده - سَر
۹۶	.....	پيغوم - پِه - اسب - هِم - جو - نَخورِنِه
۶۵	.....	پيِر - خوشحال - پَسِر - بَقَال
۱۱۵	.....	پيوست
۴۳	.....	تا - زرات - بُوَم - سَر - نِي يَمُو - نَهْه - مَن - دارِمِه
۲۸	.....	تا - ظَهَر - مَر - وَك - رِه - پيش - كاردِه - بعد - از - ظَهَر - وَك - مَر - رِه

تا- مادیان- دِم- نَزَنه- یابو- سِم- نَزَنده.....	۱۱۳
تا- نَزَنی- دَره- نَوَنی- بَره.....	۱۰۰
تا- هفت- دَبه- حلاله.....	۳۴
تا- وَچَه- بَرِمَه- نَکَنه- مار- وَرَه- شیر- نَدِنه.....	۴۵
تا- وَچَه- بَرِمَه- نَکَنه- وَنَه- مار- وَرَه- شیر- نَدِنه.....	۳۹
تاریکی- هَنیشْتَه- روز- پِشینی- ره- پَنه.....	۸۰
تَرشی- آش- فَاتِحَه خُونی- چَه چِیهه؟- شِیل.....	۳۰
تُف- هِکَنی- کَلنه- دِلَه- سر.....	۶۴
تِلاکوله- بوردِه- شَالَه- پِیشباز.....	۵۶
تِمامه- آبندون- ره- کِش- بَزوهی.....	۹۰
تِموم- وونه- دَارَه- هَلی- مُوندِنه- یارَه- گلی.....	۳۳
تَن- کِه- رَاه- دِلَه- کَتَه- مَر- و- پِیته لوس- هِم- خاشه- دِمَه- ره- دِننه- وَنَه- دِلَه.....	۱۰۸
تِنَا- گُسفن- ره- وَرگ- خورنه.....	۹۳
تَنبِل- ره- فَرْمُون- زونه- نصیحت- پَدِرونه- کارده.....	۶۱
تِه- اینتی- هِکَن- وَه- اونتی- کانده.....	۵۸
تِه- بَییسْتَه- رَسِن- جِه- بَنشینَه- چَلُو- بوردن.....	۳۳
تِه- تِک- وَنَه- چَکوشی- بَووهه.....	۷۸
تِه- دَخُس- مَن هِم- خُسِمبه- هارِشِم- طَلِبکار- کِنه- سَر- رَسِن- کانده.....	۲۹
تِه- دَرگَه- سَر- نِیشتی- مَن- نَنِیشْتِمَه.....	۶۴
تِه- دوش- تِرازی- دَنی- بو.....	۷۱
تِه- راغون- نِداشتی- چوه- بوردی- بِنِگوم- بَکاشتی؟.....	۸۹
تِه- ره- دَارِمَه- خَاکِندی- فِکَه- دَارَه- چِلَه- ره- دَارِمَه.....	۳۲
تِه- شِمشِر- وَنَه- ابرَه- تِکَه- او- بَخُورَه.....	۷۰
تِه- کار- عِلَفَه- واری- بورمه- دِشَنِیهه- هَسْتَه.....	۹۶
تِه- کُلْفَتِ رَسِن- و- مِه- نَاژکِ- گِرْدِن.....	۵۲
تِه- مَرَد- باش- مِرغانه- بَکَن- همه- د(۲)- زَرْدی.....	۶۷
تِه- نماز- بَخُونِسْتِن- مَثَل- اودَنگ- نِماز- بَخُونِسْتِن- ره- مُوندِنه.....	۴۹

تور- ده- بلند- هِکِرده- بَرَوَهه- خاشه- لینگ- پشته- ره.....	۷۵
جوړ- دست- بَشکِسته- ره- گردن- ونه- بکِشه.....	۹۵
جوگی- جوگی- جه- بد- دارنه.....	۳۶
جیکا- ره- بَهْتنه- دار- به- ته- تن- بَهْتنه- به- شرطی- که- بگنجه.....	۱۱۰
چرخ چی- کرگ- تله- په- دله- او- خورنه.....	۷۶
چم ده- ره- چم- نده- اسا- که- هدایی- کم- نده.....	۳۲
چنگل- آگه- رگ- داره- ته- ندارنی.....	۵۶
چو- به غیر- از- کلا- و- کوزه- همه- چیز- وه- استفاده- دارنه.....	۲۸
چوی- مال- در- شونه- حرف- مال- در- نشونه.....	۳۴
چیزیکه- بوپیه- پاره- وصله- بر- نمی داره.....	۳۹
چیندکا- میک- میک- ره- خاشه- مار- جه- یاد- گرنه.....	۲۶
حرف- حرف- یارنه- وا- وارش.....	۴۴
حرف- حق- زن- سرت- را- می بُرن- حالا که- زدی- باید- بیرن.....	۴۳
حرف- دله- خُش- دارنه- شیه- سره- ره- خراب.....	۸۹
حرف- زیاد- بز- قرآن- مجید- بخوندستین- و- خُبه.....	۴۳
حموم- زنوننه- درس- هِکِردي؟!.....	۷۳
خاخر- مه- وچه- ره- دار- من- خامبه- توه- برمه- هکنم.....	۹۸
خاکندی- گل کتک- دکته- دریوی- دله.....	۸۴
خال- سیاه- خال سفیدگر- واری- نکن.....	۷۵
خانی- شال- بن- ره- بینگنی- ماریم- ره- بکش.....	۵۷
خانی- نوویی- سه زر- به- یک زر- از- خانه- په- خراب- خود- نواش- در.....	۸۹
خدا- بیامرزه- مرده- ره- پمت- هِکِرده- زنده- ره.....	۱۰۴
خدا- پرده- ره- بلار دنیهه.....	۷۴
خدا- خر- ره- اشناسیهه- وړه- شاخ- ندا.....	۸۷
خدا- که- خانه- هادیه- ببوی- کله- بن- جه- دنه.....	۷۲
خدا- گدا- ره- خر- هدا- توره- ندا.....	۹۰
خدای- زنبیل- آسمون- تن- آوزون- نیهه- ونه- دله- بهیری- بخری- ونه- بوری- کار- هکنی...۵۳	
خر- خر- سر- شونه- دست- بز- بالاتر- هاده.....	۱۰۷

۶۰	خَر- خَره- لو- جه- نَمی یرنه.....
۷۴	خَر- ده- آسِیو- وه- گیرنه- یا- اودَنگ- وه.....
۵۰	خَرَس- ره- بَهْتَه- تَوَه- کُدوم- فصل- خَوَه- بَهْتَه- اگه- بَهوَرَم- پَهیزماه- تَرَسِمبه- بَهَرین- خاشه- تَش- بَهیتَه- اِشکِم- وه- کاندِه.....
۵۵	خَرَس- ره- بَهْتَه-نه- تَه- کالی- خِرَاب- بَووَهه- بَهْتَه- اینجه- نَوِیهه- اونوَرَتِر.....
۱۰۹	خَرَس- هرچی- بِخوردِه- دَمِیشته.....
۹۲	خورش- پِللاجِه- بیشتَره.....
۴۸	خَرَمَغِزی- هِکِرِدِه- دَر- بُورِدِه.....
۶۱	خَره- بَهْتَه- پَسَر- زَن- بُورِدی- موارکا- بَهْتَه- چِه موارکا- مَن- کِه- نا- مِه- پشته- بار- کم- بَوِیهه- نا- عَقَب- سِخ.....
۳۵	خَره- پِشت- بُورِدی- یا- گازه- یا- لو.....
۳۸	خَره- خوراک- مَهره- هَسْتِه.....
۱۱۰	خَشک- بَوِیهه- پُوش- ره- او- نِینگِن.....
۱۰۸	خاشه- باده- کی- ره- مِوارک- وا- دِنی؟.....
۳۲	خاشه- بَمِرْدِن- ره- وَنه- کَس- دِیگه- یِه- نَش- سَر- بَدِیهِن.....
۹۵	خاشه- دِلَه- ره- شَکِر/شیرین- اِنار- نَزَن.....
۷۱	خاشه- سِرَهه- تَرش- بَوِیهه- آش- ره- بِخو- مَنّت- مَمِیج پِلای- کَس- دِیگه- ره- خاشه- سَر- نِل.....
۱۰۵	خاشه- کِیجا- ره- کِه- هَمین- جوری- هِدایی- پِک- نَفَر- ره- گَنه- بَوینه- چِه- خَبَر- بوهه.....
۸۱	خاشه- مَالَه- ره- خارِه- دار- هَمسایه- جِه- گِلَه- نِدار.....
۲۸	خَلَه- بَتَدِن- جِه- کُش- لارِدنه.....
۶۵	خَلَه- گَرْد- دِنی.....
۶۶	خُم- بِشکسْتِه- یِه- بو- دَر- نَشونه.....
۸۷	خَمیر- کِه- شِل- بَوِیهه- لاک- هِم- او- پَس- دِنه.....
۳۳	خُه [ناله]- ره- بَالش- نَوْنه- وِشنا- ره- خورَش- نَوْنه.....
۳۶	خو- هُه- آیت الکُرسی.....
۶۸	خواسته- اسب- ره- نال- هِکِن- خَر- خاشه- لینگ- ره- جلو- داشته.....

خَوَر - نَكَارده - شوَننه - حَموم	۵۲
خِيک - دَره - وَنه - دوش - بِخوردن - کَس - دِگَر - وَه	۶۴
خِيکِه - ره - جِنِگَر - بِدایي ؟	۸۹
د - تا - رَقِي - هم - خرج - اگِه - پِتا - دَره - تَش - ره - پُف - کاندِه - پِتا - ديگِه - وَنه - وَنه - کينگِه - ره - پُف - هِکَنه	۱۱۱
دار - ره - جوَری - وِرِيندِه - وَنه - بِن - خَبَر - نِدارنه	۸۰
دار - دَره	۵۷
دار - وقتي - بِنه - بِخُورِدِه - تور - دِه - هِر شا - بَدِيهه - دَارِه - چو - وَنه - تَن - دارنه	۷۹
دارا - آدِمه - سگ - نَخُسِنه - فقير - آدِمه - اونتا	۱۰۶
داغی - ره - کِلِه - بهشتی - دِزد - خَبَر - دار - وونه	۳۶
دَبِه آدِم - تَن - کِه - دَر - کَفِنِه ؟ - او کَفون	۱۰۷
دِر - بُوِيهه - دِرَو - بُوِيه	۹۹
دِر - دِه - بَهْتِه - ديوار - بَشناهه - عاروس - ره - بَهْتِه - شی - مار - بَشناهه	۶۷
درآمد - مَرده - ره - رَخشنده - دارنه - زمين دِه - ورف و وارِش - تازه - دارنه	۸۸
دِرَبُوي - او - کِچِه کِچِه - توم - وونه	۵۳
دِرَبُوي - او - و - گِل کِتک ؟!	۹۱
دِزد - ره - دِزد - بَزوَهه - خدا - ره - خنده - بَهِيته	۶۵
دَس - کِه - بَشکِسْتِه - وِرِه - اينگِنْدنه - گِرْدِن	۴۰
دعوای - پِيير - و - وَچِه - ره - باوَر - نَکَن - و - دخالت - هم - نَکَن	۲۶
دل - خوش - بوهه - سِرِه - کالی پشت - بوهه	۱۰۴
دل - دايه - بيش - از - مادر - بَسوزِه - بايد - دايه - ره - داغ - هِکَرْدن	۱۱۳
دِماوند - کو - بی وَرَف - نَوونه	۱۰۳
دَندونی - کِه - لَق - بُوِيهه - وِرِه - بی - بِيِنِگِن	۴۴
دُو - نِداهی - کوزه - ره - نِشکِن	۶۹
دُو - و - دِشُو - وَنه - وَر - يکی - هَسْتِه	۴۵
دوری - دِلِه - جِه - دَکِلِه - کَلِه - مَجْمَع - دِلِه	۵۵
دَوَسْتِه - بَهِيْتِن - آسونه - وَنه - داشتن - سَخْتِه	۲۹
دوسته - چَش - دَره - آدِمه - تَن - جِه - دِشْمِن - چَش - دَره - آدِمه - لِيَنگ - جِه	۷۱

دوسته - ره - خانی - دشمن - هکني - وعده - هاده - عمل - نكن	۴۵
دی - از - کنده - راست - وونه	۶۹
راست - را - ره - بو - هر چه - دوره	۷۹
رندی - یه - ته - دیگه - پلا - دنیه	۵۵
زبون - گوشته - لام بیزه - پوسته - هر - چی - ونه - تک - جه - در - انه - گنه	۴۶
زیرزم - کالی - یه - دله - چو - بداهه	۷۲
زن - خوب - ره - از - قبيله - در - نکاندنه - اسب - خب - ره - از - طویل	۸۳
زن - ده - شی - دارنه - بار - ده - کشی	۸۲
زن - مال - آدمه - سیفال - سر - بنویشتو	۹۶
زن - هدایی - پرچیم - پشت - گوش - نده	۹۱
زن - همباز - بووه - مال - همباز - نووه	۱۰۶
زن و شی - یه - دعوا - بهار ماهه - هوا - ره - موندنه	۹۲
زبرکش - زبرکش - کینگه - ره - ونه - بوینه	۱۰۷
زندیه - سر - نیشته - ریش - ره - کندنه	۷۲
زوما - بُورده - زن - مار - گو - گردی	۴۱
زیک - زور - ده - ندارنه - خانه - غاز - مرغانه - هکنه	۵۹
زیک - ره - ورف - روز - بهیته	۴۷
سر - چدونده - وشنا - ره - چی - یه - ورزا خو - چدونده - شپل - چیچی - یه	۹۴
سر - چه دونده - وشنای - اشکیم - چه خوره؟	۷۶
سر - ده - رد - نده - دم - ره - نِماس - که - تره - لو - بزنه	۷۲
سر - قبر - مین - نرین - ته - فاتحه - خونی - ره - نخامبه	۱۱۱
سرکه - او - ره - ندیه - تنده	۳۹
سیفال - به سر - بهتره - یا - صاف - به سر؟	۱۰۴
سگ - خاشه - نال بن - جه - گرنه	۷۸
سگ - ره - بی - کندون - نوونه - باز - ونه - بهه	۴۹
سگ - ره - زور - بوری - شکار	۷۲
سگ گرگین [یا گر بهیته - سگ] سرچشمه - او - خورنه	۳۷

سَگِه - رِه - گِیرِنه - شال - رِه - رَم - هَادِهه - نَهِی نِه - کالی - پِشت - بَخاسه	۴۶
سَگِه - رِه - لوِهه - نِیا	۹۴
سَگِه - گوِشه - رِه - هرچه - بَیشتَر - بَورِینی - گِیرا تر - وونه	۷۸
سِما - سِما - رِه - دُومبِه - خامبِه - بَکَنِم - نِدومبِه	۸۶
سنگ - بَجای - خُدش - سَنگین - هَسْتِه	۴۸
سو - نِدارمه - قالی - رِه - خامبِه - چِه کَنِم	۱۰۲
شا - مریض - بَویِهه - وزیر - دِه - رِه - اِمالِه - کارِدِنه	۱۱۳
شاپ - شَب - عَیید - نَزَن	۶۸
شال - پَقْدِه - راه - بُورِدِه - عَقَبی - رِه - هِم - اِشنه	۴۲
شالِه - بَهِتَنه - چَوِه - بازار - نَشونِی - بَهِتِه - شومبِه - اِگر - فِضول - بَهلِه - فوری - گَنه - آی شال - آی	
شال	۵۱
شانس - داشبوم - گَهره - کِتمه	۲۷
شاه - شادخار - بَخواسته - لِسک - هِم - دَویِهه - شِبِهه - گُمِش - یِتا - تَب - پوش - دَمِیشتِه - لِسک -	
بورده - ونه - تَه	۱۰۶
شِتر - با - بار - بُورِدِه - باربند - کَشی - وِه - دُر - کاندی؟!	۴۴
شِتر - که - عَلف - خانه - خاشه - کِلَه - رِه - دِراز - کاندِه	۳۵
شِتره - باربند کَشی - یِتا - خَره - باره	۳۴
شِفَت - بَهِتِه - کاجِه - هِم - بوور - هِکِرده	۹۷
شِکار - شال - خانی - بوری - شیر - رِه - در نَظَر - دار	۴۶
شِمِه - کارا - نَفْتِه - گَند - کاندِه	۱۰۲
شُه - سِیه - گُو - سِیه	۲۶
شو - گوِش - دارنه	۶۳
شیرین - بو - شیرین - پرو	۹۸
شیرین - بُو - شیرین - پرو	۴۹
صاحب - خَر - زور - ونه - خَره - زورچه - بَیشتَر - بُوِهه	۴۰
صَد تا - مَر - ونه - بَخْری - تا - آفی - بَووی	۲۸
صغیر - وَچِه - گَد - وونه - مَلکِمیدِه - وِه - روسیاهی - موندِنه	۲۷
طاق - سِلام - طاقچه - سِلام - بی بی جان - خیرم - بده	۱۰۲

- طَبَل زن - یزید - و - جلودار - امام حسین (ع) ۹۵
- طرف - جه - سوال - هِکِرْدَنه - خو - وَچه - کاندِه - یا - مِرغانه - بَهْتِه - اون - کَلّه - سَخْتِه - پییر - جه - همه - کار - بر - اِنه ۷۶
- ظاهر - مِسلْمون - باطن - یزید - امام حسین (ع) - کُش ۶۷
- ظلم - بر - مظلوم - تا - هفت - پشت - ره - بیچاره - کاندِه ۷۶
- عاروس - حَموم - نَشونِه - چادر - نِدارنه ۲۹
- عاروس - خار کُن - که - نَوی - بَزوهی - ونه چش - ره - کور - هِکِرْدی ۳۰
- عاروس خِل - خَیر - نیهه - داماد - خل - لَگِن - بِن - بُسْتِه ۳۴
- عاروس - سَره - کُرسی - یارب - نصیب - کی؟ ۶۹
- عاروس - نَویمِه - پِشته - پرده - یه - عاروس - که - هِنیشْتِمِه ۱۰۲
- عاروسی - ونه - براره - بوِهه - عزا - کل - پییره ۸۱
- عَسِل - جِلوا ۵۸
- علی - وَری - بَهْتی - ولی - وَری - هَم - بَهو ۸۵
- فقیر - آدِمه - بَمِرْدن - در - نَکَفنه - دارا - آدِمه - هِدائِن ۱۰۶
- فقیر - آدِمه - ره - زن - هِدائی - ونه - حَموم - مَزْد - ره - هِم - ونه - هِدائِن ۱۰۶
- فِکه - داره - بِن - آغوز - پیدا - هِکِرْدی ۵۷
- و - (حَسَن - حُسِن - تقی - نقی) - کل - کِلّا - کوره - عَصا - بَهِی - یه ۴۸
- و - آسِمون - وه - کِلّاه - دوجِنه ۵۵
- فلانی - اِفرّا - گِلّام - سَر - هسته ۵۸
- و - الان - خاشه - کینگ - جه - پسته - اِشکِننده ۱۱۱
- فلانی - بار - دِه - دس - بَزومه - ونه - بار - پنبه - هَسْتِه ۶۷
- فلانی - بارِک الله - مَهَسْتِه ۹۳
- و - بَمِرْدِه - خیال - هِکِن - گُو - دَکِتِه - هَند ۵۱
- فلانی - بی - رَسَن - اِزال - شونه ۸۵
- و - تَش مار - کِلّه - هَسْتِه ۷۷
- و - خانه - حَموم - بُوَره - ولی - عَرَق - نَکَنه ۵۴
- و - خاشه - تاس - ره - قَلی - هِکِرْدِه ۶۵

۷۵ ..... فلانی - خاشه - خر - ده - سوار - بویه
 ۶۳ ..... و - دوسته - کسی - هسته
 ۶۲ ..... و - زَرِنا - ره - کینگه - وری - تک - گرنه
 ۵۸ ..... فلانی - ساها - نویه - هکس - سر - دَکِفِه
 ۶۶ ..... فلانی - سرخ - دِزِندون - ره - بهیته - دَکِته - مه - گردن
 ۷۱ ..... فلانی - سنگ - سر - چرا - کانه
 ۵۴ ..... و - سیب زمینی - بی - رگ - هسته
 ۹۵ ..... فلانی - مامور - املاک - جه - بدتره
 ۱۱۰ ..... فلانی - مسجد - نماز - نخوندستی ؟
 ۶۳ ..... و - نم - بهیته - تمیکه
 ۷۰ ..... فلانی ها - گوداره - سر - هسته
 ۵۴ ..... و - هر - کاجه - تش - گرم - تره - خاشه - دس - ره - دارنه
 ۱۰۹ ..... فلانی - و - فلانکس - مثل - اینکه - گو پوش - وسطه - ره - شیش - بزویی
 ۵۹ ..... فلانی - و - فلانی - گو - به - گو - هکردنه
 ۵۶ ..... ونه - آسمون - لحاف - هسته - زمین - زیر آنداز
 ۷۷ ..... ونه - تنه - کک - پتا - اوکلا - خون - دارنه
 ۵۱ ..... ونه - بمرده - اسپچ - یک - من - خون - دارنه
 ۵۱ ..... ونه - تش - جه - که - گرم - نویمی - ونه - تش - دی - امه - چش - ره - کور - هکرده
 ۶۶ ..... ونه - سگ - ره - هم - ننشنه - بهتن - چخه - آگه - بهتی - صد - تا - پشتیان - پیدا - کانه
 ۱۰۵ ..... فوزه - ره - باید - غریبه - جا - هداهن - باده - ره - مسگر - دیکون
 ۱۱۰ ..... قاطر - ده - بهتنه - ته - پییر - کی - هسته - بهته - مه - مار - اسبه
 قبر - آقا - با - این - چس - و - پس - اسبه - نوونه - قبر - آقا - ره - ونه - آهک - بهیتن - بسُستن - تا -
 ۴۱ ..... اسبه - بووه
 ۴۲ ..... قرض - که - بویه - صد - تمن - همه - شو - گوشت - و - پلو - بخو
 ۶۹ ..... کار - ده - دیگری - وه - هکن - هنر - ده - خاشه - تن - دکن
 ۴۷ ..... کار - ده - سوزی - پلا - نکن
 ۴۳ ..... کار - کرده - دشمن - بگشته - هسته
 ۵۲ ..... کار - ده - خاشه - غلاف - ره - نورینده

کالون - دَره - واش - و - بورده	۸۱
کبابی - ره - گوْمش - تن - گیرنه - نا - ملیجه - یه - تن	۷۵
کدوم - قَله - ره - باد - بدامِه؟	۴۸
کُرچ - هَر - چِه - چِکَلِه - خاک - ره - خاشه - سَر - شِننډه	۳۴
کُره - مارِه - ره - پخوړدِه	۸۵
کعبه - یه - دِلِه - بِلېلک - بَزومه	۷۴
کَک - وکه - ره - دوش - هایيته	۱۰۳
کَل - ره - پلا - ندانه - گاته - خُورِش - بیستر - دِشِن	۳۹
کَل - کوره - و - شپل - اینگنډه	۸۲
کِلا - و - کوزه - یه - موق - هدی - ره - چک - گیرنه	۷۵
کِلاه - بورده - مه - سر - تا - گوش	۵۹
کَلدِمبه - به - پشْتی - یه - بینج - او - خورنه	۳۱
کَلک - ره - بکن - دیگه	۵۶
کَله - ره - اشکرندِه - پله - آغوز - کانده	۷۴
کله سر - چیندکا - بویه	۱۰۳
کَم - دَکُردی - آش - وونه - خَله - دَکُردی - پلا - وونه	۵۳
کمونچه - ره - غلاف - هکړده	۹۱
کور - خاشه - فکر - ره - روز - پیشینی - کانده	۵۱
کوبی - ره - که - رو - هدایی - با - چَرَم و پاتو - انه - دِلِه	۳۷
کی - زنده - دَره - کی - وټه - بَره	۷۱
گالِش - که - پیر - بویه - وړه - هَلنه - گوک - وون	۳۸
گالِش - گو - دوش - نیهه - گنه - جَله - وْله - وْله	۶۴
گالِش - میل - بویه - نَر - گو - ره - گوک - ماسینډه	۲۹
گالِش - نُننه - مه - ماست - ترش - هسْتِه	۵۷
گَت - کینگ - گت - شلوار - خانه	۱۱۰
گټه - اسم - دارنه - گټه - آوازه - پلاردسته - شلوار - دارنه - وشای - دروازه	۱۱۲
گدایی - اسمِه - بَد - دارنه - دَرآمد - فراوون	۴۴

۷۹	گُسفن - بی چَپون - ره - ورگ - خورنه .....
۷۹	گُسفن - بی - چَپون .....
۳۵	گُسفن - چاق - هَسْتِه - یا - لاغر - خاشه - پَشِم - سَر - خُسِنه .....
۴۲	گُل - ره - عَیید - روز - دست - گیرنه .....
۲۵	گُو - به - رَسِن - شونه - آدِم - به - سُخِن .....
۶۲	گُو - تور - ره - دَمِتِه .....
۶۲	گُو - خاشه - شاخ - ره - اِشِنه - شونه - چِرا .....
۴۹	گُو - ره - واش - گُلام - سراغ - هدایی - ترک - نکانده - تَره .....
۱۰۵	گُو - شاشید - سِسکه - پاشید .....
۳۱	گُو/گوک - به - پِشتی - چِنگوم - وِزْدنه .....
۱۱۲	گوشه - ره - بَوریهه - وَنجه - تَکه - ره - پتی - بَزوَهه .....
۱۰۰	گوکَلَه - وَنه - عَقَب - دُوسْتِنه .....
۳۸	گویی - که - شیر - نَدِنه - تِمَام - خواها - تِه - مادِه گُو .....
۳۹	لاک - چولَه - یِه - دِلَه - غِذا - خوار - چَنده - اِدعا - دارنه .....
۹۱	لَل - ره - هوا - جه - زَنده .....
	لَمپاره - وَنه - خاشه - دست - جه - سو - هِکَرْدِن - کَس - دِگِر - سو - هِکَرْدِن - به - درد - آدِم - نِخورنه .....
۴۴	.....
۲۹	ماسِت جُلَه - زَن - زَر - نَوونه .....
۹۲	ماسِت - هادِه - سبزی - هادِه - حلیمه خاله - خانه - آش - بَپچه .....
۵۴	مال - سیا - روز - سیا .....
۹۴	مال - مردم - دِل - بَیرَم .....
۶۷	مال - یک - راه - شونه - صاحب مال - هزار - راه .....
۱۱۳	مالی - که - خاشه - صاحابه - نمونده - حَرومه .....
۷۹	مرد - اون - هَسْتِه - که - بی - کومه - دَشْتبونی - هِکِنه .....
۳۲	مَرْدِمه - اسب - ترک - نِشین - آخِرِش - پیاده - هَسْتِه .....
۱۰۸	مَرْدِمه - پِشتی - خانه - وَچه دار - بَوو .....
	مردی - شیطون - ره - خُه - بَدیهه - بَهْتِه - تِه - که - آنده - قِشنگی - مَرْدِم - چَوِه - تِه - خَوری - اینجوری -
۷۳	گاننه؟ - شیطون - بَهْتِه - قلم - دسته - دِشمن - دَره .....

۵۱ ..... مَرْدِيهه- اِشِكِم- ره- زونه- گاته- آي- مِه- پِشت .....
 مَرْدِي- يه- گُو- فَرار- هِكِرِد- بِيهه- گُوک- که- اَوْنَجِه- دَوَسْتِه- بِيهه- وِرِه- چُو- زو- بَهْتِه- گُو-
 ۴۵ ..... فَرار- هِكِرِدِه- چِه- گُوک- ره- زَنْدِي- بَهْتِه- وِه- رَت- هِکِنِه- وِنَجِه- بَدْتِر- هَسْتِه .....
 ۴۱ ..... مَرِيض- که- شِفَاهِه- حَکِیم- سَر- راهه .....
 ۸۳ ..... مِلّا- ره- مِفَت- بَدِيهه- بامشي کُتِه- وِه- هِم- دِعا- خانه .....
 ۷۴ ..... مِلِيجه- و- مَلِيق- اَوْنَجِه- دَوِيْنِه .....
 ۷۰ ..... مَمکِن- دِر- بُووَهه- دِرُو- نُووَه .....
 ۶۵ ..... مَن- تَوِه- بَمِيرِم- تِرِه- مَوِه- تُو- هِم- نَهيرِه .....
 ۱۰۴ ..... مَن- فِکِر- کُرْدِمِه- خَرَس- کَدْخدا- هَسْتِه- نَدُونَسْتِمِه- خِر- خدا- هَسْتِه .....
 ۹۷ ..... مَن- هِم- نَوَن- گَنْدِم- بَخوردِمِه- مِرِه- هَالِي- وَوْنِه- چِچِي- گُنِي .....
 ۹۳ ..... مَنکِه- نا- تِپِه- زَنِمِه- نا- تِپِه- گِير .....
 ۴۵ ..... مِه- اَسَب- نَالِه- خَانِي- پَس و پيش- هِکِنِي؟ .....
 ۸۸ ..... مِه- بار- کُجِه- با- دارنه؟ .....
 ۸۶ ..... مِه- تير- و- مِه- کَش .....
 ۵۸ ..... مِه- جومِه- بَد- بِلارِدِستِه .....
 ۲۶ ..... مِه- حَرْف- تَلِي- دارنه .....
 ۶۸ ..... مِه- حَرْف- ره- گُوش- نَکَانْدِي- مِه- خَرِه- حَرْف- ره- گُوش- کَانْدِي .....
 ۷۶ ..... مِه- دُور- چِلچِلای- واری- گِرْدِنِه .....
 ۷۸ ..... مِه- ره- هَارِش- مِه- تَن- وِه- قُوا- بَدُوج .....
 ۸۴ ..... مِه- سَر- دِه- بَشِکِن- مِه- نِرَخ [يا دِل]- ره- نَشِکِن .....
 ۲۵ ..... مِه- کِرِگ- چَنگوم- سَر- مِرغانِه- کَانْدِه .....
 ۸۱ ..... مِه- کِشْتِي- هَشْدَرخان- کار نَکَانْدِه که .....
 ۱۰۰ ..... مِه- کِلّا- لُو- نِدَارْنِه .....
 ۵۳ ..... مِه- کَلِه- ره- بَشِکِن- مِه- دِل- ره- نَشِکِن .....
 ۹۷ ..... مِه- لِينِگ- کاپ- تَش- دَکُرْدِه .....
 ۵۴ ..... مِهْمون- مِهْمون- جِه- بَد- دارنه- صاحاب- خانه- هَر- دِ- جِه .....
 ۸۰ ..... مِهْمون- يَتّا- بُووَهه- وِنُوِه- غاز- کُشِنِه .....

۶۹.....	موقع - کاره - حسن - براره - موقع - مزده - حسن - دزده
۱۰۰.....	میه - قوا - بوریهه
۳۸.....	می - به - رسین - مدده
۳۰.....	میچکا - انگیر - ممیج - نوونه
۷۵.....	نا - تور - کار - بزوهه - نا - تاشه - هکرده - یک - بار - لاشه
۳۳.....	نا - زن - دارمه - نا - زر - دره - طلب خواه - بهیته - در - ره
۹۷.....	نا - ونگ - تلا - بیهه - نا - بوی - آدمیزاد
۸۸.....	نادیده - قوا - دیده
۵۵.....	نپته - گوشت - ره - شی مار - نوئه - بوینه
۹۸.....	نخورمه - یه - مال - ره - میش - خورنه - ونه - چش - پیش - خورنه
۱۰۱.....	نخورده - سمنی - بسوته - تک - و - فنی
۳۶.....	نداشتن - پییر - کل - پییر - ره - هم - ونه - بهین - بو
۹۵.....	ندیده - سگ - نلوهنه
۴۷.....	نرمه - گندمه - آسیو - خراب - کن
۲۵.....	نو - کیسه - جه - قرض - نکن - اسا - که - هکردی - خرج - نکن
۱۰۱.....	نوکر - چوکر - دارنه
۸۳.....	نوکوزه - یه - او - هفت - روز - شیرینه
۱۰۷.....	نومزه - بازی - امجه - که - برسیهه - هوا - ماتو - بویهه
۷۳.....	نون - تش - دله - دره - یا - اووه
۹۲.....	نون - قرض - هداهه - يتاره
۶۱.....	نونوا - وه - استفاده - نداره - خاشه - کله - ره - تندیر - دله - ندنه
۲۸.....	هر - کاجه - مرغانه - بگردی - قددک - ره - هم - همونجه - هکن
۸۳.....	هر کس - خر - ده - ره - بوم - بورده - بنه - هم - یارنه
۱۰۵.....	هر - کس - خلوت - هکرده - آشکار - باید - بزّه
۶۸.....	هر - کس - سرشیر - ده - ره - خورنه - چکوپشته - ره - هم - ونه - دوش - بهیره
۹۴.....	هر چی - مرغانه - کاندی - شته
۱۰۸.....	هر کس - انه - امه - پشته - ره - بلنگ - گرنه - یک - نفر - ننه - هارشه - امه - جلو - چه - خیره
۲۵.....	هر کس - خاشه - گوی - گوکه - ره - اشناسنه

هر کسه - ره - ونه - لينگ - سر - دار - کَشِنه - بزه - ونه - لينگ - تن - گُسنه - ونه - لينگ - تن ۸۹
 هر کسی - گردنه - خاشه - سره - وه - کُمشی - گردنه - خاشه - خره - وه ۳۵
 هم - حبه - جه - دکتيمه - هم - حبه - ج ۸۸
 همسايه - ره - گو - بوهه - اماره - دو ۴۷
 همسايه - يه - کاسه - د - سر - دارنه - اگر - يک - سر - بوهه - در - سر - دارنه ۶۴
 همه - سال در سال - خر - وونه - من - روزی - پکدغه ۳۸
 همه کار - کانه - مسجد - کوپ - هم - اينگنده ۱۱۰
 همه - ره - ميدم - بمرديم - خودم - عزب - می گردم ۱۱۲
 همه کار - هکردمه - تشه - پف - نگردمه ۱۰۰
 همين - آلان - گوشت - و - نخون - سوا - نکن ۵۵
 هنو - انگير - نويهه - خانه - مميچ - بووهه ۲۷
 هنو - مرد - کيش - نزوهی ۱۰۷
 وارث - حارث ۵۴
 وچه - ره - همه چی - هاده - ولی - رو - نده ۱۰۹
 وچه - که - رش - دارنه - ونه - چکمه - دله - جه - ملومه ۱۰۹
 وراز - خو - و - شپل ؟ ۱۰۳
 ورگ - چدونه - قيمت - قاطر - چنده - هسته - محتاج - يقده - گوشته ۴۸
 ورگ - دکتيمه - گُسن - دله - وای - بر - چکنه دار ۳۳
 ورگ - که - دکتيمه - گُسن - دله - چاق - و - لاغر - نکانه ۵۶
 ورگ - که - دکتيمه - گُسن - دله - سگ - ره - کيش - گرنه ۹۰
 ورگ - وچه - ورگ - وونه ۲۷
 وره - بدا - چلوي دله - در - بيارده ۵۰
 وره - بهتيمه - خاکندی - سيکاي - پشت - او - دِشني ۷۷
 وره - خُشکه - سينه - گت - هکردمه ۶۳
 وشنا - گل - دکتيمه - دونه - انبار ۲۵
 وعده - يه - من - و - ته - سره - خرمن - چماز ۵۷

وکا- وچه- مریض- بویه- وینوه- کتاب- لا- بهیته- کتاب- لاگیر- بهیته- ونه- بوره- کش- نزه-
 اوندون- لینگ- بله- تا- خار- بووه- وکا- بهیته- مین- اوندونی- سراغ- ندارمه- کش- نزوبوه..... ۶۱
 ول- چو- راس- نوونه- ترش- شیر- ماس- نوونه..... ۳۵
 وله- خره- وه- ونه- وله- پالون- بدوتن..... ۳۳
 ولوله- دری- خاشه- پالون- دله- یه- که- ره- هم- خانی!..... ۹۰
 ونه- اشکم- پلیچ- گرته..... ۹۹
 ونه- پالون- ول- هسته..... ۶۰
 ونه- پالون- وله..... ۱۰۲
 ونه- تک- سر- زی- بن- زی- ندارنه..... ۴۶
 ونه- چش- پرده- پاره- بویه..... ۴۶
 ونه- چش- قلی- هکرده- لاغلی- ره- موندنه..... ۶۳
 ونه- چنگوم- خله- قایمه..... ۵۹
 ونه- حرف- جه- وک- هم- او- نکینه..... ۸۰
 ونه- خیک- باد- در- بورده..... ۹۹
 ونه- دست- جه- پیاز- پوست- هکردن- بر- ننه..... ۸۴
 ونه- دم- دمت- هسته..... ۹۶
 ونه- دمه- ره- گر- هکرده..... ۱۰۳
 ونه- زخم- خله- جله..... ۸۸
 ونه- سر- آرز- دشنی- ته- ننه..... ۸۰
 ونه- نخورمه- نخورمه- جه- ونه- بترسیهن..... ۷۷
 وه- چدونده- صحرای- کربلا- کی- ره- بگشتنه..... ۹۸
 یتا- انگوس- راغون- وه- خیک- ده- منی- ره- لاردینده..... ۸۷
 یتا- دستمال- وه- بازار- ده- تش- بزو..... ۹۴
 یتا- شهر- ره- یتا- دروازه- بسه..... ۶۶
 یتا- کل- آغوزه- ره- چن- نفر- کپل- زندنه- تا- دکفه..... ۴۲
 یتا- گردن- ره- یتا- جاجه- وریندنه..... ۴۰
 یتا- مرغانه- بوردی- بکنی- شت..... ۹۳
 یک- کشت- و- یک- کل..... ۹۱

یک کَلّی - وِه - رَسین - اِینگِنْدِه ۴۸

پیش‌گفتار

هر قومی دارای زبان مختص خود است و هر زبان و گویش و لهجه‌ای، پیام و معنا را به شیوه ویژه اش منتقل می‌کند. به همین سبب است که با زبان و لهجه مادری، بهتر و شیرین تر و آسانتر می‌توان با دیگران ارتباط ایجاد کرد.

مسلم این که سازمان یونسکو، اعلام کرده بیشتر زبان‌های محلی دنیا و از جمله لهجه‌های ایرانی در معرض خطر هستند. از آنجایی که زبان، ابزار انتقال دانش و اطلاعات انسان در طبیعت و کائنات است، مرگ آن به ناپدید شدن بخش بزرگی از میراث فرهنگی، شعر و افسانه‌ها، ضرب المثل‌ها، لطیفه‌ها و ابزار تعامل و تفاهم نسل‌ها می‌انجامد؛ لذا شناسایی و پاسداری این میراث فرهنگ کهن ایرانی یعنی گویش‌های بومی می‌تواند اقدامی موثر و درون‌زا برای حفظ و پاسداری زبان در کشور باشد.

زبان مازندرانی زبانی است که در تبرستان و قسمت‌هایی از استان‌های گلستان، سمنان، تهران و البرز رایج است و به سه گویش غربی، مرکزی و شرقی تقسیم می‌شود.

کتاب حاضر به جهت جمع‌آوری کنایات و اصطلاحات رایج این گویش در شرق استان مازندران تدوین گردید که امید است در کنار سایر کتاب‌های موجود بتواند حافظ میراث کهن گذشتگان ما باشد. این کتاب توسط مرحوم سهراب یوسفی گرجی اهل روستای گرجی محله بهشهر در مدت چندین سال از دهه ۷۰ شمسی گردآوری و پس از فوت ایشان توسط اهل ذوق مورد ویراستاری و ویرایش قرار گرفته و به صورت کنونی چاپ شد. حاصل تلاش مردی که با وجود سال‌ها بی‌مهتری روزگار غدار که ثانیه ثانیه اش درد و رنج و محنت بود، تسلیم نشد و با صبر جمیل توانست سخنان نغز، اصطلاحات و کنایات مرسوم تبری را با تمرکز بر جغرافیای شرق این استان در چهار دفتر گردآوری نماید (که تصاویر آن در صفحه قبل آمده است).

ضمن تقدیر از همه‌ی کسانی که در این مهم اثر گذار بوده‌اند سپاس‌گزاری ویژه داریم از استاد محمدرضا اسحق، آقای دکتر علی اکبر اجاکه، آقای مهندس اسحق الیاسی،

حجت‌الاسلام آقای محمدرضا اسلامی، سرکار خانم نجم‌انجار و آقای محمد جعفر تاجیک
یساقی که در تصحیح این کتاب بسیار تاثیرگذار بوده‌اند.

امید است با پیشنهادهای سازنده خود ما را در بهبود کمی و کیفی کتاب تشویق نمایید.

بسم الله الرحمن الرحيم

۱

۱۳۸۲/۷/۲۰ هجری با میلاد امام دوازدهم حضرت محمد ابن -
 الحسن عسکری (ع) نیمه شعبان ۱۴۲۴ قمری
 آغاز گردید انشاء الله بخوردی باین خواهر بافت
 ۱- هر- نس- خشتک- کله- لولک- رلا- آشناسنه
 ۲- هرکسی کوساله کاو خود را می شناسد
 ۳- هرکس شیر و تبار و زن و فرزندی خود را بهتر از همه می شناسد
 ۱- کله- بکه- رسن- بشوند- آدم- بکه- بسغن
 ۲- کاو و بارسیان همراه انسان می آیند و آدم با بسغن
 ۳- می رود با بسغن کسی را نگه می نمود و بار را با و نشان داده و می گوید
 کاو و بارسیان که بشا خوا و یا کدشش بسته می رود همراه آدم می آید
 ۱- خله- ککش- دله- ککش- بیتی
 ۲- داخل کفشهای زیاده کفش خود را در آورده
 ۳- جای بخاری دست بلند نمودی که برای تو خیلی بزرگ میباشد
 ۱- اسب- خرنیدی- یالله- هارنش- زن- و تنی- تبارده- هارنش
 ۲- اسب می فری یال او را نگاه کن که ای یال او افتاده و نیست است
 زن می بوی تبار او را
 ۳- هر که می خواهی زن ببری شیر و تبار او را نگاه کن چه دور هستند

هرکس - خاشه - گوی - گوک - ره - اشناسینه.

▪ هرکس گوساله گاو خود را می شناسد.

✓ هرکس [خلق و خوی] تیره و تبار و زن و فرزند خود را بهتر [از دیگران] می شناسد.

وِشنا - گل - دَکته - دونه - انبار.

▪ موش گرسنه در داخل انبار برنج افتاد.

✓ درمورد کسی گفته می شود که چندین سال [سختی و تنگدستی] کشید و حالا به

دستش چیزی افتاد و خیلی بی رحمی و افراط می کند.

گو - به - رَسِن - شوئه - آدِم - به - سَخِن.

▪ گاو با ریسمان همراه انسان می آید و آدم با سخن [خوش].

✓ [انسان را با خلق و خوی خوش می توان رام کرد]

نو - کیسه - جه - قرض - نَکَن - اِسا - که - هِکردی - خرج - نکن.

▪ از کسی که تازه به جایی رسیده [مثل نو عروس و داماد] قرض نکن و هرگاه قرض

کردی آن را هزینه نکن.

✓ خواهش از فردی که تازه به منصبی یا مالی یا جایی رسیده صلاح نیست .

وِنه - کِرگ - چِنگوم^۱ - سر - مِرغانه - کانه^۲.

▪ مرغ او روی چوبی که به زمین می کارند و حیوانات را به آن می بندند تخم می گذارد.

✓ شانس بسیار خوبی دارد.

^۱ یا پرچیم سر یعنی روی پرچین. و (و، یعنی اضافه شدن مطلب توسط ویرایشگران)

^۲ کودکان در زمان نوروز شعری می خواندند به این مضمون که فردا پَرَا عَییده/ مِرغانه کُل شَییده یعنی فردا پس فردا عید نوروز است و تخم مرغ آب پز را می خوریم. درجایی هم می گویند مِرغانه کُل نِشون نَده یعنی اطلاعاتی نده که طرف مثل کودکی که تخم مرغ ببیند لج کند و آن را بخواهد. و

دعوای - پییر - و - وچه - ره - باور - نغن - و - دخالت - هم - نکن.^۳

- نزاع پدر و فرزند را باور نکن و دخالت هم نکن.
- جنگ پدر و فرزند را باور نکن و دخالت هم نکن؛ [زیرا] وقتی که با هم خوب شوند مقصر می‌شوی [معادل فارسی برادران جنگ کنند ابلهان باور کنند].

آدم - نفهم - ورزا - هشته - یه - قایدیه - زور - دارنه.

- انسان نادان و کله شق به اندازه دو عدد گاوی زور دارد که زمین را شخم می‌زنند.
- ✓ کسی که فهم ندارد زیر بار حرف حق نمی‌رود.^۴

شو - سیو - گو - سیو.

- شب سیاه و گاو سیاه.
- ✓ هرچه که دیدی نگو و موضوع را فراموش کن (رمز و راز است).

چیندکا - میک - میک - ره - خاشه - مار - جه - یاد - گرنه.^۵

- جوجه صدای میک میک را از مادرش می‌آموزد.
- ✓ هرچه [فرد] بزرگتر انجام می‌دهد [شخص] کوچکتر هم از او تقلید می‌نماید.

مه - حرف - تلی - دارنه.

- حرف من خار دارد.
- ✓ نمی‌دانم حرف من چگونه است که دیگران از آن ناراحت می‌شوند.

^۳ داریم حرف حق - ره - یا - وچه - زنده - یا - کچه یعنی حرف حق را یا کودکان می‌گویند و یا افراد ناقص العقل. و

^۴ داریم فلانی - ره - رب - و - رب - حالی - نوونه یعنی فلانی نادان است. و

^۵ داریم وچه - هشته - خاشه - مار - ده - ره یعنی کودک رفتار مادرش را می‌بیند والگو می‌گیرد. و در باره چیندکا داریم ۱ - مریضه - چیندکا - ره - موندنه یعنی مثل جوجه‌ی مریض، بی حال است و ۲ - امساله - چیندکا - دَره - پارساله - چیندکا - ره - یاد دَنه یعنی جوجه‌ی امساله مغرورانه می‌خواهد به جوجه پارساله بیاموزد اما چیزی در چننه ندارد؛ که در مورد دوم به جای چیندکا، میچکا هم به کار می‌برند به معنی گنجشک. و

صغیر - وَچِه - گد - وونه - مَلِکِمید - وه - روسیاهی - موندِنه.

▪ کودک یتیم [خلاصه روزی] بزرگ می شود و روسیاهی برای عزرائیل می ماند که پدرش را کشت.

✓ یعنی همیشه به فکر عاقبت باش و به مردم [ضعیف] و تهیدست ظلم نکن.

شانس - داشبوم - گره - کَتمه.

▪ [اگر که فرد خوش شانسی بودم در همان ایام نوزادی در گهواره خفه می شدم و می مردم].

✓ [گلایه ای است از بی مهری دنیا].

هَنو - انگیر - نَوِیهه - خانه - مَمیج - بَووهه.

▪ هنوز انگور نشده می خواهد کشمش (مویز) بشود.

✓ دلش می خواهد خیلی زود به مقام بالایی برسد.

وَرگ - وَچِه - وِرگ - وونه.

▪ بچه گرگ، گرگ می شود.

✓ سخت است که از خانواده بد فرزند خوب بوجود آید.

پَلَنگ - پِشت - می - بُنی.

▪ از پشت پلنگ مو کندی.

✓ کار بسیار بزرگی انجام دادی.

هَر - کاجه - مِرغانه - بَکُردی - قُدقِدک - ره - هِم - همونجِه - هِکِن.

▪ هر کجا که تخم گذاشتی برو سروصدا را هم آنجا کن.

✓ به کسی گفته می شود که تا خوب و سالم است در خدمت دیگریست و وقتی بیمار شد متعلق به ما.

تا - ظهر - مَر - وک - ره - پیش - کارده - بعد - از - ظهر - وک - مَر - ره.

▪ تا ظهر مار قورباغه را [در شالیزار] دنبال می نمود، بعد از ظهر قورباغه مار را.

✓ هیچکس از وضع دنیا خبر ندارد و هر آن ممکن است شرایط عوض گردد.

چو - به غیر - از - کِلّا - و - کوزه - همه - چیز - وه - استفاده - دارنه.

▪ ترکه به غیر از کوزه های گلی بزرگ و کوچک برای همه چیز فایده دارد.

✓ تنبیه در جای خود می تواند موثر باشد.

صد تا - مَر - ونه - بَخُری - تا - آفی - بوویی.

▪ صد تا مار باید بخوری تا افعی بشوی.

✓ باید در کار تمرین و استقامت نمایی تا استاد شوی.

خَلِه - بَتِن - جه - کُش - لاردنه.

▪ از دویدن زیاد کفش پاره می شود.

✓ اصرار بیجا موجب آسیب است.

آدِم - ندارمه - پَهِلوون - خدا - هَسْتِه.

▪ فردی که چیزی ندارد، پهلوان خداست.

✓ کسی که هیچ مسوولیتی ندارد واهمه ای هم ندارد.

تِه - دَخُس - مِی هِم - خُسِمِبِه - هارشم - طَلَبکار - کِنه - سَر - رَسَن - کانده.

- تو بخواب من هم می خوابم ببینیم طلبکار برگردن چه کسی ریسمان می اندازد؟
- ✓ خطاب کشاورز به گاوش که هنگام شخم زدن زمین دراز کشیده بود و بلند نمی‌شد.
- کشاورز گفت تو بخواب من هم می خوابم تا ببینیم طلبکار چه کسی را بابت طلب خود می برد؛ تو را یا مرا (مطمئننا گاو را)؟!

ماسِتِ جُلِه - زَن - زَر - نوونه.

- ماسِتِ جله (ظرف چوبی ماسِت) شیربهای زن نمی‌شود.
- ✓ هر کاری که می‌خواهی انجام دهی باید هزینه نمایی و به رایگان نمی‌شود کار بزرگی را عملی نمود.

عَاروس - حَموم - نَشونِه - چادر - ندارنه.

- عروس گرمابه نمی‌رود چون چادر ندارد.
- ✓ هر کاری بودجه ای می‌خواهد تا انجام گیرد.
- گَالِش - مِل - بوئه - نَر گُو - ره - گوک - ماسِنِنده.
- اگر میل گالش (گاو بان) باشد گاو نر هم گوساله می آورد.
- ✓ هرگاه میل کسی و یا مسئولی بر انجام کاری باشد هرطور است انجام می شود.^۶

رَخِف - بَهِیتَن - آسونه - ونه - داشتن - سَخته.

- گرفتن دوست آسان است اما نگه داشتن او مشکل.

^۶ به روایت و معنی دیگر: گالش دل به شیر باشه نر گوره گوک وندنه؛ یعنی اگه گالش دلش بخواد شیر بیشتری بدوشد گوساله را به گاو نر میبندد و شیرش را می دوشد درواقع این کار غیرممکن هست و زمانی این ضرب المثل به کار می رود که بخواهیم از کار غیرممکن، ممکن بسازیم (برای دوشیدن گاو بومی گوساله را به دستش می بستند تا شیر مادرش رو بدوشند؛ در غیر اینصورت گاو مادر شیر نمی دهد).م

✓ گرفتن دوست آسان است اما اگر توانستی او را نگه داری کار بزرگی کردی.

میچکا - انگیر - ممیج - نوونه.

▪ انگور خودروی [وحشی] روی پرچین‌ها کشمش نمی‌شود.

✓ هر کسی و یا چیزی به درد هر کاری نمی‌خورد و باید مناسب آن باشد.

بَهْتِه - خر - قَرَبُونی - وونه - بَهْتِه - نا - قِمْت - خر - که - وونه.

▪ گفت که آیا الاغ را می‌شود قربانی کرد گفت نه اما با پول آن که می‌شود [قربانی] مجاز خرید و خورد.

✓ نمی‌شود از انجام کار شانه خالی کرد و راه حل دارد همانطوری که می‌شود الاغ را فروخت و با پولش گوسفند قربانی خرید.

ترشی - آش - فاته خُونی - چه چیهه؟ - شِپِل.

▪ فاتحه خوانی آش ترشی اگر که سر سفره [مراسم ترحیم] آورند چیست؟ شِپِل (سوتی که با دهان می‌زنند).

✓ یعنی کسی که کار را بسیار سهل می‌گیرد او دیگران هم مقابله به مثل می‌کنند؛ چیزهای بی ارزش قابل اعتنا نیستند.

عَاروس - خَار کُن - که - نَوی - بَزوهی - ونه - چش - ره - کور - هِکردی.

▪ آرایش عروس را که نمی‌دانستی چشم او را هم نابینا کردی.

✓ کاری را که در آن خبره نبودی انجام دادی و وضع را بدتر کردی.

آش - شوربا - بسم الله - ندارنه - زن - بیوه - موارک با - ندارنه.

▪ [خوردن] آش ترشی بسم الله ندارد و ازدواج زن بیوه هم مبارک باد ندارد.

✓ اینکار ساده را زیاد سخت و جدی نگیر.

اگر- این- چش- اون- چش- ره- به درد- بخارد- بو- فنی- وسط- دنی ویهه.

▪ اگر قرار بود این چشم به درد آن چشم بخورد بینی در این وسط نبود.

✓ یعنی هرکسی باید متکی به خود باشد.

گوک- به- پشتی- چنگوم- وزدنه.

▪ گوساله به پشتیبانی چوبی که به آن بسته است می‌پرد.

✓ کسی که هر کاری را انجام می‌دهد و نمی‌ترسد چون پشتیبان قوی دارد و دلش گرم

است.^۷

امساله- جیکا- دره- پارساله- جیکا- ره- یاد- دنه.

▪ گنجشک یکساله دارد گنجشک سال گذشته را می‌آموزد.

✓ هرکس به اندازه کارکرد خود تجربه دارد و نمی‌شود فرد تازه کاری دیگران را امر و

نهی کند.

گلدِمه^۸- به- پشتی- یه- بینج- او- خورنه.

▪ کلدِمه [نوعی علف هرز داخل مزرعه شالی] به پشتیبانی شالی آب می‌خورد.

✓ به بهانه کار اصلی دیگری هم درکنار آن نفع ببرد.

^۷ به عبارت و معنی دیگر: گوک پکره ی چنگوم پرنه؛ یعنی گوساله به اندازه ی ریسمان چنگوم (چوبی که در زمین کاشته شده) دور می‌زند و حرکت می‌کند. منظور رعایت چارچوب و فراتر نرفتن از محدوده هست. به روایتی قانون حکمفرما باشد و کسی پایش را از گلیم خود درازتر نکند. م

^۸ گیاه سوروف، دژگال. و

مَرْدِمِه - اسب - تَرک - نِشین - آخِرِش - پیاده - هَسْتِه .

▪ نشسته بر پشت اسب دیگران در آخر کار پیاده خواهد بود.

✓ باید متکی به خود باشی و [وابستگی بیش از اندازه] به دیگران فایده ای ندارد.

چَم دِه - ره - چَم - نَدِه - اِسا - که - هِدایی - کم - نَدِه

▪ کسی را به چیزی عادت نده و اگر که داده ای، کم نده.

✓ کسی را به چیزی عادت نده در غیر این صورت هر چیزی که خواست نباید او را

[دست خالی] برگردانی.

اِز آلِه - ره - کُنْدِه - جِه - بِدایی .

▪ گاوآهن را به تنه درخت گیر دادی.

✓ خود را به درد سر انداختی؛ مثلاً به شخصی هشدار می دهی که طرفِ گفت و گوی

ما اینجا بود و حرف هایت را شنید.

تِه - ره - دارِمِه - خاکنِدی - فِکِه دَاَرِه - چِلّه - ره - دارِمِه .

▪ تو را دارم انگار که شاخه درخت بید را دارم.

✓ شاخه درخت بید بسیار سست است و به آن اطمینانی نیست؛ شما هم مثل آن

هستی.

خاشِه - بَمَرْدِن - ره - وَنِه - کَسِ - دیگِه - یِه - نَشِ - سَر - بَدیِهِن .

▪ مردن خود را باید روی جنازه دیگری دید.

✓ فکر نکن تو همین طور سرخوش باقی می مانی و گرفتاری نداری؛ از گرفتاری دیگران

عبرت بگیر.

تِه - بَییسْتِه - رَسِن - جِه - بَنَشِنه - چَلُو - بوردن.

▪ با ریسمان پوشیده تو نمی شود داخل چاه رفت.

✓ به کسی گفته می شود که حرف ها و قول هایش اعتباری ندارد و نمی شود به آن اعتماد نمود.

وَل - خَره - وِه - وَنه - وَله - پَالُون - بَدَوَتِن.

▪ برای الاغ کج باید پالان کج دوخت.

✓ با آدم بد باید مثل او رفتار نمود تا ادب گردد.

وِرگ - دَکِتِه - گُسفن - دِلِه - وای - بر - چِکنه دار.

▪ گرگ که داخل گله گوسفند افتاد وای بر کسی که تعداد کمی از این گله سهم دارد.

✓ وقتی گرگ داخل گله افتاد گوسفند کسی را می خورد که گوسفند کمی در این گله دارد (اوج بدشانسی).

تَموم - وونه - دَارِه - هَلِی - مُوندِنه - یاره - گِلِی.

▪ آلوچه درخت تمام می شود و گلایه دوستان و آشنایان می ماند.

✓ در هر کاری باید همه جوانب را در نظر گرفت تا بعد آشنایان گله نکنند.

خُو [تاله] - ره - بالَش - نُونه - وِشنا - ره - خورِش - نُونه.

▪ خواب [آلوده] را بالش و گرسنه را هم خورشتی احتیاج نیست.

✓ به کسی گفته می شود که بسیار محتاج چیزی باشد و از این رو دنبال بهانه نمی گردد [و قانع است].

نا - زن - دارِمِه - نا - زَر - دَرِه - طَلِب خواه - بَهِیْتِه - دَر - دَرِه.

▪ نه زن دارم و نه پولی که هزینه نمایم و دروازه مرا طلبکار [می کوبد].

✓ به کسی که سختی فراوان کشید ولی سرانجام در دستش حاصلی نیست.

گُرچ - هَر - چِه - چِکَلَه - خَاک - رِه - خَاشه - سَر - شِنِنْدِه.

▪ مرغ مادر هرچه زمین را می‌کند خاک را روی سر خود می‌ریزد.

✓ هر کسی بدی کند به خودش بر می‌گردد.

تا - هفت - دَبَه - حَلاله.

▪ تا هفت بار اعتراض حلالست.

✓ به کسی گفته می‌شود که اعتراض‌های مکرر می‌نماید و هر بار چیزی عایدش می‌شود.

شِتِرِه - باربندِکشی - پِتّا - خَرِه - بارِه.

▪ ریسمان‌های باربند شتر [به اندازه] بار یک লাغ است.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که انجام کارهای سخت نزدش بسیار ساده است.

عَاروسِ خِل - خَیِر - نیهه - داماد - خِل - لَگِن - بِن - بُسْتِه.

▪ در منزل عروس خبری نیست اما در منزل داماد [از شدت ساز زدن] ته لگن پاره شد.

✓ جایی گفته می‌شود که هنوز افراد اصلی خبر ندارند ولی فرعی‌ها شایعه می‌کنند.

چوِی - مال - دَر - شوْنه - حرف - مال - دَر - نَشوْنه.

▪ کبودی حاصل از جای ضرب چوب پاک می‌شود اما جای ضرب حرف پاک نمی‌شود.

✓ یعنی جای جراحت حرف‌های تند و تیز در دل می‌ماند و پاک نمی‌شود.

اسب- ره- خَره- وَر- دَوَندی- خَر- نَوونه- ولی- عادت- خَر- ره- گَرنه.

▪ اگر اسب را نزد الاغ ببندی الاغ نمی شود ولی خلق و خوی آن را می گیرد.

✓ گرچه انسان پیش شخصی بنشیند شاید ظاهراً مثل او نشود ولی عادت های او را می گیرد.

وَل- چو- راس- نَوونه- تَرش- شیر- ماس- نَوونه.

▪ چوب کج سراسر نمی شود و شیر ترشیده ماست.

✓ انسان دغل و دو رو هیچ وقت درست نمی شود.

هر کسی- گَرَدنه- خاشه- سَره- وه- کُومشی^۹- گَرَدنه- خاشه- خَره- وه.

▪ هر کسی دنبال مثل خودش می گردد و اهل کوهستان دنبال الاغش.

✓ هر کسی دنبال هم ردیف خود می گردد تا آن را پیدا کند.

شِتِر- که- عِلَف- خانه- خاشه- کَلَه- ره- دِرَاز- کانده .

▪ شتر که علف می خواهد سرش را دراز می کند.

✓ هر کس اگر که کاری دارد خودش دنبالش می رود.

خَره- پِشت- بُوردی- یا- گازِه- یا- لو.

▪ اگر دنبال الاغ رفتی یا گاز می گیرد و یا لگد می زند.

✓ از انسان بد جز کار ناپسند چیز دیگری توقع نداشته باش.

گُسفن- چاق- هَسْتِه- یا- لاغر- خاشه- پِشم- سَر- خُسینه.

▪ گوسفند اگر که چاق است یا لاغر روی پشم خود می خوابد.

^۹ کومشی، کومسی یا قومسی به مردم بومی شهرستان های سمنان، سرخه، دامغان و شاهرود گفته می شود. و

✓ یعنی هر کسی مسئولیت کار خود را دارد.

داغی - ره - کله - بهشتی - دزد - خوردار - وونه.

▪ وقتی که داغی (آهن) را داخل اجاق گذاشتی دزد با خبر می‌شود.

✓ همین که می‌خواهی مجرم را مجازات نمایی فوراً با خبر می‌شود.

آدمی - که - شیر - جه - بسوته - دو - ره - هم - پُف - کانه.

▪ فردی که با شیر سوخت دوغ را هم فوت می‌کند.

✓ کسی که در زندگی ضرر دید جانب احتیاط را رعایت می‌نماید.

جوگی - جوگی - جه - بد - دارنه.

▪ ارتباط شخصی از طایفه جوگی [که اغلب آهنگر هستند] با طایفه‌اش خوب نیست.

✓ دو نفر هم [صنف] به یکدیگر بخل می‌ورزند.

اونکه - دوسته - نمک - یک - آنگوسته.

▪ آنکه دوست است نمک یک انگشت است.

✓ یعنی آنکه دوست واقعی است به انسان خیانت نمی‌کند.

نداشتن - پییر - کل - پییر - ره - هم - ونه - بهتن - ببو.

▪ [در نبود] پدر، پدرخوانده را هم باید بابا صدا زد.

✓ کسی که نیاز دارد باید هرطور که است [با نداشته‌ها] بسازد.

خو - او - آیت الکرسی.

▪ خوک و آیت الکرسی.

- ✓ با شخص نادان باید مثل او بود [و سخن گفت] همان طور که خوک متوجه مفاهیم آیت الکرسی نمی‌شود [با فرد جاهل بحث نکن].
- بزه- ره- که- مرگ- برسیهه- چپون- ناهار [یا چاشت^{۱۰}]- ره- خورنه.
- مرگ بز که فرا برسد ناهار (یا صبحانه) چوپان را می‌خورد.
- ✓ کسی که عمرش به سر آمد خودش گور خود را می‌کند.
- سگ- گرگین [یا گر بهیته- سگ] سرچشمه- او- خورنه.
- سگ بیمار از سرچشمه آب می‌خورد.
- ✓ کسی که از دستش کاری ساخته نیست [نسبت به دیگران] توقع بیشتری دارد.
- آدم- اشکیم- پرست- خداپرست- نوونه
- انسان شکم پرست خدا پرست نمی‌شود.
- ✓ کسی که پی مال دنیا است دین را می‌بازد.
- آدم- چناس- د- دَفه- چاشت- خورنه [آخرش- وشنا- خاسنه].
- انسان خسیس پول دوست دوبار چاشت می‌خورد [و سرانجام گرسنه می‌خوابد].
- ✓ انسان پول دوست و خسیس کارها را چندباره انجام می‌دهد [اما ناتمام]
- کوهی- ره- که- رو- هدایی- چرم و پاتو- جه- انه- دله.
- اگر به فرد بی تمدنی زیاده از حد روی خوش نشان دهی با کفش و لباس چوپانی داخل اتاق می‌آید.
- ✓ بعضی‌ها از توجه انسان سوء استفاده می‌کنند.

^{۱۰} به غذای قبل از ظهر *قلیون ناهار* و به پس از آن *چاشت* می‌گویند. و

می - به - رَسِن - مَدَدَه.

▪ مو[هم برای] ریسمان کمک است.

✓ در [سختی‌های] زندگی اگر کمک [ناچیزی هم به انسان] برسد غنیمت است.

هَمِه - سال در سال - خَر - ووننه - مَن - روزی - یِک دَفَه.

▪ همه انسان‌ها سالی یک بار الاغ می‌شوند اما من همه روزه.

✓ کسی که زود فریب می‌خورد و خوش‌باور است و همه چیز را فراموش می‌کند.

خَر - خوراک - موره - هَسْتَه.

▪ گیاه گنیم(یا گندواش)[بسیار تلخ و بدبو] خوراک الاغ است.

✓ این چیز بی‌قدر سزاوار توست.

گویی - که - شیر - نَدَنه - تَمَام - خوها - تَه - ماده گُو.

▪ گاوی که شیر نمی‌دهد[فرقی ندارد با اینکه] تمام خوک‌ها[ی دنیا] گاو شیری تو باشند.

✓ یعنی چیزی که به درد انسان نمی‌خورد باید آن را رها کرد.

پَسِر - زن - بَوْرَدَه - تَه - هِمسایه - دِتر - شی - هِکِرْدَه - تَه - هِمسایه.

▪ اگرپسر یا دخترت ازدواج نمود دیگر مثل همسایه تو می‌شوند.

✓ دارایی‌ات را که از دست دادی دیگری رویش حساب نکن و به فکرش نباش.

گالش - که - پیر - بَوِیهه - وِرِه - هِلَنه - گوکِ وون.

▪ گاوبان که پیر شد او را مراقب گوساله‌ها می‌گذارند.

✓ کسی که پیر و ضعیف شد او را کنار نمی‌گذارند و به کارهای سبک‌تری می‌گمارند.

سِرِکِه-تا-او-ره-نَدِیْهه-تَنده.

▪ سرکه تا وقتی که آب را ندیده تند است.

✓ کسی که حریف خود را ندید و لاف می‌زند و همین‌که به او رسید ساکت می‌شود.

چیزیکه-بویْهه-پاره-وَصَله-بَر-نمی‌داره.

▪ چیزی که بدجور پاره شد وصله پذیر نیست.

✓ کاری که خراب شد سخت است که درست شود.

لاک چوله-یه-دِلِه-غِذا-خوار-چَنده-ادعا-دارنه.

▪ [کسی که هنوز] داخل ظرف چوبی غذا می‌خورد چقدر ادعا دارد.

✓ [انسان کم‌قدری که حالا به جایی رسیده و گذشته‌اش را فراموش کرده و] ادعایش تمامی ندارد.

آغوز-دارنه-بازی-کانده.

▪ گردو دارد و بازی می‌کند.

✓ پول و زور دارد و کار انجام می‌دهد.

تا-وَجِه-بِرْمِه-نَکْنِه-وَنه-مار-وَره-شیر-نَدِنه.

▪ تا بچه گریه نکند مادرش او را شیر نمی‌دهد.

✓ باید هر کسی [برای انجام کارش] ابتدا از مسئولش بخواهد و تا [درخواستی نباشد] مسئول نمی‌داند.

کَل-ره-پِلّا-نَدانه-گاته-خُورِش-بیشتر-دِشِن.

▪ به کچل پلو نمی‌دادند و می‌گفت خورش بیشتر بریز.

✓ به فردی حتی چیز کمی هم نمی‌دادند ولی پر توقع بود و اصرار [بیجا بر مقدار بیشتر] داشت.

پِتّا- گردِن- ره- پِتّا- جاجِه- وِریندنه.

▪ گردن [حیوان قربانی] را از یک جا قطع می‌کنند.

✓ برای یک نفر یک جور قبا می‌برند و تکلیف معلوم می‌نمایند.

آدم- خوش حساب- شریک- مال- مَرده.

▪ فرد خوش حساب شریک مال دیگران است.

✓ کسی که حسابش پاک است همه او را دوست دارند.

دَس- که- بشکسته- وِرِه- اینگِندنه- گردِن.

▪ دست که شکست او را به گردن می‌آویزند [وقطع نمی‌کنند].

✓ کسی که [شکست خورد] را کمک می‌کنند نه اینکه علیه او کار کنند.

صاحب- خَر- زور- وِنه- خَرِه- زورجِه- ویشتر- بوهه.

▪ زور صاحب‌اللاغ باید از خود‌اللاغ بیشتر باشد.

✓ وظیفه مسئول از زیردستان خیلی افزون‌تر است.

آدم- پنه- بخورده- ره- دیگه- زِنْدی کینگِه^{۱۱}- نَزندنه.

▪ فرد زمین‌خورده را دیگر با زانو نمی‌زنند.

✓ موجب اذیت مضاعف انسان گرفتار نباش.

اِسا- تِه- خَر- تیل- جِه- دَر- بُورده؟

^{۱۱} یا زوندی کینه. و

- حالا دیگر الاغ تو از گل بیرون رفت؟
- ✓ حال دیگر کارت تمام شد و به مقصد رسیدی و ما را فراموش کردی؟
- اگر- خَر- خَره- آی- تیل- ماسنه.
- اگر الاغ، الاغ است باز هم در گل گیر می‌کند.
- ✓ انسان نباید فکر کند کارش تمام شده و دیگر کاری با دیگران ندارد.
- مریض- که- شفا- حکیم- سر- راهه.
- اگر خدا بخواهد بیماری شفا یابد ناخواسته پزشک هم از راه می‌رسد.
- ✓ کاری که می‌خواهد درست شود بدون دردسر اتفاق می‌افتد.
- زوما- بُورده- زن ماره- گُو- گردی.
- داماد رفت گاو مادر زنش را پیدا کند.^{۱۲}
- ✓ کنایه از اینست که کار را خوب انجام ندادی.
- آرد- که- دَووهِ- پنه واره- نون- بَپِتِن- همه- کَس- کاره.
- آرد که داخل منزل باشد پختن نان کار همه کس است.
- ✓ اگر لوازم کاری مهیا باشد [دیگر انجام آن] مشکل نیست.
- قبر- آقا- با- این- چُس- و- پُس- اِسپِه- نَوونه- قبر- آقا- ره- ونه- آهک -
بَهِیْتِن- بَسُسْتِن- تا- اِسپِه- بَووهِ.
- قبر فلان بزرگ با این پز دادن‌ها سفید نمی‌شود. باید گچ و آهک خرید و سفید نمود.

^{۱۲} به خاطر اینکه نامزد خود را ببیند هر روز به دنبال گاو گم شده مادر زنش می‌رفت و عامدانه آن را پیدا نمی‌کرد. و

✓ برای هر کاری باید هزینه نمود و زحمت کشید و با حرف درست نمی‌شود.

پِتّا- کال- آغوزه-ره- چَن- نفر- کِپَل- زَنَدَنه- تا- دَکِفِه.

▪ برای یک گردو [که روی درخت است] چند نفر سنگ پرتاب می‌کنند تا که بیفتد.

✓ منظور اینست که برای یک دختر چند نفر خواستگاری می‌نمایند تا سرانجام با یکی ازدواج نماید.

قَرَض- که- بَویِهه- صد- تِمِن- همه- شُو- گوشت- و- پِلو- بِخُو.

▪ قرض که شد یک صد تومان همه شب چلوگوشت بخور.

✓ نوعی دلداری و مزاح است. آب که از سر گذشت چه یک وجب چه صد وجب.

بی- او- دَره- آسیو- سازنه.

▪ بی آب دارد آسیاب درست می‌کند.

✓ جایی گفته می‌شود که امکانات انجام کار فراهم نیست. انجام کار بدون مطالعه.

گُل^{۱۳}- ره- عَیید- روز- دست- گیرنه.

▪ گل را روز عید به دست می‌گیرند.

✓ هرکاری به جایش باید انجام پذیرد و غیر از این فایده ای ندارد.

شال- بِقَدِه- راه- بُورِدِه- عَقَبی- ره- هِم- هِشِنه.

▪ شغال مقداری که راه رفت به پشت سرش هم نگاهی می‌کند.

✓ در هر کاری فکر عاقبت آن باشید.

آدم- د- زَندار- ونه- مسجد- دِله- بَخاسه.

^{۱۳} یا رنگی-مرغانه به معنی تخم مرغ رنگی هم آمده است. و

- آدم دو زنه باید داخل مسجد بخوابد.
- ✓ کسی که دارای دو زن شد پایگاهش در هر دو جا خراب است؛ [همیشه این نیست که زیاد بودن چیزی وضعیت را بهتر کند].
- زیاد- بخُونستن - قرآن- مجید- و- خُبِه.
- فقط زیاد خواندن قرآن است که پسندیده و مفید می باشد.
- ✓ کم و سنجیده حرف بزنید.
- کار- گرِده- دشمن- بَگَشْتِه- هَسْتِه.
- کار انجام شده دشمن کشته شده است.
- ✓ هر کس که کاری را تمام کرد [انگار] دشمن خود را کشت.
- تا- زِرات- بُوم- سَر- نِی_یَمو- نَهَه- من- دارِمِه.
- تا زراعت [برداشت نشد و به] پشت بامت نیامد نگو که من دارم.
- ✓ منظور اینست که تا کاری را کامل انجام ندادی نگو و فاش نکن.
- حرف- حق- نَزن- سَرَت- را- می بُرَن- حالا که- زدی- باید- بَبُرَن.
- حرف حق نزن چون سرت را قطع می کنند و حالا که زدی باید قطع کنند.
- ✓ جایی گفته می شود که جرئت گفتن حرف حق نیست [چون عواقب سختی دارد که باید بپذیری].
- بِخوردنی- او- ره- وِنه- سرچشمه- بَهِیْتِن.
- آب خوردن را باید از سر چشمه برداشت.
- ✓ باید همه چیز را از خداوند بزرگ طلب نمود و نه از بنده او.

شتر- با- بار- بُورده- بارَبَن- کَشی- وه- دُر- کاندی!^{۱۴}

▪ شتر با بارش سقوط نمود و از دست رفت و تو برای ریسمان های بار آن جستجو می کنی.

✓ یعنی چیز مهم را رها کردی و به دنبال فرع هستی.

گدایی- اِسَم- بَد- دارنه- دَرآمد- فِراوون.

▪ گدایی نام زشتی دارد ولی درآمد آن زیاد است.

✓ به کسی گفته می شود که کار بدی را به خاطر درآمد آن قبول نمود.

دندونی- که- لَق- بویهه- وِره- بی- بِنِگن.

▪ دندانی که لق شد را بکن و ببنداز.

✓ دوست، فامیل، برادر و . . . را اگر که بد عمل می کند رها کن.

لَمپاره- ونه- خاشه- دست- جِه- سو- هِکِرِدِن- کَس- دِگِر- سو- هِکِرِدِن- به- درد- آدَم- نِخورنه.

▪ چراغ نفتی را باید با دست خود روشن نمود و انجام آن توسط دیگران فایده ای ندارد.

✓ کار را باید خود انجام داد و وابستگی زیاد به دیگران صلاح نیست.

حَرَف- حَرَف- یارنه- وا- وارِش!^{۱۴}

▪ حرف، حرف می آورد و باد، باران را.

✓ حرف که زده شد همین طور جواب هم دارد و تولید دردسر می شود.

^{۱۴} یا وَرَف به معنی برف. و

اونی - که - نه‌نه - ننه - اونی - که - انه - سرپتی - هکن - بیا.

▪ آن فردی که نمی‌آید، نمی‌آید و آن که می‌آید سرش را هم بزن و بیاور.

✓ فردی که کارش را درست انجام می‌دهد، بیشتر اذیت می‌شود.

مردی - یه - گو - فرار - هکرد - بیهه - گوک - که - اونجه - دوسته - بیهه - وره -
چو - زو - بهته - گو - فرار - هکرد - چه - گوک - ره - زندی - بهته - وه - رت - هکنه -
ونجه - بدتر - هسته.

▪ گاو فردی فرار کرده بود و گوساله اش را کتک میزد. سوال نمودند گاوت فرار نمود چرا گوساله که بسته است را شلاق می‌زنی؟ گفت هرگاه او هم ریسمان پاره نماید و فرار کند از مادرش بدتر است.

✓ کار خلاف را یکی انجام می‌دهد و جرمش را دیگری می‌کشد.

دوس - ره - خانی - دشمن - هکنی - وعده - هاده - عمل - نکن.

▪ اگر می‌خواهی دوستی را با خود دشمن نمایی وعده بده اما بدعه‌دی کن.

✓ [در نکوهش] وعده دادن و عمل نکردن.

تا - وچه - برمه - نگنه - مار - وره - شیر - ندنه.

▪ تا نوزاد نگیرد، مادرش به او شیر نمی‌دهد.

✓ تا خود را رنج ندهی و حق خود را نخواهی، به آن نمی‌رسی.

دو - و - دشو - ونه - ور - یکی - هسته.

▪ دوغ و دوشاب(شیره خرمالو) نزد او یکی است.

✓ ترشی و شیرینی، خوبی و بدی، کار کردن و نکردن و ... نزد او فرقی ندارد.

مه - آسب - ناله - خانی - پس و پیش - هکنی؟

- آیا می‌خواهی نعل اسب مرا جلو و عقب نمایی؟
- ✓ با من نمی‌توانی هیچ کاری بکنی و از تو نمی‌ترسم.
- آسمون - بباره - زمین - برداره.
- اگر آسمان ببارد، زمین بر می‌دارد.
- ✓ هر کاری بکنی ناچارم آن را قبول نمایم و بپذیرم.
- شالِ شِکار - خانی - بوری - شیر - ره - در نظر - دار.
- اگر می‌خواهی شکار شغال بروی، تجهیزات شکار شیر را در نظر داشته باش.
- ✓ هرگاه می‌خواهی دنبال کاری بروی آن را سهل‌نگیر و جدی بشمار.
- سَگه - ره - گیرنه - شال - ره - رم - هادئه - نَهِیرنه - کالی - پِشت - بَخاسه.
- سگ را می‌گیرند تا شغال‌ها را فراری دهد نه اینکه پشت لانه بخوابد.
- ✓ کسی را برای خود استخدام می‌کنند که بدرد بخورد نه اینکه تنبلی کند.
- زِوون - گوشتِه - لَام بیزِه^{۱۵} - پوسته - هر - چی - وِنه - تِک - جه - در - اِنه - گُنه.
- زبان گوشت است و ته آن هم پوست؛ هر چه از دهانش بیرون می‌آید.
- ✓ اختیار دهانش را ندارد.
- وِنه - تِک - سَر - زی - پِن - زی - نِدارنه.
- دهن او نخی ندارد که بالا و پایین آن بسته شود.
- ✓ کنترل دهانش را ندارد و حرف‌های بی‌ربط می‌زند.
- وِنه - چَش - پرده - پاره - بویهه.

^{۱۵} لام بیزه، لامبوزه یا لمبوزه: پوست انتهای زبان را گویند. و

- پرده چشم او پاره شد.
- ✓ شرم و حیا و آبرو داری او کنار رفت.
- کار- ده- سُوzy- پلا- نَکن.
- کار را مثل سبزی پلو نکن.
- ✓ کار را درهم و برهم نکن که نتیجه آن معلوم نباشد.
- آمرو- آهو- خاشه- وچه- ره- شیر- ندنه.
- امروز روزی است که آهو هم به بره‌اش شیر نمی دهد.
- ✓ وقتی است بسیار سخت و دشوار و پرکار.
- زیک- ره- ورف- روز- بهیته^{۱۶}.
- زیک(پرندۀ ای کوچکتر از گنجشک) را روز برفی گرفته است.
- ✓ سوء استفاده از شرایط سخت مردم؛ مثلاً دید الان مردم خیلی احتیاج دارند، او هم قیمت جنس‌ها را بالا برد.
- همسایه- ره- گو- بوهه- اماره- دو.
- اگر برای همسایه گاوی باشد، دوغ آن که به ما می رسد.
- ✓ جایی گفته می شود که اگر کسی مقام و شغل مهمی بگیرد، قطعاً نفعش به اطرافیان خواهد رسید.
- نرمه- گندمه- آسیو- خراب- کن.
- گندم نرم و آسیاب خراب کن.

^{۱۶} یا داریم آش(خرس) ره ورف روز کُشرنه؛ یعنی خرس را روز برفی می کشند. و

✓ به شخصی گفته می شود که با زیرکی، فتنه و آشوب به پا می نماید.

یک کل - وه - رَسَن - اینگنده؟

▪ برای حیوان یک شاخ، کمند می اندازد.

✓ از حرف های او مشخص است که نمی خواهد کاری را انجام دهد.

کُدوم - قَلِه - ره - باد - بَدامِه؟

▪ مگر کدام قلعه را بر باد دادم؟

✓ مگر چه خطا، تقصیر یا جرم بزرگی مرتکب شده ام؟

خرمغزی - هِکِرِدِه - دَر - بُورِدِه.

▪ خر مگسی نمود و فرار کرد.

✓ کسی که در موقع حساسی از کار با بهانه های واهی فرار می کند(خرمگس:حشره ای موزی که از مگس معمولی بزرگتر است و روی حیواناتی مثل اسب می نشیند و از خونس می مکد).

و- (حَسَن - حُسین - تقی - نقی) - کَل - کِلّا - کور - عَصّا - بَهِی یه.

▪ فلانی(حسن، حسین، تقی، نقی)کلاه کچل ها و عصای کور ها شد.

✓ فلانی به درد همه کس می خورد و به همه یاری می رساند.

ورگ - چِدُونَدِه - قِمِت - قاطر - چَنَدِه - هَسِتِه - محتاج - یَقَدِه - گوشته.

▪ گرگ چه می داند قیمت و بهای قاطر چقدر است و دنبال مقداری گوشت است[تا شکمش سیر گردد و برای این مقدار ناچیز یک قاطر را می کشد].

✓ در مورد کسی گفته می شود که برای نفعی کوچک، چیز بزرگی را هدر می دهد.

سنگ - بَجای - خُدش - سنگین - هَسِتِه.

▪ سنگ در جای خودش سنگین است.

✓ یعنی انسان باید ارزش خود را بداند و خود را ارزان نفروشد و سبک نشمارد.

گُو- ره- واش- گُلام- سراغ- هدایی- تَره- وِل- نَکانده.

▪ اگر به گاو برگ واش نشان دادی، تورا ترک نمی کند. (واش: نوعی گیاه که در

جنگل روی درختان انجیلی می روید و گالش ها خصوصاً در فصل زمستان آن ها را جمع آوری می نمایند و به گاو خود می دهند تا آن ها را فربه کند).

✓ کسی که به او غذای چرب و نرمی دادی بد عادت شده و دیگر سخت است که تو را ترک کند.

سگ- ره- بی- گَنَدُون- نَوونه- باز- وِنه- بهه.

▪ سگ بدون جایگاه نمی شود و باز باید سر جایش برگردد.

✓ در مورد کسی گفته می شود که همیشه نیاز به تو دارد ولی فعلاً قهر کرده است.

تِه- نماز- بَخُونَسْتِن- مثل- اودَنگ- نماز- بَخُونَسْتِن- ره- مُونَدِنه.

▪ نماز خواندن تو مثل نماز خواندن اودنگ است.

✓ در مورد کسی گفته می شود که نماز دروغی می خواند [عبادتش از روی ریا است].

توضیح اینکه در قدیم که شالی کوبی وجود نداشت شالی را با اودنگ برنج می کردند و به این صورت بود که شالی را در چاله ای می ریختند و با چوب بزرگی صورت می گرفت که برای اینکار ساخته بودند و بوسیله آب به صورت الکلنگی بالا و پایینی می رفت و به شالی می خورد. در اینجا منظور کار یا عبادت بی حاصل است.

شیرین- بُو- شیرین- برو.

▪ شیرین برو- شیرین بیا.

✓ اگر می‌خواهی جایی رفت و آمد داشته باشی، حد تعادل را رعایت کن.

اینها- ره- گاننه- دردسر- بی چربی.

▪ به اینها می‌گویند دردسر بی فایده و بدون نفع.

✓ کاریست که دیگری برای انسان ایجاد می‌کند بدون منفعت و سودی.

بزّه- غم- جانّه- قصاب- ره- غم- پی.

▪ بز قربانی را غم و غصه جانش است و قصاب را غصه چربی زیاد و [سود کم چربی] آن.

✓ یعنی هر کس در زندگی به فکر منافع خود است.

بخوردی- بخوردی- بُوردی- بُوردی.

▪ خوردی خوردی و بردی بردی.

✓ اگر خوردی و اگر حیف و میل کردی و اگر بردی احدی نیست که تو را مواخذه کند.

خرس- ره- بهته- توه- کدوم- فصل- خوه- بهته- اگه- بهورم- پهیزماه- ترسمبه- بهرین- خاشه- تش- بهیته- اشکم- وه- کانده.

▪ به خرس گفتند کدام فصل برای نکوتر است، گفت اگر بگویم فصل پاییز می‌ترسم بگویند برای خاطر شکم خود می‌گویند.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که میل دارد همیشه بخور بخور باشد، چه عروسی و چه عزا.

وره- بدا- چلوی دله- در- بیارده.

▪ او را داخل چاه [فاضلاب] داد و در آورد.

✓ کارهای او را فاش ساخت و حرف‌های رکیک به او زد.

و- بَمِرْدِه- خیال- هِکِن- گُو- دَکِته- هَند.

▪ فلانی فوت نمود انگار گاوی افتاد داخل کانال کشاورزی.

✓ برای مردنش کسی متأثر نشده، بلکه خوشحال هم شدند.

شالّه- بَهْتِنه- چوه- بازار- نَشوونی- بَهْتِنه- شومبه- اِگر- فِضول- بِلّه- فوری-
گَنه- آی شال- آی شال.

▪ به شغال گفتند چرا بازار نمی روی، گفت می روم به شرطی که فضول بگذارد؛
چون وقتی مرا ببیند فوری می گوید آهای شغال، آهای شغال او برایم درد سر می
سازد.

✓ منظور این است که گاهی نمی شود از دست فضول کاری را انجام داد.

وَنه- بَمِرْدِه- اسپِیج- یک- مَن- خون- دارنه.

▪ شپش مرده [روی بدن] فلانکس یک من (سه کیلو) خون دارد.

✓ به مال فلانی نمی توان دست زد چون ظرفیت ندارد.

مَرْدِیْهه- اِشْکِم- ره- زونه- گاته- آی- مه- پِشت.

▪ شکم فردی را می زدند داد می کشید و می گفت آخ پشت من.

✓ اگر پشتیبان داشتم قادر نبودید مرا بزنید؛ حال که ندارم کتک می خورم.

وَنه- تَش- جه- که- گرم- نَویمی- وَنه- تَش- دی- آمه- چش- ره- کور-
هَکَرْدِه.

▪ با آتش فلانی که گرم نشدیم، دود آتش او چشم ما را کور کرد.

✓ در مورد کسی گفته می شود که فایده ای برای ما نداشت بلکه ضرر هم دارد.

کور- خاشه- فکر- ره- روز- پیشینی- کانه.

- انسان نابینا تاوقتی که از روز باقی است کارهایش را انجام می دهد.
- ✓ تا فرصت است و تا وقتی زنده هستی کار های خود را انجام بده.
- تِه - کُلْفَت - رَسِن - و - مِه - نازِک - گردِن.
- ریسمان کلفت تو و گردن نازک من.
- ✓ به کسی گفته می شود که با مردم ضعیف در می افتد.
- بَز - دَرِه - سَمِرَقَنَد - کَلِه پاچه - یِک مَن - چَند؟
- بَز در شهر سمرقند است ، یک من کله پاچه چقدر؟
- ✓ خیلی فاصله هست تا بشود یا نشود و شما دارید تصمیم بی جهت می گیرید.
- کارد - خاشه - غِلاف - ره - تَوَریَنده.
- کارد غلاف خود را نمی بُرد.
- ✓ خودی به خودی خیانت نمی کند.
- آدم - نادون - زَنده - یِکادون.
- آدم نادان به کاهدان می زند.
- ✓ کسی که نادان است به جای کار اصلی، کار دیگری انجام می دهد که ثمری ندارد.
- آمَشَو(آمرو) - هِوا - جُول - دارنه.
- امشب(امروز) آسمان عقاب دارد.
- ✓ هشدار اینکه کار خطر دارد. مواظب اوضاع باش^{۱۷}.
- خَوَر - نَگَرده - شوَننه - حَموم[سر].

^{۱۷} گرد و خاک بسیار را نیز جولان گویند. و

- فقط به گرمابه است که بدون دعوت می روند^{۱۸}.
- ✓ هشدار اینکه بدون دعوت نباید به مجلسی رفت.
- مه - کَلَه - ره - بِشکِن - مه - دِل - ره - نِشکِن.
- سر مرا بشکن اما دل مرا نشکن.
- ✓ چیزی را که از تو درخواست دارم به من بده و رد نکن.
- دِرِیوی - او - کَچِه کَچِه - توم - وونه.
- آب دریا، قاشق قاشق تمام می شود.
- ✓ هر چه داشته باشی وقتی روی آن چیزی اضافه نشود، با مصرف کم هم سرانجام تمام می شود.
- خدای - زَنبیل - آسمون - تَن - آوِزون - نیهه - وِنه - دِلِه - بَهِیری - بِخُری - وِنه - بوری - کار - هِکِنی.
- زنبیل خداوند به آسمان آویزان نیست تا از داخلش بگیری و بخوری، باید بروی کار و تلاش کنی و بخوری.
- ✓ باید بروی کار کنی و نان در آوری و بخوری، خداوند هم کمک می کند.
- برادران - جنگ - کنند - اَبَلَهان - باور - کنند.
- نزاع برادران را نادان ها باور می کنند.
- ✓ هیچ وقت فرد عاقل جنگ دو فامیل و دو برادر را باور نمی کند.
- کم - دَکُردی - آش - وونه - خَلِه - دَکُردی - پِلا - وونه.

^{۱۸} منظور رفتن به مراسم حمامسری عروس و داماد است که در گذشته اهالی بدون دعوت می رفتند. و

- [اگر برنج را] کم ریختی آش می شود و اگر زیاد ریختی پلو.
- ✓ هر چه زحمت کشیدی [به همان نسبت] از آن بهره مند خواهی شد.
- و- هر- کاجه- تَش- گرم- تره- خاشه- دَس- ره- دارنه.
- فلانی هر کجا که آتش گرمتر است دست خود را نگه می دارد.
- ✓ منظور کسی است که هر کجا برایش استفاده بیشتری دارد، آنجا می رود.
- مال- سیا- روز- سیا.
- اموال سیاه، روز سیاه.
- ✓ اموال از بین رفتنی را باید روز گرفتاری هزینه نمود و فایده برد.
- وارث- حارث^{۱۹}.
- ورثه مثل حارث است.
- ✓ وارث رحم نمی کند، همانطور که حارث به دوظفلان حضرت مسلم بن عقیل رحم نکرد.
- و- سیب زمینی- بی- رگ- هسته.
- فلانی سیب زمینی بدون رگ می باشد.
- ✓ در مورد کسی گفته می شود که هیچ غیرت و شهامتی ندارد.
- مِهمون- مِهمون- جه- بد- دارنه- صاحب- خانه- هر- د- جه.
- مهمان با مهمان سرخوش نیست، صاحب خانه با هر دو.
- ✓ عدم دلخوشی در پذیرش کسی.
- و- خانه- حَموم- بُوره- ولی- عرق- نَگنه.

^{۱۹} در نگاه دیگر می توان به حارص تعبیر کرد بدین معنی که اشتباهی وراث برای سهم خواهی بیشتر سیری ندارد. و

- فلانی می خواهد گرمابه برود ولی عرق نکند.
- ✓ چیز بزرگی می خواهد بدون رنج، مشقت و سختی.
- و- آسِمون- وه- کلاه- دوجنه.
- فلانی برای آسمان کلاه می دوزد.
- ✓ خیلی دروغگو و لاف زن است.
- رندی- به- ته- پلا- دَنیِهه.
- زیر تهدید دیگر پلویی نیست.
- ✓ پول و ... دیگر تمام شد.
- نپته- گوشت- ره- شی مار- نونه- بَویه.
- مادر شوهر نباید گوشت خام را ببیند.
- ✓ چون گوشت نپخته نسبت به زمان بعد از پختن حجم زیادتری دارد، مادر شوهر فکر می کند عروس گوشت را نوش جان کرده است [در مقابل افرادی که همیشه تو را زیر نظر دارند بسیار محتاط باش].
- همین- آلان- گوشت- و- نَخون- سِوا- نَگن.
- همین الان گوشت و ناخن جدا نکن.
- ✓ به [وراث] کسی سفارش می شود که از همین حالا مال من و تو نکنید.
- دوری- دله- جه- دَکله- کِلنه- مَجَمع- دِله.
- اگر که از داخل بشقاب کوچک مسی بریزد، داخل سینی بزرگ مسی زیر آن می رود.
- ✓ مال من و شما ندارد و همه یکی هستیم.
- خِرس- ره- بَهته نه- ته- کالی- خراب- بَوهه- بَهته- اینجه- نَویهه- اونورتر.

- به خرس گفتند امیدواریم که لانه تو خراب شود، گفت اگر اینجا نشد آن طرف تر می روم.
- ✓ منظور، کسی که اینجا و آنجا برایش فرقی ندارد.
- ونه - وه - آسیمون - لحاف - هسته - زمین - زیر انداز.
- برای فلانکس آسمان لحاف می باشد و زمین تشک.
- ✓ هیچ مسئولیتی ندارد و به فکر هیچ چیز نیست.
- کَلک - ره - بَکِن - دیگه.
- دروازه^{۲۰} را بکن.
- ✓ یعنی کار را اینقدر معطل نکن و خاتمه بده.
- چَنگَل - آگِه - رَگ - داره - تِه - ندارنی.
- چغندر اگر رگ داشته باشد، تو نداری.
- ✓ خطاب به کسی است که اصلاً غیرت ندارد.
- ورگ - که - دَکِته - گُسفَن - دِلِه - چاق - و - لاغر - نَکَاندِه.
- گرگ که افتاد داخل گله گوسفند، چاق و لاغر نمی کند.
- ✓ [اگر که بلایی نازل شود] بزرگ و کوچک نمی شناسد.
- تِلاکولِه - بوردِه - شالِه - پیشباز.
- جوجه خروس به بدرقه شغال رفت.

^{۲۰} حصاری که با شاخه های نازک درختان بافته شده و جهت جلوگیری از ورود دام و احشام جلوی ورودی باغ کار می گذاشتند. و

✓ در کاری که انسان به دشمنش [علیه خود] کمک کند.

فِکِه - داره - بِن - آغوز - پیدا - هِکردی.

▪ زیر درخت بید، گردو پیدا نمودی.

✓ شانس آوردی و چیز خوبی قسمت تو گردید.

وَعْدَه - یه - مَن و تِه - سَرَه - خَرَمَن - چِمَاز.

▪ وعده من و شما سر خرمن سرخس.

✓ به کسی گفته می شود که از وعده های تو خالی چیزی عایدش نمی شود همچون سرخس (چماز) که محصولی نمی دهد.

خانی - شال - بِن - ره - بینگنی - ماریم - ره - بَکِش.

▪ می خواهی که از دست شغال به طور دایمی آسوده شوی، بوته را بکن که دیگر نباشد.

✓ جایی گفته می شود که باید منبع و تولیدکننده و مسبب اصلی از بین برود.

دار - دَرَه.

▪ بالای درخت هست.

✓ کسی می گوید [که] دنبال کاریست و از وی می پرسند [نتیجه] چطور شد و می گوید دار دره یعنی هنوز درست نشد و در حال انجام است.

بَهْتی - تَلی - سَر - تِج - تِج.

▪ گفתי نوک خار تیز تیزه.

✓ کاری که حتماً و فوری باید [انجام] بشود و نیاز به فرصتی ندارد.

گالش - نَتْنَه - مِه - ماست - ترش - هَسْتَه.

▪ گاوبان نمی گوید ماستم ترش است.

✓ هیچکس از جنس خود به بدی تعریف نمی‌کند.

تِه - اینتی - هکن - وه - اونتی - کانه.

▪ تو اینطور بکنی، او آآنطور می‌کند.

✓ سفارش می‌کند [اگر که] کار او را درست کنی، شیرینی اش بجا [است].

بَزْگَلَه - گَلَه.

▪ بَزْ جَلوی گله گوسفندان.

✓ به کسی گفته می‌شود [که] در همه جا دوست دارد جلو و در معرض دید باشد.^{۲۱}

عَسِل - جِلوا.

▪ حلوا از عسل درست شده.

✓ جایی گفته می‌شود که کار به خوبی انجام گردیده است.

فلانی - افرا - گُلام - سَر - هسته.

▪ فلانی مثل برگ درخت افرا می‌باشد.

✓ به کسی گفته می‌شود که زود از حرفش بر می‌گردد.

مِه - جومه - بد - بِلار دِسته^{۲۲}.

▪ پیراهن من بد پاره شد.

✓ به کسی گفته می‌شود که گناهی ندارد ولی نزد همه منفور است.

فلانی - ساها - نَوِیهه - هِکَس - سر - دِکِفِه.

^{۲۱} داریم هر چی بَزْ - کِمتر - چوچو - هم - کِمتر یعنی هر چه بزه‌ایم کمتر باشه سرو کله زدن ه‌ایم نیز کمتر است. چوچو صوتی است که چوپانان با آن رَمه را صدا می‌زنند. و

^{۲۲} یا بوسِسته. و

- فلانی سایه نشده [تا] روی کسی بیفتد.
- ✓ در مورد فردی گفته می‌شود [که] نفع او به هیچکس نرسیده است.
- زیک- زور- ره- ندارنه- خانه- غاز- مرغانه- هِکِنه^{۲۳}.
- قدرت زیک (پرنده ای است کوچکتر از گنجشک) را ندارد و می‌خواهد تخم غاز بیاورد.
- ✓ در مورد کسی گفته می‌شود که توان کمی دارد و می‌خواهد کار بزرگی انجام دهد.
- کلاه- بورده- مه- سر- تا- گوش.
- کلاه رفت سر من تا گوش.
- ✓ فریب بزرگی خوردم.
- فلانی- و- فلانی- گو- به- گو^{۲۴}- هِکِرِدِنه.
- فلانی و فلانی گاو به گاو کردند.
- ✓ یکی داد و یکی گرفت. مثلاً شخصی دختر خود را عروس فردی کرد و دختر او را نیز همسر پسرش.
- ونه- چنگوم- خله- قایمه.
- چنگوم او بسیار محکم است (چنگوم چوبیست که در زمین می‌کوبند و حیوان را به آن می‌بندند).
- ✓ در مورد کسی گفته می‌شود که پشتوانه او بسیار محکم است.
- اون- کس- زن- بمیره- که- زن- خاخر- نداره.

^{۲۳} یا زیک قایده زور دانه خانه غاز قایده مرغانه هاکنه. و

^{۲۴} البته جالب است که بدانید گوگو در زبان گرجی به معنی دختر است. و

- زن آن کس بمیرد که خواهر زن نداشته باشد.
- ✓ در مورد کسی گفته می‌شود که چیزی را از دست داده و جایگزین آن را دارد.
- اسب - سر - جه - برو - پایین.
- از روی اسب بیا پایین.
- ✓ به کسی گفته می‌شود که زیاد عصبانی می‌شود و اشاره به اینکه سرد شو(خودت را کنترل کن).
- بخوردن - جه - سر - نویهه - بلشتن - جه - خانه - بووهه.
- از خوردن سیر نشده، با لیسیدن می‌خواهد سیر بشود.
- ✓ اصل، او را کفاف نکرد و انتظار نیست که با فرع قانع شود.
- ونه - پالون - ول - هسته.
- پالان او کج است.
- ✓ کسی که شخص درست و مناسبی نبوده وضع او خراب است.
- اگه - وشنا - اشکم - دارمه - خسته - تن - ندارمه.
- اگر که شکم گرسنه دارم تن خسته هم ندارم.
- ✓ غرض این است که برای احدی به رایگان کار نمی‌کنم.
- خر - خره - لو - جه - نمی‌یرنه.
- الاغ با لگد الاغ دیگر فوت نمی‌کند.
- ✓ دو نادان اگر به جان هم افتادند کاری نداشته باشید [چون] با هم کنار می‌آیند.
- بدیده [یا بدهکار] - سنگ - هم - کپل - بزوهه - بی - بل - خاش - جیو.
- شخص خسیس [ویا بدهکار] اگر به سمت سنگ هم پرتاب نمود، بردار و بگذار داخل جیب.

✓ شخص بدهکار به تو هرچیز که داد بگیر و نگو نمی خواهم و لج نکن.

بَلک - تَکَلوم - درازه.

▪ نوک بَلک (نوعی پرنده است) دراز می باشد.

✓ اشاره به این است که [هنوز] وقت داریم [تا کار] انجام شود.

تَنبِل - ره - قَرْمُون - زونه - نصیحت - پَدِرونه - کارده.

▪ می خواستند تنبلی را دنبال کاری بفرستند و آنها را نصیحت پدرانه می نمود [که بهتر است تا کار انجام نشود].

✓ می خواهی کسی را پی کاری بفرستی و وی نمی خواهد انجام دهد و بهانه نابجا می آورد.

خَره - بَهْتِنه - پسر - زن - بوردی - موارکا - بَهْتِه - چه موارکا - مَن - که - نا - مه -
پشته - بار - کم - بویه - نا - عَقَب - سَخ.

▪ به الاغ گفتند پسر زن برد مبارک باشد، گفت چه تبریکی! مَن که نه بار [روی] پشتم کم شد و نه سیخ [و شلاق] خوردنم.

✓ (طنز است) کسی که تازه عروس گرفت ولی کارش مشکل تر شده.

نونوا - وه - استفاده - نداره - خاشه - کَلَه - ره - تندیر - دِلَه - نَدِنه.

▪ [اگر] برای نانوا فایده ای نداشته باشد، سر خود را داخل تنور نمی دهد.

✓ در مورد کسی گفته می شود که [اگر کاری] برایش صرف نکند آن را انجام نمی دهد.

وِکای^{۲۵} - وَچِه - مریض - بویه - وِنوه - کتاب - لا - بَهیتِه - کتاب - لاگیر - بَهْتِه -
ونه - بوره - کِش - نَزِه - اوندون - لینگ - بله - تا - خار - بَووه - مار - بَهْتِه - مَن -
اوندونی - سراغ - ندارمه - کِش - نَزوبوه.

^{۲۵} وِکا نوعی پرنده بی پرواز بومی نیوزیلند و همه چیزخوار بوده که بیشتر از بی مهرگان و میوه ها تغذیه می کند. و

▪ جوجه وکا(نوعی پرنده که داخل آب و آبندان زندگی می‌کند) بیمار شد و برای او نزد دعاگیر رفته و کتاب باز نمودند. دعا گیر گفت باید بروی در آبندانی پا گذارد که تاکنون در آن اجابت مزاج نکرده باشد. گفت من چنین آبندانی سراغ ندارم.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که همه جا پرونده اش خراب است.

و- زَرنا- ره- کینگ-وَری- تَک- گَرنه.

▪ فلانی سورنا(نوعی ساز بادی) را سر و ته به دهن می‌گیرد.

✓ به کسی گفته می‌شود که کار هایش اشتباه است.

گُو- تَور- ره- دَمته.

▪ گاو تبر را لگد نموده است.

✓ این را کسی می‌گوید که ابتدا قول داده و بعد زیر قولش زده است.

توضیح: دو نفر نسبت به هم شاکی بودند، اولی آهنگر بود و به قاضی گفت اگر طرف مرا بگیری برای تو تبری درست می‌کنم که اوصافش چنین و چنان باشد و قاضی به او قول مساعد داد. دومی گالش(گاودار) بود و به قاضی گفت که اگر طرف مرا بگیری به تو ماده گاوی خواهم داد که چنین و چنان باشد. قاضی به او هم قول داد تا طرف او را بگیرد. روز رسیدگی فرا رسید و نزد قاضی حاضر شدند و بحث شروع گردید. آهنگر دید قاضی اصلاً به او توجه ندارد؛ لذا پیش خود گفت طوری او را توجه بدهم؛ لذا به او گفت: آقا امروز خَله تور توره حرف زندی(ناشیانه حرف می‌زنی) [تا او را به یاد قرار و مدارشان بیندازد و قاضی] گفت: گُو- تَور- ره- دَمته (گاو تبر را لگد نمود) [یعنی قرار ما رد شد].

گُو- خاشه- شاخ- ره- اِشنه- شونه- چَرا^{۲۶}.

▪ گاو شاخ خود را نگاه می‌کند و به شکار می‌رود.

✓ کسی که می‌خواهد کاری را انجام دهد، زور و قوت و وضعیت خود را می‌بیند.

وَرِه - خُشکِه - سینه - گَت - هِکِرِدمِه.

▪ او را با پستانی خشک از شیر بزرگ نموده‌ام.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که اخلاق و عادات او را کاملاً می‌داند.

و- دُوستِه - کسی - هَسْتِه.

▪ فلانکس دوست کسی می‌باشد.

✓ در مورد فردی گفته می‌شود که تا [سفره] چرب و نرم در نزدت است تو را دوست

دارد و می‌خواهد و وقتی تمام شد تو را رها کند.

وَنِه - چش - قَلی - هِکِرِده - لاغلی - رِه - موندِنِه.

▪ چشم او قلعی کرده (قلع شده و آن چیزی است که مس را با آن سفید می‌کنند)

لاغلی (ماهی تابه ای که دسته ای حدود ۴۰ سانتی متر دارد) را می‌ماند.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که هرکار بدی از دستش بر می‌آید و ترسناک است.

چشمش ناپاک است.

و- نَم - بَهِیْتِه - تِمبِکِه.

▪ فلانی [مثل] تمبک نم گرفته است.

✓ به کسی گفته می‌شود که اگر کارت به او بیفتد، آن کار در اثر کاهلی صورت نخواهد

گرفت.

شُو - گوش - دارِنِه.

▪ شب گوش دارد.

✓ این حرف جایی زده می‌شود که مجلس خصوصی [برقرار] است و توجه می‌دهند به اینکه همسایه‌ها متوجه می‌شوند.

تُف - هِکِنی - کَلنه - دِل - سر.

▪ اگر آب دهن بریزی می‌ریزد روی سینه تو.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که تقصیر دارد ولی به علت خویشاوندی نمی‌شود او را مقصر دانست.

همسایه - یه - کاسه - دِ - سَر - دارنه - اگر - یِک - سر - بوهه - دَرِد - سر - دارنه.

▪ همسایگی دو طرفه است و اگر یک طرفه باشد دردسر دارد.

✓ منظور [اینکه] کسی را بخواه و دوست داشته باش که تو را دوست دارد [اگر با خسیسی رابطه برقرار کردی باید خرج او را هم بدهی]

گَالش - گُو - دوش - نیهه - گُنه - جُله - وُله وُله.

▪ گاوبان دوشیدن گاو را نمی‌داند، می‌گوید ظرف کج است.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که کار بلد نیست و بهانه تراشی می‌کند.

خِیک - دَره - وِنه - دوش - بِخوردن - کَس - دِگر - وِه.

▪ خِیک (پوست گوسفند درست شده، حاوی آب و مایعات) روی دوش او هست و کس دیگری آب می‌خورد.

✓ زحمت را شخصی می‌کشد و خوش گذرانی را دیگری انجام می‌دهد.

تِه - دَرکه - سَر - نیشتی - من - نَیشتِمِه.

▪ [اوضاع تو خوب است و] برای هر چه اتفاق بیفتد مشکلی نیست اما برای من نه.

✓ به کسی گفته می‌شود کارش سرسری بوده ولی بخت خوبی دارد و فکر می‌کند برای همه اینچنین است و از دیگران هم می‌خواهد تا آنها هم مثل او باشند. اوضاع برای تو خوش است اما برای من نیست.

پارسال - گاز - گیتِه - امسال - لو - زَنده.

▪ سال گذشته گاز می‌گرفت، امسال لُگد هم می‌زند.

✓ قبلاً یک عیب داشت، اما حالا عیب [جدید] دیگری هم به او اضافه شد [درکار منفی پیشرفت کرده است].

خَلِه - گرد - دنی.

▪ خیلی گرد می‌دهی (گرد و خاک بلند می‌کنی).

✓ به کسی گفته می‌شود که رویش زیاد شده و گردن کلفتی می‌کند.

دزد - ره - دزد - بزوهه - خدا - ره - خنده - بهیتِه.

▪ از سارق دزدی شد خدا را هم از این کار خنده گرفت.

✓ دو نفر [هم نوع] سر یکدیگر کلاه گذاشتند.

پییر - خوشحال - پسر - بَقال.

▪ پدر خوشحال [است که] پسرش بقال [است].

✓ جایی گفته می‌شود که فردی خوشحال است، مثلاً از اینکه فرزندش به مدرسه می‌رود اما بعد معلوم می‌شود به مدرسه نمی‌رفته و جای دیگری وقت کشی می‌کرد.

من - توه - بمیرم - تره - موه - تو - هم - نَهِیره.

▪ من برای بمیرم ولی تو برای من تب هم نکنی.

✓ نمی‌شود که من برای تو جان فشانی کنم اما تو برای من کاری نکنی.

و - خاشه - تاس - ره - قلی - هِکِرده.

▪ فلانی کاسه خود را قلع اندود نمود.

✓ کسی را گویند که بارش را بار کرده و به مقصود رسیده باشد.

توضیح این که در زمان‌های قدیم ظرف‌های چینی [مرسوم] نبود و از مس [استفاده می‌شد که] باید مسگر داخل آن را روکشی از قلع سفید [می‌کرد تا] غذا خوردن در آن انسان را مسموم نکند.

فلانی‌هه - سگ - ره - هم - ننشینه - بهتن - چخه - آگه - بهتی - صد - تا - صاحب - پیدا - کانه.

▪ سگ فلانکس را هم نمی‌توان گفت چخ و اگر گفتی صد نفر پشتیبان پیدا می‌کند.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که مجرم است اما زیاد طرفدار دارد.

خُم - بشکسته - یه - بو - در - نشونه.

▪ اگر کوزه بزرگی شکست بوی [محتوای] آن [از بین] نمی‌رود.

✓ [اگر که] از هم دور شدیم و کدورتی پیش آمد اما خویشاوندی ما که از بین نرفت.

فلانی - سرخ - دزدون - ره - بهیته - دکتِه - مه - گردن .

▪ فلانکس سه لنگه [سه پایه] آهنی قرمز شده [از آتش] را گرفت و مرا دنبال نمود.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که برای کار جزئی با انسان خشونت نماید.

توضیح اینکه در قدیم از آتش چوب جنگل برای آشپزی استفاده می‌نمودند. برای این کار سه پایه آهنی توسط آهنگران درست می‌شد در اندازه‌های بزرگ و کوچک و آن را میان شعله آتش می‌گذاشتند و دیگ را روی آن قرار می‌دادند که آن سه پایه را دزدون گویند.

یتّا - شهر - ره - یتّا - دروازه - بَسّه .

▪ [برای] یک شهر یک دروازه کافی است.

- ✓ [انجام] این کار [برای] همین یک بار کفایت می‌کند.^{۲۷}
- ظاهر - مسلمان - باطن - یزید - امام حسین (ع) - گش.^{۲۸}
- در ظاهر مسلمان و در باطن یزید قاتل حضرت امام حسین (ع) است.
- ✓ کسی که خود را مسلمان می‌داند ولی دست به کارهایی خارج از اصول مسلمانی می‌زند [و ظالم است].
- در - ره - بهشته - دیوار - پشنا - عاروس - ره - بهشته - شی - مار - پشنا .
- به در گفتند تا دیوار بشنود و به عروس گفتند تا مادر شوهر بشنود.
- ✓ حرف را طوری بیان می‌کنند که دیگری هم حواس خود را جمع نماید.
- فلانی - بار - ره - دس - بزومه - ونه - بار - پنبه - هسته .
- بار فلانکس را دست زدم و پنبه است.
- ✓ در مورد کسی گفته می‌شود که مورد آزمایش قرار می‌گیرد و چیزی بارش نیست.
- ته - مرد - باش - مرغانه - بکن - همه - د - زردی .
- تو مردانگی داشته باش و تخمی بیاور که دارای دو زرده باشد.
- ✓ اگر فلانکس کار بدی در حق تو کرد؛ تو کار خوب انجام بده و نیکو.
- مال - یک - راه - شونه - صاحب مال - هزار - راه .
- مال^{۲۹} از یک راه می‌رود و صاحب مال به هزار راه.
- ✓ مال کسی که به سرقت می‌رود، روی چند نفر شک می‌کند.

^{۲۷} مثلاً در جایی گفته می‌شود که می‌خواهند برای بار دوم از خانواده ای عروس یا داماد بگیرند اما منصرف می‌شوند چون معتقدند همان یک وصلت کافی است. و

^{۲۸} فلانی شمر/یزیده-ره موندنه نیز همین معنی را دارد. و

^{۲۹} چارپای اهلی مثل گاو و گوسفند. و

هر کس - شیرسر - ره - خورنه - چکو^{۳۰} پشته - ره - هم - ونه - دوش - بهیره.

▪ هر کس سرشیر را می خورد، شاخه سبز درختان را هم باید به کول بگیرد.

✓ منظور این است که هر کس نفع اصلی را می برد باید زحمت هم بکشد.

آمرو - خاشه - ماره - بخارده - شیر - ره - یاد - بیاردِمه.

▪ امروز شیری که از مادر خوردم یاد آوردم.

✓ این را کسی می گوید که برایش کاری خیلی دشوار گذشت.

شاپ - شب - عیید - نزن.

▪ [مثل] فاصله دو [کوک] سوزن دوخت شب عید [نباش].

✓ در شب عید کار دوزنده ها خیلی زیاد است و سعی دارند کار را زودتر تمام نمایند به

همین جهت فاصله [کوک] سوزن را زیاد می کنند تا کار زودتر تمام شود. در مورد

کسی است که رفع تکلیفی کار انجام می دهد.^{۳۱}

مه - حرف - ره - گوش - نکاندی - مه - خره - حرف - ره - گوش - کاندی

▪ حرف مرا گوش نمی کنی و حرف الاغ مرا گوش می کنی؟

✓ به کسی گفته می شود که حرف پدر، مادر، برادر و ... را گوش نمی دهد و حرف

غریبه ها را قبول دارد.

خواسته - اسب - ره - نال - هکنن - خر - خاشه - لینگ - ره - جلو - داشته.

▪ می خواستند اسب را نعل نمایند الاغ پای خود را جلو نگه می داشت.

^{۳۰} چکو، جوانه برگ درختان در فصل اواخر زمستان را گویند که برای حیوانات می آورند. چکو در بهار تبدیل به برگ می شود. و
^{۳۱} داریم گئی-شاپ-بهیته یعنی قدم بزرگ گرفت که کنایه از سنگ بزرگ برداشتن است. و

✓ می خواهند کاری برای کسی انجام دهند و دیگری که محق نیست پیشتر می‌ایستد تا ابتدا برای او انجام شود.

عاروس- سره- گُرسی- یارب- نصیب- کی؟

▪ ای خدا عروس [نشسته] بر صندلی، قسمت چه کسی است؟

✓ دختر تا زن کسی نشده، هیچکس نمی‌داند به ازدواج چه کسی در خواهد آمد.

دی- گنده- جه- راس- وونه.

▪ دود از کنده (تنه پایینی درخت) بلند می‌شود.

✓ هر فتنه و آشوبی را در مرحله اول خودی بوجود می‌آورد و بیگانه بی‌تقصیر است.^{۳۲}

دُو- نداهی- کوزه- ره- نشکن.

▪ دوغ ندادی، کوزه (ظرف گلی) را نشکن.

✓ چیزی که ندادی، دیگر بدی هم درموردش نکن.

موقع- کاره- حسن- براره- موقع- مزده- حسن- دزده.

▪ موقع کار حسن برادر است و موقع دستمزد حسن سارق.

✓ جایی گفته می‌شود که فقط زحمت تو را می‌خواهند ولی از مزد خبری نیست.

کار- ره- دیگری- وه- هکن- هنر- ره- خاشه- تن- دکن.

▪ کار را برای دیگری انجام بده و هنر را خود بیاموز.

✓ از خدماتی که برای دیگران انجام می‌دهید تجربه را برای خود نگهدار.

اسب- تَبیش- جه- خاشه- جو- ره- زیاد- کانده.

^{۳۲} جالب اینجاست که این ضرب المثل معنی بسیار متفاوتی در زبان فارسی دارد. و

- اسب با دویدن، جوی خود را زیاد می کند.
- ✓ هرچه تلاش بیشتری کنی، مزد زیادتری خواهی گرفت.
- تِه - شمشیر - ونه - ابره - تکه - او - بخوره.
- شمشیر تو باید بالای ابرها آب بخورد.
- ✓ [باتوجه به] این مقام و قدرتی که تو داری باید حرف های خیلی بزرگ بزنی و کار های بزرگی انجام بدهی [که متأسفانه این طور نیست].
- اسا - تِه - کله لوی - ماشه - د - تا - بویهه؟^{۳۳}
- حالا انبر پهلوی اجاقت دو تا شده است؟
- ✓ منظور این که [حالا] قدرت پیدا کردی و تصمیم بیجا می گیری؟
- دِر - بویهه - دِر - نَوونه.
- امکان دارد دیر بشود اما دروغ نمی شود.
- ✓ با گذشت زمان همه می فهمند؛ اگر [که] حالا آشکار نیست.
- وِشون - گوداره - سَر - هَسْتنه.
- اخلاق فلانی ها مثل طایفه ی گودار^{۳۴} است.
- ✓ به کسانی گویند که برای کار ها و کیفیت انجام آن اهمیت چندانی قائل نیستند.^{۳۵}

^{۳۳} یا تِه موزه شلوار دِ تا بویهه؟ یعنی حالا شلوار تو دو تا شد و پولدار و قدرتمند شدی؟ و

^{۳۴} طایفه کولی ها. و

^{۳۵} داریم فلانی - گودار - جه - سگ - کاته - بهیته یعنی فلانی از گودار توله سگ گرفت کنایه از امری محال و سخت یا تِه - ره جوری - دوس - دارمه - گودار - خاشه - سگ - کته - ره دوست - ندارنه یعنی آنقدر دوست دارم حتی بیشتر از آن حدی که یک گودار توله سگ خود را دوست دارد. و

خاشه- سِرِهه- ترش- بویهه- آش- ره- پَخو- مَنّت- مَمیج پلای- کَس- دیگه-
ره- خاشه- سر- نل.

▪ آش ترش شده و مانده خود را بخور، مَنّت کشمش پلوی دیگری را روی سرت
نگذار.

✓ یعنی همیشه متکی به خود باش و خود را ارزان نفروش؛ چون تو بزرگی.

کی- زنده- دَره- کی- وَّنه- بَره.

▪ چه کسی داس [یا تبر] می‌زند و چه کسی فایده آن را می‌برد.

✓ کار را [یکی انجام می‌دهد ولی] فایده را دیگری می‌برد.

تِه- دوش- تِرازی- دَنی- بو^{۳۶}.

▪ روی دوش تو ترازو نباشد.

✓ کسی که می‌گوید کاری را برایت انجام می‌دهم و توقع دارد که تو هم باید برایم
کاری انجام دهی. خیلی اهل حساب و کتاب است.

رِفَخ- چش- دَره- آدم- تن- جه- دِشمن- چش- دَره- آدم- لینگ- جه.

▪ چشم دوست به بدن [تو است تا صدمه ای نبینی] و چشم دشمن به پای تو [که
چه زمانی زمین می‌خوری].

✓ [دوست واقعی خیرخواه توست].

و- سنگ- سَر- چِرا- کانه.

▪ فلانکس روی سنگ می‌چرد.

---

^{۳۶} یا تِه دَس سنگ و تِرازی دنی بو. و

✓ منظور کسی است که [به هر نحوی] خود را سیر می‌کند و [کارش را پیش می‌برد] و سور چران است.

سگ-ره-زور-بوردی-شکار.

▪ سگ را به زور به شکار بردی.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که نمی‌خواهد کارش را انجام دهد و باید او را به اجبار واداشت.

زِرِزِم-کالی-په-دِله-چو-پداهه^{۳۷}.

▪ داخل لانه زنبور چوب انداخت.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که حرفی زده و همه را به خشم آورده است.

خِدا-که-خانه-هادیه-بَبوی-کِله-پِن-جه-دِنه.

▪ خداوند که می‌خواهد بدهد از پیش اجاق پدر می‌دهد.

✓ منظور این است که خداوند اگر بخواهد روزی بدهد خیلی آسان می‌دهد.

زَندیه^{۳۸}-سَر-نیشَنه-ریش-ره-کَندِنه.

▪ روی زانو می‌نشیند و ریش را می‌کند.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که زیر سایه تو است اما در نهایت به تو خیانت می‌کند.

سَر-ره-رَد-نده-دِم-ره-نِماس-که-تِره-لو-بَزنه.

▪ سر را رها نکن و دم را نجسب که تورا لگد بزند.

^{۳۷} کالی یعنی منزل. داریم وچه-ره-جیکا-کالی-نشون-نده یعنی به کودک لانه گنجشک نشان نده کنایه از اینکه حواس بچه را پرت نکن و تمرکز فکری او را نگیرد. و
^{۳۸} یا زوندی. و

✓ منظور این است که فریب نخور تا بعداً ضربه نبینی.

مردی - شیطون - ره - خه - بدیهه - بهته - ته - که - آنده - قشنگی - مردم - چوه -
ته - خوری - اینجوری - گانه؟ - شیطون - بهته - قلم - دره - دست - دشمن.

▪ فردی شیطان را در خواب دید و از او پرسید تو که اینقدر خوشگل هستی پس چرا مردم راجع به تو بد می گویند؟ شیطان گفت : قلم در دست دشمن است.

✓ غرض این است که دشمن موضوع را غلو می کند و بد جلوه می دهد.

پشت - پرچیم - بسیار - گو - ونگ - کانه - همه - یه - جواب - ره - نوونه - هداهن.

▪ پشت پرچین (چپر) گاوه‌ای زیادی بانگ می زنند، جواب همه را که نباید داد.

✓ مردم [به] دروغ و راست حرف های زیادی می زنند؛ پاسخ همه را که نمی توان داد.

اسب - که - ونه - نیهه - پالون - ره هم - سپل - نخورنه.

▪ اسب که متعلق به او نیست، پالان را هم خرمگس نمی خورد.

✓ مال که مال او نیست تا دل بسوزاند، مال مردم است و هر طور بشودبرایش مهم نیست. سهل انگار است.

حموم - زنونه - درس - هیکردی؟!

▪ حمّام زنانه درست نمودی.

✓ به کسی گفته می شود که چند نفر را دور خود جمع نموده و حرف می زنند و شلوغ می کنند.

نون - تش - دله - دره - یا - اوئه.

▪ نان یا در آتش است و یا در آب.

✓ اگر می خواهی روزی به دست آوری باید زحمت بکشی.

کعبه - یه - دله - پلبلک - بزومه.

▪ داخل خانه خدا سوت زدم.

✓ انجام کار ناپسند.

خر - ره - آسیو - وه - گیرنه - یا - اودنگ - وه

▪ الاغ را برای کار آسیاب می‌گیرند یا برای کارخانه شالیکوبی.

✓ کسی که فردی را استخدام می‌کند [حتماً] به او نیاز داشته است.

گلّه - ره - اشکرنده - پله - آغوز - کانه.

▪ سر را می‌شکنند [و در] دامن، گردو می‌ریزد.

✓ کسی که صد ها ظلم می‌کند [اما] ضمناً می‌خواهد رابطه دوستی هم برقرار باشد.^{۳۹}

ملیجه - و - ملّی - اونجه - دَوینه.

▪ مورچه و ملخ آنجا بودند.

✓ به جایی گفته می‌شود که خیلی شلوغ است.^{۴۰}

خدا - پرده - ره - بلاردِ نیهه.

▪ خداوند پرده را پاره کرد.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که خداوند منان به او فرصت داد ولی استفاده نکرد و

کارهای او را فاش و رسوا نمود.

^{۳۹} داریم فلانی-آغوز-دارنه-بازی-کانه یعنی گردو دارد و گردوبازی می‌کند کنایه از دارندگی و برازندگی یا باز داریم گتی-آغوز-بی-

دله یعنی گردوی بزرگ بی مغز کنایه از شخص پرمدعی گزافه گو. و

^{۴۰} این موارد هم به شلوغی اشاره دارند : ۱- اونجه-سگ-خاشه-صاحابه-ره-تشناسینه یعنی از فرط جمعیت، سگ صاحبش را نمی‌شناسد ۲- مَخْلُخ لُخ یعنی مخلوق بسیار بوده که لُخ لُخ نوعی صوت است ۳- چیکا-و-تیکا همه-دَوینه یعنی همه از گنجشک تا توکای سیاه بودند.

کِلا- و- کوزه- یه- وقت- هِدی- ره- چَک- گیرنه.

▪ شاید زمانی کوزه بزرگ و کوزه کوچک به هم برخورد می‌کنند.

✓ [ممکن است گاهی] بین دو نفر برخوردی صورت می‌گیرد [و باید گذشت کرد].

فلانی- خاشه- خر- ره- سوار- بویه.

▪ فلانکس الاغ خود را سوار شده است.

✓ به کسی گفته می‌شود که به مقصود رسید و دیگر به درماندگی سایرین توجهی ندارد.

کبابی- ره- گومش- تن- گیرنه- نا- ملیجه- یه- تن.

▪ کبابی را از گوشت گاو میش می‌گیرند نه از مورچه.

✓ [کار و تلاش باید هدفمند و شدنی باشد].

تور- ره- بلند- هِکرده- بزوهه- خاشه- لینگ- پشت- ره.

▪ تبر را بلند نمود و زد به پشت پای خود.

✓ به کسی می‌گویند که کاری کند [اما سرانجام] علیه خودش تمام شود؛ خودزنی.

خال- سیاه- خال سفیدگر- واری- نَکن.

▪ مثل بازیکن بازی " خال سیاه و خال سفید"^{۴۱} نباش [که با تردستی دیگران را فریب می‌دهد].

در مورد کسی گفته می‌شود که با مکر و حيله سرانسان کلاه می‌گذارد.

نا- تور- کار- بزوهه- نا- تاشه- هِکرده- یک- بار- لاشه.

---

^{۴۱} نوعی بازی که کسی آنرا به راه می‌اندازد و با نیرنگ پول مردم را می‌برد. و

- نه تبر زد و نه تیشه اما یک خروار هیزم جمع آوری نمود.
- ✓ به کسی گفته می شود که هیچ رنجی نکشید و کاری نکرد ولی سرمایه هنگفتی به دست آورد.
- پِتّا - جه - سوال - هِکردنه - خو - وَچه - کانه - یا - مِرغانه - بَهته - اون - کَلّه - سُخته - پییر - جه - همه - کار - بر - انه.
- از کسی سوال نمودند آیا خوک تخم می گذارد یا اینکه بچه می زایدگفت از دست آن پدر سوخته همه کاری بر می آید.
- ✓ در مورد کسی گفته می شود که از دستش هر کار زشتی بر می آید.
- ظلم - بر - مظلوم - تا - هفت - پشت - ره - بیچاره - کانه.
- ظلم به مظلوم تا هفت پشت انسان را بیچاره می کند.
- ✓ [تاکید بر اجرای عدالت و عدم ظلم].
- چرخ چی - کرگ - تله - یه - دله - او - خورنه.
- کوزه ساز از کوزه شکسته ای استفاده می کند که مرغ ها داخل آن آب می خورند.
- ✓ یعنی معمولا در هر شغلی کمتر به نفع خود کار می کنند؛ مثلا کاشی کار برای خود کاشی نمی زند و . . . .
- چِلچِلای - واری - مه - دور - گردنه.
- مثل پرستو اطراف من می چرخند.
- ✓ یعنی مرا دوست دارند و برایم احترام قایلند.
- سر - چه دونده - وشنای - اشکم - چه خوره؟
- انسان سیر چه می داند در شکم گرسنه چه خبر است.

✓ کسی که پول دارد از شکم گرسنه خبر ندارد^{۴۲}. انسان سیر درکی از گرسنه ندارد.

وَنَه - نَخورِمِه - نَخورِمِه - جِه - وَنَه - بَترسِیَهِن.

▪ از نمی خورم نمی خورم های [او] باید ترسید .

✓ به کسی گفته می شود که [ظاهر] ابتدا میل [به غذا] ندارد ولی بعد از اینکه وارد شد

[خوردن] را رها نمی کند. از متظاهر باید ترسید.

و- تَشِ مار - کِلِه - هَسْتِه.

▪ فلان کس بزرگ خانه می باشد.

✓ توضیح اینکه در قدیم چون کبریت وجود نداشت همیشه آتش اجاق را زنده نگه

می داشتند؛ به همین جهت چوب قطوری را داخل اجاق می گذاشتند که به تدریج

بسوزد تا آتش زنده بماند. آن چوب آتشین را تش مارکله می گفتند.

اِسا - که - خانی - دار - دَکِفی - چنار - دَکِف.

▪ حالا که می خواهی از درخت پایین بیفتی از درخت چنار بیفت.

(حالا که می خواهی خود را از درخت بیندازی پایین و بمیری حداقل از درخت چنار بینداز

که از تمام درختان ارتفاعش بیشتر است).

✓ حالا که می خواهی کاری بکنی کار اصولی و بزرگی بکن.

وَرِه - بَهْتَمِه - خاکنَدی - سیکای - پَشت - او - دِشَنی.

▪ به او گفتم اما خیال کن پشت اردک آب ریختی.

✓ گفتم ولی هیچ توجهی نکرد و گوش نداد همانطور که پر اردک به خود آب نمی گیرد.

وَنَه - تَنه - کَک - پَتّا - اوکِلّا - خون - دارنه.

^{۴۲} داریم وشنایی-تاچینده-سلایی-نیشینده یعنی گرسنگی انسان را به تکاپو می اندازد و عریانی باعث نشستن می شود. و

- کک بدن فلان کس یک کوزه خون دارد.
- ✓ کسی که [خودخواه و مغرور است و] مردم نزد او ارزشی ندارد^{۴۳}.
- تِه - تِک - وِنِه - چَکّوشی - بَووهه.
- دهن تو باید چکش کاری بشود.
- ✓ به کسی گفته می‌شود که بعضی مواقع حرف‌های بی ربط می‌زند؛ متوجه حرف زدن خود باش!
- سَگِه - گوش - ره - هرچه - بیشتر - بَورینی - گیراتر - وونه.
- گوش سگ را هرچه بیشتر ببری وحشی‌تر می‌شود.
- ✓ منظور به کسی است که هرچه او را محاکمه کنی [و زندان هم برود بدتر می‌شود و] ظلم بیشتری خواهد کرد.
- مِه - ره - هارش - مه - تَن - وه - قِوا - بدوج.
- مرا نگاه کن و برای بدن من کت بدوز.
- ✓ از من به اندازه توانم توقع داشته باش.
- سگ - خاشه - نالِ پِن - جه - گَرنه.
- سگ از داخل حیاط خود گاز می‌گیرد.
- ✓ کسی که در بیرون جرات ندارد و در داخل منزل زبانش دراز است.
- نَهِیْتِه اسب - و - اوخار - زوئه.
- برای اسب نگرفته آخور درست می‌کرد.

^{۴۳} داریم وِنِه - جیو - کک - هم - نوزدنه یعنی در جیب او کک هم نمی‌پرد و فقیر است. و

✓ منظور کسی که هنوز اصل کار را انجام نداده دنبال فرع آن است.

گُسفن - بی - چَپون.

▪ گوسفند بدون چوپان.

✓ در مورد کسی گفته می‌شود که سرپرستی ندارد تا راهنمای او باشد^{۴۴}.

گُسفن - بی چَپون - ره - ورگ - خورنه.

▪ گوسفند بدون چوپان را گرگ می‌خورد.

✓ توجه اینکه همیشه برای خود بزرگی معین نمایید و حرف بزرگ ترها را گوش کنید تا طعمه نشوید.

مرد - اون - هَسْتِه - که - بی - کومه - دَشْتِبوئی - هِکِنه.

▪ مرد آنست که بدون کلبه چوبی دشت بانی نماید.

✓ در مورد کسی است که درآمدی نداشته و مشکل فراوانی دارد و با این همه زندگی را [با امکانات کم به خوبی] می‌گرداند.

راست - را - ره - بو - هرچه - دوره.

▪ راه راست برو هرچند که [مسیرت] دور شود.

✓ مصداق جمله حقیقت را بگو اگر چه تلخ باشد.

دار - وقتی - بِنه - بِخُورده - تور - ره - هِر شا - بَدیهه - دَاره - چو - ونه - تن - دارنه

▪ درخت وقتی زمین خورد به تبر نگاه کرد و دید چوب [شاخه خودش دسته] تبر است.

^{۴۴} داریم گُسفن-دله-یه-خر یعنی مثل الاغی که در گله گوسفندان است به چشم می‌آید و لذا نباید در آنجا باشد؛ مثلاً به کسی می‌گفتند که در قدیم چند سال پیایی در پایه پنجم ابتدایی می‌ماند و کودکان با اختلاف سنی چند ساله هم به او می‌رسیدند. و

- ✓ یعنی غیر نمی‌تواند به کسی لطمه بزند تا خودی کمک او نباشد.
- اگه - د - نفر - باهم - بوهن - دنیا - ره - پلی - کُنده.
- هرگاه دونفر باهم باشند دنیا را پشت و رو می‌کنند.
- ✓ تاکید بر تاثیر اتحاد در حل مشکلات.
- ونه - حرف - جه - وک - هم - او - نکفنه.
- با حرف او قورباغه هم داخل آب نمی‌پرد.
- ✓ به کسی گفته می‌شود که مسئولیتی دارد اما هیچ کس به حرف او گوش نمی‌دهد
- تاریکی - هنیشته - روز - پیشینی - ره - پنه.
- در تاریکی نشسته و مردمان [واقع در] روشنایی را رصد می‌کند.
- ✓ اشاره به کسی است که در خانه خود نشسته ولی از همه جا خبر دارد.
- دار - دره - جوری - ورینده - ونه - پن - خبر - ندارنه.
- درخت را طوری قطع می‌کند که ریشه از آن خبر ندارد.
- ✓ اشاره به کسی که دشمنی خود را طوری انجام می‌دهد که احدی خبر ندارد.
- ونه - سر - آرن - دِشِنی - تَه - ننه.
- اگر روی او آرن(نوعی دانه به اندازه کنجد) بریزی پایین نمی‌ریزد.
- ✓ لباس های او کثیف وپاره پاره است^{۴۵}.
- مهمون - یِتّا - بووه - ون - وه - غاز - کُشنه.

^{۴۵} می‌گویند فلانی -رق- بهیته -گسفن- موندنه یعنی مثل گوسفندی است که اسهال دارد کنایه از کثیفی و نامرتبی یا داریم ونه -خانه- کورقال- دیکون- ره- موندنه یعنی خانه اش مثل مغازه بقال نابینا نامرتب است. و

- مهمان اگر یکی باشد برایش غاز سر می‌برند.
- ✓ اشاره به جایی که عده زیاد است و نمی‌شود خوب پذیرایی نمود.
- خاشه- ماله- ره- خار- دار- همسایه- جه- گله- ندار.
- اموال خود را به خوبی نگه دار و از همسایه ات گلایه نکن.
- ✓ مسوولیت خود را به درستی انجام بده و از دیگران انتظار نابه‌جا نداشته باش.
- عاروسی- ونه- براره- بوئه- عزا- گل- پییره^{۴۶}
- عروسی باید برای برادر باشد و عزا برای شوهر مادر [پدر ناتنی].
- ✓ انسان ذاتاً خوشی‌ها را دوست دارد و می‌خواهد حوادث شوم از او به دور باشد.
- بیوه زن- که- عاقبت- شی- کانه- خاشه- وچه گنی- ره- دنبال- اینگنده.
- زن بیوه که [سرانجام] شوهر می‌کند [اما] بچه آوردن خود را به تاخیر می‌اندازد.
- ✓ کاری که قرار است سرانجام انجام شود هرچه زودتر رخ دهد بهتر است.
- کالون- دره- واش- و- بورده.
- غذای حیوان کنار در طویله است اما برای چیدن واش به جنگل می‌رود.
- ✓ جایی گفته می‌شود که متاع خوبی به فراوانی [و رایگان] در دسترس است؛ اما با این حال به دنبال چیزی می‌رود که سخت‌تر به دست می‌آید. انجام کار غیر منطقی؛ بی توجهی به داشته‌های خود.
- مه- کشتی- هشدرخان- کار نکانده که.

^{۴۶} دست کم در فرهنگ عامه شرق مازندران از پدر و مادر ناتنی ستایش چندانی نشده است. داریم فلانی- گل- پییره- ره- موندنه یا فلانی- خوردی- مار- ره- موندنه یعنی فلانی در اخلاق مثل پدرخوانده یا مادر ناتنی است و نامهربانی می‌کند. بی پییری- گت- بهی- په یعنی بدون پدر بزرگ شده کنایه از اینکه در سختی و مشقت رشد کرده است. و

▪ کشتی من که در هِشترخان (نام بندریست بزرگ؛ آستاراخان) کار نمی‌کند.

✓ توان من کم است؛ زورم نمی‌رسد؛ سرمایه ندارم.

بی - مَشَل - سینه - زَمَبی.

▪ بدون مشعل سینه می‌زنیم.

✓ جایی گفته می‌شود که جمعی نشسته اند اما سور و ساتی ندارند [اما سخت کار می‌کنند].

گل - کوره - و - شِپَل - اینگنده.

▪ کچل برای نابینا سوت می‌زند.

✓ دو نفر معیوب با یک دیگر شوخی می‌کنند.

زَن - دِه - شی - دارنه - بار - دِه - گشی.

▪ زن را شوهرش نگه می‌دارد و بار را کشی (نوار چرمی و برزنتی و یا پشمی که

حدود ۱۵ سانتی متر عرض و ۲/۵ متر طول دارد که بعد از بار نمودن حیوانات آن

را از بالای بار و زیر شکم حیوان می‌بندند تا محکم گردد).

✓ هر کس سرپرست و نگه دارنده‌ای نداشته باشد دوام ندارد.

بامشی - یه - ذوق - تا - بوم - لُوئه.

▪ ذوق گربه تا لب بام است.

✓ درجایی گفته می‌شود که شخصی ابتدا در انجام کار خیلی ذوق دارد و بعد از مدتی

آن را رها می‌کند.

ابو - ره - اسب - بَنه - بَزوئه.

- ابو^{۴۷} (اسم شخص است) را اسب به زمین انداخت.
- ✓ در مورد کسی گفته می‌شود که بیماری جزیی گرفته و آن را بزرگ می‌شمارد و برای اشخاص خانواده ناز می‌کند.
- هر کس - خر - ره - بوم - بُورده - پنه - هم - یارنه.
- هر کس الاغ را به پشت بام برد پایین هم می‌آورد.
- ✓ هر کس کار را خراب کرد درست هم می‌کند و بالعکس.
- ملاً - ره - مفت - بدیهه - بامشی کُته - وه - هم - دعا - گیرنه.
- فالگیر را مفت دید و می‌خواهد برای بچه گربه اش هم فال بگیرد.
- ✓ برای کسی که چیزی را رایگان گیر آورد و خواهش بی اندازه دارد.
- نوکوزه - یه - او - هفت - روز - شیرینه.
- آب داخل کوزه نو تا هفت روز شیرین است.
- ✓ مثلاً جایی گفته می‌شود که با [تازه] عروس چند روز کاری ندارند و بعد او را همچون سایرین به کارهای سخت وا می‌دارند.
- آویزونه - عزابه - بُورینی - درد - انه.
- [تاوقتی که] آویزان است عذاب دارد؛ [اگر هم] ببرِی، درد و مشقت دارد.
- ✓ [درهر صورت مشکلی ایجاد می‌شود].
- زن - خوب - ره - از - قَبیلَه - دَر - نَکاندنه - اسب - خوب - ره - از - طویلَه.
- زن خوب را از داخل فامیل بیرون نمی‌کنند و اسب خوب را از اسطبل.

^{۴۷} احتمالاً مختصر شده اسم‌هایی مثل ابوالقاسم، ابوالحسن و ... و

✓ کسی راضی نمی‌شود تا کارمند، کارگر یا مستخدم خوب را از دست بدهد.

مِه - سَر - رِه - بشکن - مِه - نَرخ [یا دل] - رِه - نِشکن.

▪ سر مرا بشکن اما نرخ مرا نشکن.

✓ [راضی نیستم از حرفم کوتاه بیایم و تو هم باید بپذیری].

وِنِه - دَس - جِه - پِیاز - پُوست - هِکَرْدَن - بَر - نِه.

▪ از دست او پوست کردن پیاز هم بر نمی‌آید.

✓ کسی که از دستش کاری ساخته نیست.

آسِیُو - خَارْکُن - کِه - نَوِی - بَزوهِی - دَوَلَه - خِرَاب - هِکَرْدِی.

▪ آسیاب را که نمی‌توانستی درست نمایی ظرف ریختن گندم^{۴۸} را هم خراب کردی

▪ بلد نبودی کاری را انجام دهی و آن را خراب تر کردی. وارد نبودی چیزی را تعمیر نمایی، جای دیگرش را هم خراب نمودی.

وَشُون - آندِه - هِدِی - جِه - خُب - بینه - اگِه - بَهْدَبُو - او - کَوِی - سَر - شُونِه - گاتِه - آره - شُونِه.

▪ ارتباط آنها به قدری با هم خوب بود که اگر یکی می‌گفت آب چشمه از کوه به طرف بالا می‌رود دیگری قبول می‌کرد.

▪ به دو نفر گفته می‌شود که خیلی باهم خوبند و روی حرف [حتی نادرست] یکدیگر حرفی نمی‌آورند.

خَاکِنْدِی - گِلْ کَتِک^{۴۹} - دَکِتِه - دِرِیُوِی - دِلِه.

^{۴۸} و یا مخزن گندم. و

^{۴۹} یا گِلْ کَت. و

▪ خیال کن کلوخی افتاد داخل دریا.

▪ این در برابر اصل کار، خیلی ناچیز است.

و- بی- رَسَن- اِزال- شونه.

▪ فلانکس بدون افسار کار می‌کند.

▪ کسی که بدون سرکشی کارش را انجام می‌دهد و هیچ اعتراضی ندارد^{۵۰}.

توضیح اینکه در قدیم رسم بود زمین را به وسیله گاو شخم می‌زدند. گاواهن چوبی را ازال می‌گفتند. همه گاوها سر به راه نبودند و به راحتی شخم نمی‌زدند و نیاز به ریسمانی داشتند که به شاخ آنها بسته می‌شد و با آن کنترل می‌شدند.

ونه و- گَرز- رِستم- گِرُو- نیاَه.

▪ برای انجام این کار باید گرز رستم را گرو نهاد.

✓ انجام اینکار بسیار دشوار است .

گَره- مارِه- رِه- بِخورده.

▪ کرّه، مادر را خورد.

✓ این ضرب المثل در جایی گفته می‌شود که انسان کاری را انجام داد ولی هیچ سودی نبرد بلکه ضرر هم کرد.

علی- وری- بَهتی- ولی- وری- هَم- بَهو.

▪ از علی گفتم از ولی هم بگو.

✓ یک طرفه قضاوت نکن.

^{۵۰} رَسَن یعنی ریسمان. داریم فلانیهِه بَسته رَسَن-جِه-چا-نشویی یعنی با طناب پاره او داخل چاه نروی! و

پوست-ره- دَر بُوردی- خدا- ره- شکر- هِکن.

▪ همین که پوست [خود] را بیرون بردی خدا را شکر کن.

✓ به کسی گفته می‌شود که از سختی و مشقت بسیار نجات یافته و باید شکرگزار خدا باشد.

اِسا که- بلال- بَمَرده- دیگه- اذان گو- دَنیهه؟

▪ آیا [حالا که] بلال فوت نمود اذان گوای دیگری [نیست؟]

✓ در جایی گفته می‌شود که [به نادرستی فکر شود] اگر کسی از مقامی برود دیگر [جانشین بهتری] ندارد.

سِماسِمَا- ره- دُومبه- خامبه- بَگَنم- نَتومبه.

▪ سَمَا را می‌دانم اما می‌خواهم انجام دهم و نمی‌توانم.

✓ کسی که ادعایش خیلی زیاد ولی عملش صفر است.

بَخْتِه- خِرِس- دَس- چو- هِدائی؟^{۵۱}

▪ دست خرس خفته (خوابیده) چوب دادی؟

✓ به کسی گفته می‌شود که اصلاً با او کاری ندارند و خودش برای خودش دشمن می‌تراشد.

مِه- تیر- و- مِه- کَش.

▪ تیرمن و پهلوی من.

✓ این را کسی می‌گوید که برای خود خرج می‌کند و وقتی می‌گویند چرا، می‌گوید مال من است و ربطی به کسی ندارد.

^{۵۱} داریم: بَخْتِه- ره - مَرَنَزنده یعنی انسان خوابیده را حتی مار هم نمی‌گزد پس تو هم تا کسی خواب است مزاحمش نشو. و

خدا- خَر- ره- اِشناسیهه- وره- شاخ- نِدا.

- خداوند الاغ را می شناخت که به او شاخ نداد.
- [خداوند از ظرفیت های افراد باخبر است و بر این اساس به آنها مکتنت می دهد و باید شکرگزار بود که به برخی مقام نداد].

اسب- خَریندی- یالّه- هارش- زن- وئی- تباره[مارده]- هارش.

- موقع خرید اسب نگاه به یالش بکن و موقع زن گرفتن به تبارش [یا مادرش].
- ✓ اسب که می خری یال آن را نگاه کن (اسبی که یالش افتاده نیست بهتر است) و هرگاه می خواهی ازدواج نمایی تیره و تبار [و یا اخلاق مادرش] را نگاه کن و ببین فامیلهای او چه جور آدم هایی هستند.

خمیر- که- شِل- بویهه- لاک- هم- او- پَس- دِنه.

- خمیر که شل شد ظرف چوبی که در آن خمیر [درست] می کنند هم آب پس می دهد.
- ✓ [گاهی همه چیزها دست هم را می گیرند تا کاری انجام نشود و شخصی دچار دردسر شود.]

پِتّا- آنگوس- راغون- وه- خیک- ده منی- ره- لاردِنده^{۵۲}.

- برای یک انگشت روغن، خیک ۳۰ کیلویی روغن را پاره می کند.
- ✓ از کار کوچک، شر درست می کند؛ چیز با ارزشی را فدای چیز بی قدری می نماید].
- بزه- ره- بَهْتِنه- تَه- دِم- چه- هِوائه- بَهْتَه- کار- دِنیا- حساب- و- کتاب- دارنه.

- به بز گفتند چرا دم تو به طرف بالاست؟ گفت کار دنیا حساب و کتاب دارد.

^{۵۲} یا داریم: پِتّا کک و لحاف ره تَش دِنه. و

✓ [هیچ] کار خداوند بی حکمت نیست.

مه - بار - کاجه - با - دارنه؟

▪ بار من کجا بار دارد؟

✓ سهم من در اینجا کجاست؟

هم - حبه^{۵۳} - جه - دکتیمه - هم - حبه - ج

▪ هم از رزق و روزی افتادم و هم از چشم دوستان.

✓ از همه چیز افتادم و یا از هر طرف دستم کوتاه شد.

اوسار - ره - دنباله - کینگه - کُشنه.

▪ افسار را به دنبالش می کشد.

✓ به کسی گویند که پاسخ قطعی نمی دهد و امروز و فردا می کند.

ونه - زخم - خله - جُله.

▪ زخم او خیلی عمیق است.

✓ خیلی دست بالا را گرفته [و توقعش بسیار] است.

نادیده - قوا - دیده.

▪ نادیده گُت دید.

✓ به کسی گویند که چیزی را برای اولین بار دیده [و برایش عجیب است].

درآمد - مرد - ره - رخشنده - دارنه - زمین - ره - ورف و وارش - تازه - دارنه.

▪ درآمد مرد را شاداب نگه می دارد همانطور که برف و باران زمین را.

^{۵۳} هر دانگ، ۴۰ سیر؛ هر سیر، ۱۶ مثقال؛ هر مثقال، ۲۴ نخود؛ هر نخود، ۴ گندم و هر گندم معادل ۲ حبه است. و

▪ درآمد باعث شادابی است.

هرکس - ره - ونه - لینگ - سر - دارکشِرنه - بزّه - ونه - لینگ - تن - گُسفن - ره -
ونه - لینگ - تن.

▪ هرکس را از پاهایش می‌آویزند؛ بز را از پاهایش و گوسفند را هم از پاهایش [درقصایی ها].

✓ کنایه از اینکه هرکس به عمل خودش.

خانی - نوویی - سه زَر - به - یک زَر - از - خانه - یه - خراب - خود - نواش - در.

▪ خواهی نشوی سه ذرع به یک ذرع از خانه خراب خود بیرون نرو.

✓ هرگاه می خواهی [تحقیر نشوی] در این کار دخالت نکن.

ته - که - راغون - نداشتی - چوه - بوردی - بینگوم - بکاشتی؟

▪ تو که روغن نداشتی چرا بادمجان کاشتی؟

✓ تو که بودجه نداشتی چرا چنین کاری انجام دادی؟

آخه - ماسته - دِشَنِی؟

▪ آخرش ماست را ریختی؟

✓ آخرش آنچه خود می خواستی شد و کار را خراب کردی؟

حرف - دِلّه - خوش - دارنه - شی - یه - سِرّه - ره - خراب.

▪ صحبت زیاد با دیگران، دل را خوش دارد اما خانه شوهر را خراب می کند.

✓ حرف زدن با هم فرد را سرگرم می نماید اما کارهای خانه می ماند.

خیکه - ره - جِنگر - بدایی؟

▪ خیک^{۵۴} را سوراخ کردی؟

✓ کار را خراب کردی؟

وَلَوَلَه - دری - خاشه - پالون - دِلَه - یه - کَه - رَه - هِم - خَانِی!

▪ کم کم داری کاه داخل پالانت را هم می خوری!

✓ به کسی گویند که [از گستاخی] حرف های سریالا می زند و در مقابل تصمیم تو [با بی حیایی] می ایستد.

وَرگ - کَه - دَکِته - گُسفن - دِلَه - سَگ - رَه - کِش - گَرنه.

▪ گرگ که در داخل گله گوسفند افتاد سگ احتیاج به اجابت مزاج پیدا می کند .

✓ هنگامی گویند که [که مسوولیت] کاری به دست کسی سپرده شده و در موقع حساس آن را رها می کند .

اگَه - وَچه - عزیزه - تربیت^{۵۵} - عزیز تره.

▪ اگر فرزند عزیز است تربیتش عزیزتر است.

✓ تربیت فرزند بسیار مهم تر از داشتن آن است.

تَمامه - آبندون - رَه - کِش - بَزوهی.

▪ در همه آب بندان ها اجابت مزاج کردی.

✓ به کسی که کار را خراب کرد و [دیگر] پلی باقی نگذاشت.

خدا - گدا - رَه - خِر - هِدَا - توره - نِدا.

▪ خدا به گدا خیر داد اما تو بره نداد.

^{۵۴} پوست یکسره گوسفند که حفره های آن بسته شده و برای نگهداری مایعات از آن استفاده می شود؛ مَشک. و

^{۵۵} یا ادب. و

✓ فرصت پیش آمد اما استفاده نکرد. فقط دست بگیر دارد و دست بده ندارد.

کَل-رِه-هَوا-جِه-زَنده.

▪ پشه را از هوا می گیرد.

✓ بسیار تیز و زیرک است.

دِرِیوی-او-و-گِل کَتک؟!

▪ آب دریا و کلوخ؟!

✓ می خواهی کار بزرگی انجام دهی با این بودجه و امکانات اندک؟!

بامشی-رِه-ماست پِلای-سَر-بَهِیته.

▪ گربه را موقع خوردن پلو ماست گرفتن.

✓ کنایه از اینکه مچ کسی را موقع انجام کاری گرفت.

کمونچه-رِه-غِلاف-هَکرده.

▪ کمانچه را در غلافش [کیفش] گذاشت.

✓ دهان را بست و دیگر حرفی نمی زند؛ از موقعیت قبلی خود کوتاه آمد و تسلیم شد.

یک کِشت-و-یک کُل.

▪ دوتا بعلاوه یک .

✓ جمعا سه عدد از چیزی را گویند [مثلاً گردو؛ اشاره به اندک بودن نفرات یک جمع].

زن-هَدایی-پَرچیم-پشت-گوش-نَده.

▪ [اگر به کسی] زن دادی از پشت دیوار گوش نده.

✓ وقتی دختر به کسی دادی دیگر در زندگی اش مداخله نکن.

بَدیمه - تره - یاد - دَکته - مِره.

▪ تو را دیدم و یادم آمد.

✓ کنایه از اینکه قول به تو را فراموش کرده بودم [مثلاً قرضی که داده بودی و با دیدنت آن عهد را به یاد آوردم].

او - اینجه - نون - اینجه - کجه - بوم - بهتر از - اینجه.

▪ آب و نان اینجاست، کجا بروم بهتر از اینجا.

✓ فکر انسانهای تنبل.

خورش - پلاجه - بیشتره.

▪ خورش از پلو بیشتر است.

✓ فرع بیشتر از اصل است.

زن و شی - یه - دعوا - بهار ماهه - هوا - ره - موندنه^{۵۶}.

▪ دعوی زن و شوهر مانند هوای بهار است.

✓ دعوا می‌کنند و زود با هم خوب می‌شوند.

نون - قرض - هدائه - یتاره.

▪ به یکی نان قرض داد.

✓ این را جایی گویند که فردی در حق دیگری کاری کرد و او هم بعد برایش جبران نمود.

ماست - هاده - سبزی - هاده - حلیمه خاله - خانه - آش - بَجه.

^{۵۶} داریم: زن و شی، سگ و بامشی؛ روز وونه دعوا، شو وونه آشنی. و

- ماست و سبزی بدهید که خاله حلیمه می خواهد آش بپزد.
- ✓ کارهای اصلی را یکی انجام می دهد اما به نام دیگران تمام می شود.
- پِتّا- مِرغانه- بُوردی- بَکُنّی- شِت.
- یک عدد تخم گذاشتی آن هم فاسد از آب در آمد.
- ✓ یک کار انجام دادی و آن هم نیمه تمام بود و نادرست.
- فلانی- بارِک الله- چِه- مَهّسته.
- فلانی بایک تمجید سرخوش است.
- ✓ سریع جوگیر می شود و با یک تحسین هر آنچه بخواهی انجام می دهد.
- اینها- هفت غَلِبِلَه- هُستنه.
- اینها از هفت غربال گذشتند.
- ✓ به کسانی گویند که همه نوع شیطنت [و حيله] را می دانند.
- مِنکه- نا- تَپ- زَنمه- نا- تَپ- گیر.
- من که نه می توانم توپ را بزنم و نه بگیرم.
- ✓ کاری از دستم ساخته نیست.
- تِنّا- گُسفن- ره- وِرگ- خورنه.
- گوسفند تنها را گرگ می خورد.
- ✓ با جمع باش.
- پول- آدِم- ره- نِفَرینگ- کانه.
- پول انسان را نفرین می کند.

✓ جایی می‌گویند که برای چیز بی‌ارزشی بهای زیادی پرداخت شود.

پِتّا- دستمال- وه- بازار- ره- تَش- بَزو.

▪ برای یک دستمال، کل بازار را آتش زد.

✓ برای چیز کم‌ارزشی شر به پا کرد.

سگ- ره- لوهه- نیا.

▪ صدای سگ را دریاور.

✓ فرد عصبانی مزاجی که فعلاً ساکت است را تحریک نکن تا سرو صدا کند.

مال- مردم- دل- بیرم.

▪ مال مردم و دل بی‌رحم.

✓ به کسی گویند که وسیله دیگری در دست اوست و با آن مدارا نمی‌کند.

هرچی- مرغانه- کاندی- شته.

▪ همه تخم‌هایی که می‌گذاری فاسد است.

✓ تمامی کارهای تو ناپسند است.

سِر- چِدونده- وشنا- ره- چی- یه- وراز خو^{۵۷}- چِدونده- شپِل- چی- چی- یه.

▪ سیر چه می‌داند حال گرسنه را و خوک نر چه می‌داند سوت زدن چیست [نمی‌

ترسد و فرار نمی‌کند].

✓ [دارا از حال بینوایان خبر ندارد].

پسرزنه- تعریف- ره- ونه- شیمار- هکنه.

^{۵۷} گاؤ نر را وراز و گراز نر را وراز گویند. و

▪ مادرشوهر باید از عروسی تعریف و تمجید کند.

✓ تعریف از خود فایده ای ندارد.

خاشه - دل - ره - شکر / شیرین - انار - زن.

▪ به دلت انار شیرین / شکر وعده نده.

✓ خود را دلخوش نکن به اتفاقی که هرگز رخ نمی دهد.

جوړ - دست - پشکسته - ره - گردن - ونه - بکشه.

▪ زحمت دستی که شکست بر گردن است.

✓ اگر که اتفاق بدی برای فردی بیفتد زحمتش بر دوش نزدیکان است.

ندیده - سگ - نلوهنه.

▪ سگ تا کسی را نبیند عوعو نمی کند.

✓ در برابر حریف ظاهر نشو تا با تو در نیفتد.

بیگانه - که - وفا گنه - بهتر از - خویش - منه^{۵۸}.

▪ بیگانه باوفا بهتر از آشنای [بد] من است.

✓ انسان هر ضربه ای که می خورد، آشنایی دست اندرکار است.

و - مامور - املاک - جه - بدتره.

▪ فلانی از مامور املاک دوره رضاشاهی بدتر است که مردم را به بیگاری می بردند.

✓ اصلا به تو فرصت نمی دهد [و فقط از تو کار می خواهد].

طبل زن - یزید - و - جلودار - امام حسین^(ع).

---

^{۵۸} بیگانه اگه وفا گنه خویش منه؛ ورگی که شیر هادنه میش منه. و

▪ هم جلودار امام حسین^(ع) و هم طبال قاتل ایشان.

✓ به انسان چند چهره گویند.

پیغوم - په - اسب - هم - جو - نخورنه.

▪ اسب هم با پیغام جو نمی‌خورد.

✓ کار را باید با تلاش و دستان خود انجام دهی، نه با حرف.

ونه - دم - دَمِته - هَسته.

▪ کسی روی دم او پا گذاشت.

✓ کسی را گویند که قهر کرده است.

زن - مال - آدم - سِفال - سر - بنوِشتو.

▪ اموال زن روی پیشانی [شوهر] نوشته شده است.

✓ اموال زن مال تو نیست و هر موقع باشد از دستت می‌گیرد.

ته - کار - عَلف - واری - بورمه - دِشَنِیه - هَسته.

▪ کار تو مثل علف درهم برهم است.

✓ کسی که سر و ته کارهایش معلوم نیست.

بدبده - جه - هرچی - بهیتی - مِفته.

▪ از خسیس هرچه گرفتی مفت است.

✓ [معادل مویی از حرس کندن هم غنیمت است].

بی کس - کس - خداهه.

▪ خویشاوند انسان بی کس خداست.

- ✓ خداوند پشتیبان بی کسان است.
- اینا- که- ته- دره- خوندنی- من- ورق- بزومه.
- اینها که می خوانی را من پیش از تو خواندم.
- ✓ من از قبل همه چیز را می دانم و منظورت را فهمیدم.
- شِفَت- بَهْتَه- کاچه^{۵۹}- هم- بوور- هِکرده.
- دیوانه گفت و یکی مثل او باور کرد.
- ✓ [چیز نادرستی را فرد غیرمطلعی گفت و همتایان او نیز باور کردند]
- نا- وَنگ- تِلّا- بیهه- نا- بوی- آدمیزاد.
- نه صدای خروس بود و نه اثری از انسان.
- ✓ از هیچ چیز خبری نبود.
- مِن- هم- نون- گندِم- بخوردمه- مِره- هالی- وونه- چچی- گُنی.
- من هم نان گندم خوردم و متوجه می شوم چه می گویی.
- ✓ انسانم و متوجه منظورت می شوم.
- مه- لینگ- کاپ- تَش- دَگَرده.
- آتش در پاشنه پای من ریخت.
- ✓ فشار زیادی بر من آورد.
- بی توره- جو- خورنه- بی- کِلّا- او.
- بدون توبره جو می خورد و بی کاسه آب.

✓ لا ابالی است.

نخورمه - یه - مال - ره - میش - خورنه - ونه - چش - پیش - خورنه.

▪ مال خسیس را اگر که خودش نخورد میش پیش چشمانش می خورد.

✓ اینقدر پی جمع آوری متاع دنیا نباش [او از دسترنج خود بره هم ببر]

خاخر - مه - وچه - ره - دار - من - خامبه - توه - برمه - هکنم.

▪ خواهر، لطفا بچه مرا داشته باش تا من برایت گریه کنم.

✓ راجع به کسی گویند که حتما باید برایش کاری کنی تا برایت قدمی بردارد.

پیش - پیشو - آتش - پیشو - مهمون - دره - یک - شو - د - شو - پیش - پیشو -
آتش - به - سر - مهمون - این - ما - ره - کانه - سر.

▪ گربه جانم مهمان یک یا دو شب ماندنش خوب است. گربه جان مهمان این ماه در اینجا سر می کند.

✓ داستان به این قرار است که شخصی مهمان کسی شد و نمی رفت و چند روز طول کشید. صاحب خانه می خواست به او بگوید که برو اما رویش نمی شد. به همین جهت خطاب به گربه اش این را گفت. مهمان هم پررو بود و فهمید و بیدرنگ پاسخ او را داد که مطمئن باش من این ماه را در خانه تو سر می کنم!

شیرین - بو - شیرین - پرو.

▪ شیرین برو و شیرین بیا.

✓ رفت و آمد باید متعادل باشد و اگر از حد بگذرد انسان به تدریج بی منزلت می شود.

وه - چدونده - صحرای - کربلا - کی - ره - بکشتنه.

▪ او نمی داند در صحرای کربلا چه کسی را کشتند.

✓ کنایه از اینکه او اصلاً از چیزی اطلاع ندارد.

دِر- بویه- درو- بویه.

▪ دیر شد دروغ شد.

✓ زمان گذشت و چیزی [که اتفاق افتاد را سخت بتوان اثبات کرد چون آثارش پاک و فراموش شد]

اسا- من- میومیو- کُمه- هارشم- ته- مره- نون- دنی؟

▪ [شخصی خطاب به گربه اش می گوید] حالا من میومیو می کنم ببینم آیا تو به من غذا می دهی؟

✓ فلانی از من چیزی خواست و ندادم و گله کرد؛ حالا من از او چیزی خواستم ببینم می دهد؟

ونه- اشکم- پلیچ- گرنه.

▪ شکم او درد می گیرد.

✓ کنایه از اینست که رشوه می خواهد.

ونه- خیک- باد- در- بورده.

▪ باد مشک او خالی شد.

✓ دست او رو و حقیقت آشکار شد.

برام- احمد- گوی- واری.

▪ مثل گاو بهرام احمد.

✓ کسی که از هر دری داخل می شود و او را تحویل نمی گیرند و به بهانه ای طردش می کنند.

الان- که- کار- شیش- به- شیشه.

▪ الان که کار به زور ترکه در حال انجام است.

✓ کنایه از اینکه اوج کار است.

آدم - مف خار - خوش سلیقو.

▪ انسان مفت خور خوش سلیقه می افتد.

✓ توقعات انسان مفت خور زیاد هست.

همه کار - هکرده - تشه - پُف - نکرده.

▪ همه کار کردم [او فقط] آتش را فوت نکردم.

✓ دست به هر کاری زدم اما ترقی ننمودم.

مه - کلا - لو - ندارنه.

▪ کلاه من لبه ندارد.

✓ حرف من ارزشی ندارد.

گوگله - ونه - عقب - دوستنه.

▪ به پشت او کله گاو بستند.

✓ درباره اش دروغ ساخته و شایعات پخش کرده اند.

تا - نرنی - دره - نوئی - بره.

▪ تا داس نرنی بهره نمی بری.

✓ تا زحمت نکشی عایدی نداری.

میوه - قوا - بوریهه.

▪ برای من قبا برید.

✓ مبلغی برایم مشخص نمود تا [به عنوان حق حساب یا ...] پرداخت نمایم.

نوکر - چوکر - دارنه.

▪ پیشخدمت خودش نوکر دارد.

✓ افاده و غرورش زیاد است.

نخورده - سمنی - بسوته - تک - و - فنی.

▪ سمنو نخورد اما دهن و بینی اش سوخت.

✓ کسی که برای کار نکرده مجازات می کشد.

آکند - او - ره - آکند - اسب - گرنه.

▪ آب [روستای] آکند^{۶۰} را اسب آکند می تواند طی کند.

✓ کنایه از این است که تنها فلانی سزاوار فلانی است.

آگه - خانی - دنیا - ره - بخندی - یک - روز - کار - هکن - هف - روز - لوندی.

▪ اگر می خواهی لذت دنیا را ببری یک روز کار بکن و هفت روز خوش گذرانی.

▪ [کار دنیا تنها به دویدن نیست؛ تفریح و خوشی هم لازم است.]

اسب - هدامه - خر - بهیتمه - ذوقی - جه - پر - بهیتمه.

▪ اسب را دادم و الاغی گرفتم و از خوشحالی پرواز کردم.

✓ در معامله فریب خوردم و خوشحالی هم می کنم.

^{۶۰} دلیل نام آکند این است که بیش از سیصد سال قبل منطقه ای از شهرستان ساری استان مازندران پر از درختان بلند و سر به فلک کشیده بود که رودخانه تجن فعلی از مجاورت این درختان انبوه به تندی عبور می کرد و از نظر مسافری و مردم آن منطقه و اطراف به " آب کند " یعنی منطقه ای که آب می کند، معروف و به مرور زمان به آکند نام گذاری شد. مسافری شهرهای دیگر برای ادامه سفرشان باید از آکند و این رودخانه پُر آب عبور می کردند. جالب اینجاست که هیچ اسبی بجز اسب های آکند نمی توانستند از این رودخانه پُر آب عبور کنند. اهالی آکند در مجاورت رودخانه تجن مکانی را تقریباً شبیه مسافرخانه احداث کردند که مسافران استراحت می کردند و همچنین در این مکان اسب های تربیت شده اهالی را جمع کرده و مسافران را با بار و اسب هایشان از یک سمت رودخانه به سمت دیگر می بردند. به همین خاطر ضرب المثل فوق در بین مسافری و سرکاروان ها رایج بود بدین معنی که / از آب های پر آب و گود آکند فقط اسب های آکند می توانند عبور کنند. و

طاق - سلام - طاقچه - سلام - بی بی جان - خیرم - بده.

▪ طاق بزرگ سلام؛ طاق کوچک سلام مادر بزرگ به من چیزی بده.

✓ به کسی گفته می شود که توانایی کار کردن دارد اما کار نمی کند و تنبل است و در خیابان می گردد و از این و آن کمک طلب می کند.

عارس - نَویمه - پشته - پرده - یه - عارس - که - هَنیشتمه.

▪ اگر عروس نشدم پشت پرده ای که عروس را درست می کنند نشسته ام.

✓ کنایه از این است که به اندازه خودم می دانم و اطلاع دارم.

ونه - پالون - وله.

▪ پالان او کج است.

✓ به کسی گفته می شود که آمادگی [و جنم] کار خلاف را دارد.

سو - ندارمه - قالی - ره - خامبه - چه کنم.

▪ چراغ که ندارم قالی را می خواهم چه کار.

✓ اصل را که ندارم به فرع احتیاجی ندارم.

شِمه - کارا - نَفْتِه - گند - کانده.

▪ کارهای شما بوی بد نفت می دهد.

✓ کارهایی که درست انجام نمی شود و عواقب بدی دارد.

بَپته - خروزه - نصیب - شال.

▪ خریزه رسیده قسمت شغال است.

▪ کنایه از این است که [فرد نالایقی] شانس و اقبال خوبی دارد؛ چیزهای خوب نصیب ناهل شدن]

کَک - وک - ره - دوش - هایته.

▪ کک قورباغه را کول گرفت.

✓ کنایه از انجام کاری بیشتر از حد توان.

دِماوند - کو - بی وَرَف - نَوونه.

▪ کوه دماوند بی برف نمی‌شود.

✓ انسان بزرگ نمی‌تواند بدون بزرگواری و بخشش باشد.

وِرازخو - و - شِپِل؟!

▪ خوک نر و سوت؟!

✓ با قلدران به لحن نرم سخن گفتن فایده‌ای ندارد.

اسب - ره - دِنه - رکاب و غَمتر - هم - دِنه.

▪ اسب را می‌دهد و رکاب و غمتر^{۶۱} آن را هم.

✓ بیش از حد مهربانی و خوش‌خدمتی می‌کند.

کله سر - چیندِکا - بویهه.

▪ جوجه سر کچل شد.

✓ هرکسی که خلافی کند به جایش او را دستگیر کنند؛ معادل گاو پیشانی سفید]

وِنه - دِمه - ره - گر - هِکِرده.

▪ دم او را گره زد.

✓ او را اخراج کرد.

---

^{۶۱} لگام و دهنه اسب. و

خدا- بیامرزه- مرده- ره- پَهْمِت^{۶۲}- هِکرده- زنده- ره.

▪ خدا بیامرزد مرحوم را که زنده را به نان و نوایی رسانید.

✓ فلانی رفت یا فوت کرد و افرادی صاحب نان شدند.

سِفَال- به سر- بهتِره- یا- صاف- به سر؟

▪ [روی سقف خانه با سفال پوشیده باشد بهتر است یا اینکه چیزی نباشد؟]

✓ چیزی که انسان خودش داشته باشد بهتر است یا اینکه مال دیگری باشد؟!

اِشکم- کینه- دارنه.

▪ کینه شکم دارد.

✓ از قبل با هم دشمنی دارند ولی تا به حال ابراز نمی کردند.

دل- خوش- بوهه- سره- کالی پش- بوهه.

▪ دل که خوش باشد منزل پشت لانه مرغ باشد.

✓ دلخوشی و سلامتی اصل است و بعد مال دنیا و مادیات.

بَبوی- کله لو- ماشه- پیدا- هِکرده.

▪ نزد اجاق بابا انبر آتش پیدا کرد.

✓ کنایه از این است که دارایی پدر را گرفت و می گوید کار کردم.

مِن- فک- گُردمه- خرس- کدخدا- هَسته- ندونِستمه- خر- خدا- هَسته.

▪ من فکر می کردم خرس، بزرگ محل می باشد اما بی اطلاع بودم از اینکه که الاغ

خدا می باشد و هیچ چیزی بارش نیست.

---

^{۶۲} یا پَمت به معنی پوشاندن چیزی بر کسی یا چیزی. و

✓ کسی که ابتدا نظرها در موردش مثبت است اما وقتی در ترازوی سنجش قرار گرفت معلوم می‌شود فکر درستی نبود.

خاشه - کیجا - ره - که - همین جوری - هدایی - یک - نفر - ره - گنه - بوینه - چه - خور - بوهه.

▪ دختر خود [که جزو با ارزشترین چیزهای توست] را اگر [جهت ازدواج به رایگان] به دیگری دادی می‌گویند حتماً عیبی داشته است.

✓ اشاره به اینکه اگر چیزی را مجانی به دیگری دادی می‌گویند حتماً نقصی داشته.

هر - کس - خلوت - هیکرده - آشکار - باید - بزّه.

▪ هر کس با دیگری خلوت نمود [سرانجام] آشکار باید بزاید.

✓ امکان ندارد کسی کاری را خلوت انجام دهد ولی بالاخره برملا نشود.

گو - شاشید - سسکه - پاشید.

▪ گاو ادارار نمود و ترشح آن در اطراف پخش گردید.

✓ کسی که اصلاً نسبتی با دیگران ندارد اما می‌گویند فلانی فامیل من است.

فوزه - ره - باید - غریبه - جا - هداهن - باده - ره - مسگر - دیکون

▪ پز را باید در جای غربت داد و باد شکم را در دکان مسگری.

✓ اگر در جای غربت لافی زده شود چون کسی فرد را نمی‌شناسد، می‌پذیرند.

اشکنی - آگه - دماوند - کوه - تکه - در - بیه - ونه - ریشه - دره - پوش - دله.

▪ گیاه اشکنی^{۶۳} اگر بالای کوه دماوند هم داشته باشد ریشه آن داخل پهن است.

✓ انسان پست هر چقدر هم بزرگ شود باز پست است.

^{۶۳} تاج خروس وحشی که گیاهی خودرو است و از آن در پخت خورش و آش استفاده می‌شود. و

زن - هِمباز - بَووه - مال - هِمباز - نووه.

▪ [زبانم لال اگر] زن مشترک باشد [باز بهتر از] مال مشترک است.

✓ اموال شراکتی درد سر دارد.

فقیر - آدِمه - بَمِردن - در - نَکِفنه - دارا - آدِمه - هِدائِن.

▪ مردن آدم فقیر را کسی متوجه نمی‌شود و هرزه‌گری پولدار را.

✓ [معمولاً بینوایان برای یک خطای کوچک باید تاوان بزرگی بپردازند]

فقیر - آدِم - ره - زن - هِدائِی - ونه - حموم - مِزد - ره - هِم - ونه - هِدائِن.

▪ به آدم فقیر که [دختر برای ازدواج] دادی پول حمام [رفتن] او را هم باید بدهی!

✓ [فقر با خود مشکلات جانبی زیادی را به همراه دارد]

دارا - آدِمه - سگ - نَخُسِنه - فقیر - آدِمه - اونتا.

▪ سگ آدم پولدار خواب ندارد و هوس آدم فقیر.

✓ [هوا و هوس فرد تنگدست زیاد است]

شا - شاخدار - بخواسته - لِسک - هِم - دَوِیهه - شیهه - گُمِش - پِتا - تَب - پوش -

دَمِشته - لِسک - بورده - ونه - تَه.

▪ شاه شاخدارها را خواست حلزون هم داشت می‌رفت که گاومیش قدری پهن دفع

کرد و حلزون به زیر آن رفت.

✓ [درجایی به کار می‌رود که] مثلاً شاعران را خواستند؛ لذا نباید کسی که چیزی

بارش نیست [جهت مشاعره به آن مجلس] برود.

باد - بهانه - چه چی - هسته؟ - جو - نون.

▪ بهانه کسی که باد از او خارج شده چیست؟ نان جو.

✓ کسی که عیب دارد و عیب خود را به دیگری نسبت می‌دهد.

هَنو- مَرَد- کِش- نَزوهِی.

▪ هنوز روی مردی را ادرار نکردی.

✓ درمورد کسی می گویند که [تابحال هرکار ناشایستی خواسته انجام داده اما] هنوز گیر مردی نیفتاد تا او را ادب کند.

نومزه- بازی- آمچه- که- بَرسیهه-هوا- ماتو- بویهه.

▪ نامزدی به ما که رسید [آسمان] ماهتاب شد.

✓ نوبت به ما که رسید همه [خوشی ها] پایان یافت.

زَنبرِکش- زَنبرِکش- کینگه- ره- ونه- بَویه.

▪ زمبرکش باید پشت زمبرکش [همکار خود] را ببیند.

✓ موقعی که انسان ناچارا باید [کار ناخواسته ای را انجام دهد].

توضیح اینکه در زمان‌های قدیم به وسیله زمبر بار حمل می کردند که مثل برانکار امروزی بود و با چوب ساخته می شد و دونفره باید با آن کار می کردند.

باد- که- آدم- جه- دَر- بورده- شِلوار- کینگِمون- جه- اِس- نَکانه.

▪ بادی که از کسی خارج شد دیگر خشت شلوار نمی تواند نگهدار آن باشد.

✓ [رازی که برملا شد] دیگر نمی توان آن را پوشیده نگه داشت.

خَر- خَر- سَر- شوئه- دست- بزن- بالاتر- هاده.

▪ الاغی که با الاغ درگیر است بگذار دعوا کنند.

✓ دو نفر بد ذات که با هم نزاع می کنند تو [درصدد جدا کردن آنها نباش چون ممکن است به تو صدمه ای بزنند]

دَبه آدم- تَن- که- دَر- کَفنه؟- اوکَفون.

- ورم تن فرد مبتلا به بیماری فتق کی نمایان می شود؟ وقتی که آب تنی می کند.
- ✓ اشاره به اینکه هرگاه بخواهی کارهای بد خود را مخفی نگهداری و افشا نکنی بالاخره روزی فاش خواهد گردید.
- خاشه - باده - کی - ره - موارک - وا - دنی؟**
- بادی که از تو خارج شده را به چه کسی تبریک می گویی؟
- ✓ [چرا کار خلاف خود را به دیگری نسبت می دهی؟]
- مردم - پِشتی - خانه - وَچه دار - بَوو.**
- به کمک دیگران می خواهد فرزند دار شود.
- ✓ به کسی گفته می شود که دلش می خواهد دیگری زحمت بکشد و فایده را او ببرد.
- تَن - که - راه - دِلِه - کَته - مَر - و - پیتلوس - هِم - خاشه - دِمِه - ره - دِرَنه - وِنه - دِلِه**
- اگریدن داخل کوچه افتاده باشد مار و پپته لوس هم دم خود را داخل خصوصی ترین جای آن می کنند.
- ✓ باید از اموال خود نگهداری نمود و آن را جایی در حفظ نگه داشت تا مورد تجاوز قرار نگیرد.
- پپته لوس [خزنده ای] شبیه مار است قرمز رنگ که زهر ندارد [و در مازندران یافت می شود و از حشرات تغذیه می کند]
- هرکس - اِنه - اَمِه - پِشته - ره - پِلنگ - گِرَنه - یک - نفر - نِنه - هارشه - اَمِه - جِلو - چه - خَوَرِه.**
- هر کس می آید و پشت ما را بلند می کند؛ هیچکس نمی گوید جلو چه خبر است.
- ✓ هرکس نزد ما می آید و چیزی طلب می کند؛ کسی نمی گوید گرفتاری و ناراحتی تو چیست تا آن را برطرف نماییم.

خِرس - هرچی - پخورده - دَمیشته.

▪ خرس هرچه که خورد را دفع نمود.

✓ هرکسی در اخلاق و کردار به والدین خود شبیه است؛ پسر مثل پدرش هست و دختر مثل مادرش .

خاکندی - گوپوش - وِسَط - ره - شیش - بزویی.

▪ [طوری شبیه هم هستند] مثل اینکه وسط پهن گاو را ترکه زدی.

✓ خلق و رفتار دو نفر که عیناً مثل باشد.

بامشی - ره - بَهْتنه - تِه - کِش - ارمونه^{۶۴} - بَهْتنه - دست - نَزِن - زیره - یه - کرمونه.

▪ به گربه گفتند حیف از مدفوع تو. گفت دست نزن زیره کرمان است.

✓ درمورد کسی که از وی تعریف می‌کنند و سبب می‌شود با این کار خود را بالا بکشد او به نادرستی باورش شود که خیلی خاص است]

اگه - گو - ره - نَدیمه - گو - پوش - ره - بَدیمه.

▪ اگر گاو را ندیدم پهن گاو را دیدم.

✓ مثلاً از طرف کسی گفته می‌شود که می‌گوید اگر از رسم عروس خبر [دقیق] ندارم چند جا که عروسی رفته ام.

وچه - ره - هَمه چی - هاده - ولی - رو - نده.

▪ به بچه هرچیزی بده ولی رو نده.

✓ درحضور بچه کاری نکن که گستاخ شود.

وچه - که - رُش - دارنه - ونه - چَکمه - دِله - جه - ملومه.

▪ بچه ای که رشد دارد از [خرابکاری] بین پاهای او مشخص است.

✓ این حرف به کسی گفته می‌شود که وضعیت ترقی و پیشرفت او [از احوالش کاملاً] معلوم است.

جیکا- ره- بَهْتَنه- دار- به- تَه- تَن- بَهْتَه- به- شرطی- که- بَگَنجه.

▪ به گنجشک گفتند درخت در بدن تو؛ گفت به شرط این که شدنی باشد.

✓ کاری از کسی خواسته می‌شود که گنجایش آن را ندارد.

گَت- کینگ- گَت- شلوار- خانه.

▪ بدن بزرگ را شلوار بزرگی لازم است.

✓ وقتی مقام بزرگی را قبول کردی باید مسوولیت آن را هم پذیرا باشی.

خشک- بویه- پوش- ره- او- نینگن

▪ پهن خشک شده را [تازه] نکن.

✓ حرف‌های کدورت آمیز گذشته را دیگر تکرار نکن.

قاطر- ره- بَهْتَنه- ته- پییر- کی- هسته- بَهْتَه- مه- مار- اسبه.

▪ به قاطر گفتند پدرت کیست گفت مادرم اسب است.

✓ کسی که از او چیزی می‌پرسی و او [طفره می‌رود چون پاسخ صحیح، وی را خجالت زده یا متضرر می‌کند]. توضیح اینکه قاطر از جفت گیری اسب ماده و الاغ نر متولد می‌شود و به همین جهت است که مایل نیست اسم پدرش را بگوید و خجالت می‌کشد.

فلانی- مسجد- نماز- نخوندستی؟

▪ مسجد فلانی نماز نخواندی؟

✓ آیا تابه حالا با او به سر کردی؟

همه کار- کانه- مسجد- کوپ- هم- اینگنده.

- هرکار بدی می‌کند و در مسجد حصیر هم می‌اندازد.
- ✓ منظور کسی است که هزاران کار خلاف دارد و برای فریب دیگران چند کار نیک هم انجام می‌دهد تا روی آنها سرپوش بگذارد و مردم فراموش کنند.
- سر- قبر- من- ترین- ته- فاته خونی- ره- نخامبه.
- سر مزار من اجابت مزاج نکن؛ نیاز به دعای تو ندارم.
- ✓ نسبت به من بدی نکن؛ من به کمک و مساعدت تو نیازی ندارم.
- بَهْتَه- مرد- هم- حیض- وونه- جواب- هدا- آره- بَهْتَه- که؟- بَهْتَه- موقعی- که- طلبکار- بيمو- دم- در- و- خاشه- طلب- ره- خوانه.
- گفت [آیا] مرد هم [قاعدگی دارد]؟ گفت آری. گفت چه موقع؟ گفت زمانی که طلبکار آمد دم دروازه و طلبش را می‌خواهد.
- ✓ [معادل فارسی آنچه شیران را کند روبه مزاج؛ احتیاج است احتیاج است احتیاج]
- این- روزا- ونه- کش- ره- سگ- هم- نخورنه.
- این روزها مدفوع او را سگ هم نمی‌خورد.
- ✓ اشاره به کسی که سمتی و یا سرمایه‌ای نداشت و آن را [تازه] به دست آورد و حالا هیچ کس را به حساب نمی‌آورد و فقط خود را می‌بیند.
- و- الان- خاشه- کینگ- جه- پسته- اشکرنده.
- فلانی الان با بدن خود بشکن می‌زند.
- ✓ کسی که اگر خبر بدی درباره دیگری بشنود بسیار خوشحال می‌شود.
- د- تا- رفخ- هم خرج- اگه- یتا- دره- تش- ره- پُف- کانه- یتا- دیگه- ونه- ونه- کینگ- ره- پُف- هکنه.

▪ دو نفر رفیق هم خرج اگر یکی دارد آتش را فوت می‌کند دیگری باید پشت او را فوت کند(بیکار نباشد)

✓ دو نفر شریک نباید کار را به دیگری بسپارند و باید مشارکت کنند.

توضیح اینکه در عصر حاضر گاز مرسوم گردید و با آن پخت و پز انجام می‌گیرد و قبلاً کار با شعله‌های هیزم انجام می‌گرفت و آنقدر باید آتش را فوت می‌کردند تا شعله ور شود.

بیکار - چه - گنه؟ - دروش - به - تنش - دگنه.

▪ بیکار چه کند؟ درفش به بدنش بزند.

✓ هر کسی از روی بیکاری ممکن است کارهای بیهوده زیادی انجام دهد.

آدم - کم رو - هرزه - گفنه.

▪ انسان کم رو و خجالتی [سرانجام خوبی ندارد].

✓ [کم رویی باعث می‌شود انسان در جواب خواسته‌های حتی نابجای دیگران از خود دفاع نکرده و بسیار ضرر کند]

همه - ره - میدم - به مردم - خودم - عزب - می‌گردم.

▪ همه چیز خود را به مردم می‌دهم و خود مجرد می‌گردم.

✓ چیزهایی که به آن نیاز دارم را به مردم می‌دهم و خودم بدون آن زندگی می‌کنم.

گته - اسم - دارنه - گته - آوازه - بلاردسته - شلوار - دارنه - خوده - دروازه.

▪ اسم و آوازه اش بزرگ است اما خشتک پاره ای دارد مثل دروازه.

✓ به کسی گویند که اسم و آوازه بزرگی دارد ولی چیزی نیست و از دستش کاری بر نمی‌آید.

گوش - ره - بوریهه - ونجه - تک - ره - پتی - بزوهه.

- گوش را برید و با آن دهان را وصله نمود.
- ✓ جایی از حق کسی زد و به دیگری داد.
- تا- مادیان- دم- نزنه- یابو- سم- نزنده.
- تا اسب ماده دم نزند اسب نر هم سم نمی زند.
- ✓ تا کسی تمایل نداشته باشد طرف مقابل نمی تواند به او جسارتی نماید.
- مالی- که- خاشه- صاحب-ره- نمونده- خرومه.
- چیزی که به صاحب خود شبیه نباشد حرام است.
- ✓ هر کسی در قیافه، اخلاق، گفتار و کردار به پدر، مادر و یا اقوام نزدیک خود شبیه است [وگرنه ...]
- شا- مریض- بویه- وزیر- ره- اماله- کاردنه.
- شاه بیمار شد و وزیرش را اماله می کردند.
- ✓ [کنایه از کار بی نتیجه و متملقانه]
- دل- دایه- بیش- از- مادر- بسوزه- باید- دایه- ره- داغ- هکردن.
- اگر دل دایه کودک بیشتر از مادرش بسوزد باید دایه را داغ کرد.
- ✓ نباید بیش از حد برای کسی دلسوزی کرد.

پیوست

در مسیر ویرایش این کتاب، با اصطلاحات و کنایات و سخنان نغزی مواجه شدیم که مرتبط با موضوع کتاب است؛ لذا به صورت فهرست‌وار همراه با معنی اولیه آورده شده که در این قسمت برای تحقیق و بررسی بیشتر و دقیق‌تر به علاقه‌مندان و پژوهشگران عزیز تقدیم می‌شود.

۱	آسب ره بارِ هکن	حاضر باش
۲	آسب ره کینگِ وری سواره	کارهایش را اشتباهی انجام می‌دهد
۳	آسما	نوعی دشنام زنانه
۴	آمِ خشکه کله هم یک روزی او کفنه	اوضاع ما هم روزی بهبود می‌یابد
۵	آمِ دل و دیم بورده	خیلی ناراحت شدیم؛ دیگر بس است
۶	آمِ لوه لاغلی ره زحمت نینگندی؟	منزل ما مهمانی نمی‌آیی؟
۷	آمِ نازک گردن و ته کلفتِ رسن	مجبورم تسلیم حرف زور تو شوم
۸	آنده خوردی خرابه یه دله آنده گتی	طنز است؛ جنگل را کوچک می‌بیند و جوجه را
۹	چیندکا ره گم بگردی	بزرگ؛ توقع نابجا از کسی داشتن
۹	آنده رسن و سنی نکن	عجله نکن
۱۰	آنده گوک گوک نَکن	حرف بیجا نزن
۱۱	آنده ویک ویک نَکن	غرغر نکن
۱۲	آی ته هکرده کار!	کاری که تو انجام می‌دهی چیز دیگری است (به تمسخر)
۱۳	آی لوه لاغلی دَکته؟!	کاسه کوسه افتاد
۱۴	اِسا ته کینگِ شلوار دِتا بویهه؟	حالا وضع مالیت خوب شد و درشتی می‌کنی؟

۱۵	اِسپیجه واری	مثل کنه یا شپش
۱۶	ارثی زمین دله متر نِهَلَنه	در تقسیم ارثیه که رایگان است سخت نگیرید
۱۷	اسا ته جو صاف بویهه؟	قدرناشناسی
۱۸	اسب با بار گم وونه	خیلی درهم و برهم و شلوغ است
۱۹	اسب هم پیغوم په جو نخورنه	اهمیت پیگیری کارها
۲۰	اسیر و جزیل	مستاصل و ناچار
۲۱	اگِ هَنیشته	در کمین نشستہ
۲۲	الان که جوشیه کاره	اوج کار
۲۳	الحذر الحذر	از این کار دوری کن
۲۴	امیر بَهوته پیر بویمه ناگِهونی اِسای عقل خواستو قدیم جَوونی	تجربه الان و نیروی جوانی می تواند کارستان کند؛ حیف که توامان در دسترس نیستند
۲۵	او از خوردتر، نون از گت تر	آب را ابتدا به کوچکتر و غذا را به بزرگتر بده
۲۶	او تپ بویهه	غیب شد
۲۷	اورزا وره	عجول؛ بره زود دنیا آمده
۲۸	اوسارِ پِشتی شونه	به زور، کاری را انجام دادن
۲۹	او کِلای گتی بساتی	از کاه کوه ساخت
۳۰	او کرکا بورده	جای دوری رفته
۳۱	اونجه سَر سَره کِلاکلا	شلوغ است
۳۲	اونجه گو طُوله ره موندنه	درهم و برهم است

۳۳	اونجه ها بی ها بی بیهه	شلوغ و دعوا و مهممه بود
۳۴	اونسَفَه موش بیه	تازگی ها شاخ شده و قبلا اینطوری نبود
۳۵	اینجه بَبوی سِرِه نیهه	اینجا با جاهای دیگر متفاوت است
۳۶	اینور لته هنیشتمی دیگه اونور لته نشوهیم	دیگر سراغ جزئیات موضوع نرویم و از اصل موضوع خارج نشویم
۳۷	آخِرَش ته جه بهشته؟	خیانت کردن
۳۸	آخِرَش مه پییر و مارِ کَلَه جه دَمِیشتی؟	ضربه مهلک زدن
۳۹	آدم بی نماز جَنِم چچی یه	در مذمت بی نمازی
۴۰	آدم خاشه محل شال بواشه تا مردم محله شیر	حمایت و پشتیبانی بستگان و دوستان است که دل را قوت و توانایی می‌بخشد.
۴۱	آدم عجول یا چا کفنه یا چلو	عجول به مقصد نمی‌رسد
۴۲	آسمون و زمین دنیمه	به حال خود نیستم و خیلی نگرانم
۴۳	آسوده باش!	ساکت
۴۴	آش بخورده!	بیجا کرد
۴۵	آش دَکُن پَلا دَکُن نَوو	شلوغش نکن
۴۶	بَبوسو/ بَبورنگ	به پدرش رفته
۴۷	بَتِن جه هچکس هِجی نَویهه	با دویدن صرف به جایی نمی‌رسی
۴۸	بَترسیهه چش دارمه	می‌ترسم که نشود؛ تجربه تلخ
۴۹	بَخْتَه ره مَر هم نَزنده	مار هم با خوابیده کاری ندارد
۵۰	بَشُسته بِمالیهه	ترگل و ورگل

۵۱	بَشُوسْتَه بَمَالِیَه	تَر و تَمِیز
۵۲	بَلَشْتَه چَش	کَثِیف؛ بَد چَشَم
۵۳	بَنَدَه وَز	چَتْرَبَاز؛ مَتْرَصَد لَحْظَه ای بَوَدَن
۵۴	بَوِیْهَه پَسَر نَوِیْهَه زَن پَسَر	شَد شَد نَشَد هَم نَشَد
۵۵	بِخُورْدَه پَه هَوِپَه	فَرار بَعْد اَنجَام کَار نَپَسَنَد
۵۶	بِخُورَم بَمِیرَم بَهْتَرَه یَا آرزو بَه گُور	نَخُورْدَن بَد تَر اَسْت اَز آرزو بَه دَل مَانْدَن
۵۷	بِرُو قَلِیون نَاهار هِکَنِیم	بِفَر مَایِید چِیزِی (صَبْحَانَه) بَخُورِیم
۵۸	بِرُو هِنِیش کِه مَکِه دِیَارَه	ضَرْبَه شَسْت نِشَان دَادَن؛ بِلَاخ
۵۹	بِلَا تَه شِکْلَه بَگِنْدَه	نوعِی دَشْنَام؛ بَد قِیَافَه
۶۰	بِلِیل وَچَه هَا هَمه بِلِیل نَکَفِرَنَه	هَمه فَرزَنْدَان یَک جُور نَمِی شُوند
۶۱	بِنْدُوسْتَه	بَا خَاک یَکْسَان کَرْد
۶۲	بِنَه بِخُورْدَه	دِچَار مَشْکَل بَزْگِی شَد
۶۳	بَامَشِی رَه بَهْشْتَه چِیْنْدَکَا وُون	گَرَبَه رَا مَرَاقَب جُوجَه هَا گِذَاشْت؛ کَار جَاهَلَانَه
۶۴	بَخُورْدَه تَک دَارَنَه	عَادَت بَه مَفْت خُورِی دَارَد
۶۵	بَعْد اَز نُورُوز سُلْطَانِی ۱۳۳ کِنْدَه رَا بَسُوزَانِی	دَر قَدِیم حَتّی پَس اَز نُورُوز هَم هَوَا تَا مَدْتِی بَه شَدْت سَرْد بُوَد
۶۶	بَهْتَرَمَه وَلِی هَنُو پَرَنْدِیک نَهیمَه	خُوبِیم وَلِی هَنُوز سَر حَال سَر حَال نَشْدَم
۶۷	بُور تَه اُوسَار تَه پِشْت	هَر جَا مِی خَوَاهِی بُرُوی بُرُو؛ کَارِی بَه کَارْت نِدَارَم
۶۸	بُور کَش هَکَن بَخُس	بُرُو بَابَا

۶۹	بوی کباب بشناسته ندونسته درمی خر داغ کُمبی	اشتباه به عرض رساندند
۷۰	بی پول اگر رستم زالی ذلیلی / بی مایه اگر آرد عراقی فطیری	در ستایش مال
۷۱	بی تش و کله	فقیر
۷۲	بی تک و فنی	بی عرضه
۷۳	بی شلوار کینگ	فقیر
۷۴	بی نخون که ته ره گاننه!	نامرد؛ قدر ناشناس
۷۵	بی وقته تلا ره موندنه	خروس بی محل
۷۶	پَلنگ و بامشی دایی خُرزانه	معادل سگ زرد برادر شغال است
۷۷	پَیلم گند کانده	بدبو مثل گیاه پلم؛ بد انجام شدن کار
۷۸	پَیلم کوپا هکرده	کار بیپوده
۷۹	پتی هکارده	به زور غالب کرد
۸۰	پس خود بزونه	مثل تفاله چای در جایی جمع شدند
۸۱	پشه پشه نهو	با نا آگاهی و از روی توهم حرف زن
۸۲	پشور ره بهشته میراب	آبدزدک را میراب گذاشت! کار جاهلانه
۸۳	پاسو هکردی؟!	نابود کردن؛ زیر پا گذاشتن
۸۴	پاک پنه هکرده	نابود کردن
۸۵	پس چاشو بیا تره دوش هایرم	بیا کولت کنم شاید راضی شوی؛ پاسخی به افراد متوقع

۸۶	پوشه ره نچکل	در این مورد وارد جزئیات نشو و مشکل قدیمی را تازه نکن
۸۷	پوشه ره انگوس زنده خورنه	خسیس
۸۸	پیر مَنگو	بی بکار
۸۹	پیر وِرزا	بی بکار؛ از کار افتاده
۹۰	پیش دَکته	فوت کرد
۹۱	تَپه لَپ هِکردی بوردی؟!	سمبل کردن
۹۲	تَسبیح او کَشنه	ریاکار
۹۳	تَش سر او دِشَنِیه	خنثی کردن
۹۴	تَش بَپیرد	ناسزا؛ به روز بدی بیفتی
۹۵	تَش ره موندنه	مثل آتش تند و تیز است؛ عصبانی
۹۶	تَشه پَشه دَکته	مضطرب شد
۹۷	تَشه پَشه دَکتمه	افکار بد ذهنم را فراگرفت. به شک افتادم.
۹۸	تَشی کالی به وَر خربزه باغ بهیتی؟!	کار بیهوده و غیر منطقی
۹۹	تَلی دِماسته	کم ارزش
۱۰۰	تَنگه دَکته وقت	اتمام مهلت؛ مهلت کم
۱۰۱	تِرِه بدتر کار بَکفه	امیدوارم بدتر از اینها سرت بیاید
۱۰۲	تِراپرا بَهینه	پراکنده شدند
۱۰۳	تِکلوم بَست هِکردمی	جرو بحث کوچکی کردیم

۱۰۴	تِلِم بَزَه ماست	شل و ول؛ کم ارزش
۱۰۵	تِه پَنار ره دارمه	باهات کار دارم
۱۰۶	تِه بَتّیم کارد بخوره	شکم پرستی
۱۰۷	تِه تکه ره مَر بَزنه	بد دهن؛ خطاب به کسی که اتفاق بدی را عنوان کند که جایش نبوده
۱۰۸	تِه چو درِ بوبِیّه؟	پر رو شدی
۱۰۹	تِه دِوا چارَقده	مردانگی نداری
۱۱۰	تِه دست سنگ و تِرازی دَنی بو	خیلی دقیق نباش
۱۱۱	تِه ره تخته پَش جه بَشورن	امیدوارم بمیری
۱۱۲	تِه ره خاسِک بَییره	امیدوارم بیمار شوی
۱۱۳	تِه ره گَزینه رُش کُمبه	تنبیهت می کنم
۱۱۴	تِه ره مَلکِمید چک هاییره	امیدوارم بمیری
۱۱۵	تِه ره مِشّا بَزنه	امیدوارم بمیری
۱۱۶	تِه فِنی پَلّه جه بَرسه	کار شایانی انجام ندادی؛ به تمسخر تمجید کردن
۱۱۷	تِه نَنه/بَبه جه بَرسه	برسد به پدر و مادر تو؛ به تمسخر تمجید کردن
۱۱۸	تِوه پوش سیرداغ بَزونه؟!	برایت تدارکی ندیدند؛ بی اعتنایی کردن
۱۱۹	تا تَشنی نِخواهه تِلّا کوله وِره سِوار نَوونه	تا خود نخواهی کسی به تو بی ادبی نمی کند
۱۲۰	تا دَویه وِره زو وقتی بورده وِنه هَنِشته جا ره زو	سخت متنفر بودن از کسی
۱۲۱	تا شِپِل هِکَنی اِمبه	سریع بودن

۱۲۲	تا نون دره کِشتایِ اسم ره نیار	تا بزرگتر است اسم کوچکتَر را نیاور
۱۲۳	تره اینتی اونتی گُمبه	نابودت می کنم
۱۲۴	تشنی مارِ کِرگ نوونه	مرغ تخم گذار کرچ نمی شود
۱۲۵	تشی شه وچه ی پشت دس کشیهه	فرزند هرکسی برایش خیلی عزیز است
۱۲۶	ته تَک ره مَر بَزَنه	الهی مار دهانت را نیش بزند که این حرف نسنجیده را زدی
۱۲۷	ته تَک و فنی ره پِکسر گُمبه	کارت را می سازم
۱۲۸	ته ره خوش بَوسته؟	گویا برایت لذت بخش است
۱۲۹	ته ره کاشم بَزَنه	امیدوارم بیمار شوی
۱۳۰	ته ره گوک ماسِر مبه	مجبورت می کنم
۱۳۱	ته ره هاکن نَکَن هالی نوونه؟	آیا متوجه نمی شوی؟
۱۳۲	ته ریش ره حنا دَکِن	امیدوارم رسوا شوی
۱۳۳	ته مرد باش غاز مَرغانه بَکَن	اگر می توانی این کار را انجام بده
۱۳۴	تیر پخورده خیهه واری	عصبانی
۱۳۵	تیسا پلا خار	فقیر
۱۳۶	تیساپه لینگ	فقیر
۱۳۷	تیل دماسته	در هچل افتاده
۱۳۸	تیم جار خاس همه شو شا ره خو	فردی که با داشتن مالی اندک آرزوهای بزرگ در وینده
۱۳۹	جاهل	جوان و بی تجربه

۱۴۰	جیک پُرسی نَکن	سوال بیجا نکن
۱۴۱	جیکا کالی سِراغِ دنی؟	پرت کردن حواس
۱۴۲	چَچَکل (یا چوکله یا تَش) پیش نده	تحریک نکن
۱۴۳	چَچَکل پیش نده	احساساتش را تحریک نکن
۱۴۴	چَکسِن وِرسِن	سریع
۱۴۵	چَمپِه چَمپِه دَری اما ره سوارِ هِم وونی؟!	پر رو شدن
۱۴۶	چَمپِه چَمپِه پتی هکرده	با نیرنگ کارش را عملی کرد
۱۴۷	چِماز خَرَمِن کانده	کار بیهوده
۱۴۸	چاشو بساته	وسیع ساخت؛ داغون کرد
۱۴۹	چه خَوَرِه مَگه خانی خَرَمِن او بَرَنی؟	افراط در کار
۱۵۰	چه گاوی چه رَسَنی	زیر همه چیز زدن
۱۵۱	چوش خر	وقتی که بخواهند با لحن بی ادبانه ای جلوی کسی را در انجام کاری بگیرند
۱۵۲	خَر ره سِواره دَرِه خَرِ گردی	حواس پرتی
۱۵۳	خَلِه وَنه سَر او خورنه	اعتقاد و اعتماد نابجا به کسی یا چیزی داشتن
۱۵۴	خَلِه اُرد دِنه	خیلی بهانه می آوری و دستور می دهی
۱۵۵	خَلِه چَکَلِه	خسپس
۱۵۶	خِر نَکارده جان	خیر ندیده
۱۵۷	خادم که هِچّی اما بَرارِ گردن کلفتی دارمه	به دیگران نازیدن

۱۵۸	خاده ایلخی اسب	خیلی قوی و سرکش
۱۵۹	خاده بینگوئه گلش ره موندنه	بی بکار
۱۶۰	خاده رخشی موندنه	زیبا
۱۶۱	خاده سوس بخورده خر صدا	بد صدا
۱۶۲	خاده قلی هکرده لاغلی ره موندنه	صاف و صیقلی
۱۶۳	خاده قاطر	چموش
۱۶۴	خاده کوتر خون	خیلی سرخ
۱۶۵	خاشه پشت پالون دوند	بد سرنوشتی در انتظارت است
۱۶۶	خاشه تک ره بشورا	مواظب حرف زدنت باش
۱۶۷	خاشه ریش/سبیل جه بخندیه	بیجا کرد
۱۶۸	خاشه زبون جه مر ره کشنه بریم	زبان باز و زیرک
۱۶۹	خاشه سامون سر جه را بو	خط قرمز ها را رعایت کن
۱۷۰	خاشه سر مغزه ره نتونده بزنه	بی عرضه؛ ناتوان
۱۷۱	خاشه شلوار ره نتونده بکشه بالا	کاری از دستش بر نمی آید؛ بی عرضه
۱۷۲	خاشه غازه ندمبه و بوره چرا	بی عرضگی
۱۷۳	خاشه کیجا/ریکا ره ونه جه پتی هکرده	فرزندش را برای ازدواج به دیگری قالب کرد
۱۷۴	خاشه کینگ جا ره هکرده	خود را به دیگران قالب کرد
۱۷۵	خاشه مار دست پته بخورده	بیجا کرد

۱۷۶	خاشه مرزِ حدودِ چه را بو	خط قرمزها را رعایت کن
۱۷۷	خاکِندی تَش تندیرِ دَکِتمه	در موقعیت بدی هستم
۱۷۸	خاکِندی دَوی مِه پییرِ کارِ سرِ که	چرا از من توقع زیادی داری؟
۱۷۹	خاکِندی کربلایِ ملکه که!	خیلی دست بالا گرفتی
۱۸۰	خاکِندی وره نِشادرِ بَزویی	بالا و پایین پریدن از شدت اضطراب یا عصبانیت
۱۸۱	خاکِندی واشِه وه دَوی که	کار خیلی سخت و مهمی انجام ندادی
۱۸۲	خاکِ سرپوشِ هِکرده	موضوع را پنهان کرد
۱۸۳	خدا ره وَنگ هاده	با خدا باش
۱۸۴	خر ره که زوره وَری کارِ بَرنی یا میزنه یا گیزنه	کار دستوری ثمره ای ندارد
۱۸۵	خرج یک شبه چه در بغل چه در شکم	خوردن یا ذخیره کردن مال کم فرق چندانی با هم ندارد
۱۸۶	خرس و خوی پنه دینگووه	بی اصل و نسب
۱۸۷	خنده نَزن کَسون ره، سر شونه تِه وچون ره	نتیجه تمسخر دیگران به خودت و خانواده‌ات باز می‌گردد
۱۸۸	خوب ازال نَشونه	کارش خوب نیست
۱۸۹	خوبه خاشه پییرِ و مار ره بدیهه	خوب است که اصل و نسب خود را دیده که این قدر متوقع است.
۱۹۰	خوردی مار، مار نَوونه	نامادری جای مادر را نمی‌گیرد
۱۹۱	خوگَذرِ پساتی؟!	وسیع و فراخ کردی
۱۹۲	خونه یه آقا گردو بسیار	حساب مال دیگران به کسی مربوط نیست

۱۹۳	خوی کاله	بی اصل و نصب
۱۹۴	خی کاله، خی عمل انه	بچه خوک، خوک به عمل می آید
۱۹۵	دَر بَن نِواش	مهم نیست: حساس نباش
۱۹۶	دَر دُوست	امیدوارم بمیری
۱۹۷	دَرزِن کینگمون جه شونه دله	فرز و زرنک
۱۹۸	دَره چو پشتی شونه	به زور کتک می رود
۱۹۹	دَم دَخورد بویهه	آبها از آسیاب افتاد
۲۰۰	دَمبُوکِن	لاف زن؛ شکمباره
۲۰۱	دَنگی تیفنگ سَره	اخلاقش دائماً تغییر می کند
۲۰۲	دَشنبه سه شنبه ره پیش دَره	نامرتب
۲۰۳	دَنگِلا	حواس پرت
۲۰۴	ده سَر توکن	چوب دو سر طلا!
۲۰۵	دارغاز	قد بلند بدقواره
۲۰۶	دارواش واری	خیلی زیاد
۲۰۷	دره کوگزا مار دِمبال	دنبال چیز نایاب است
۲۰۸	دست دَکته	نیازمند
۲۰۹	دست ره خاشه کینگ پمالی بییمویی؟	هیچ چیز از خودت نیاوردی؟!
۲۱۰	دست هِس بویهه	نیازمند

۲۱۱	دست و لینگ نَکِف	مزاحم کار نباش
۲۱۲	دَکَن دَکَا	معادل زدی ضربتی، ضربتی نوش کن
۲۱۳	دکتی وَچِه یه سَر	کار را خراب کردی
۲۱۴	دل دل ره خورنه سَنگونه جیگر ره	اضطراب و تشویش زیاد
۲۱۵	دیگه خاشه خاکه ره توره دَکُردی	هر چه ناپسند بود از تو سر زد
۲۱۶	روژه خارِ آنده آنده پلا ته قده بَگنده	در مذمت روزه خواری
۲۱۷	زور شونه، زارِ انه	خود را اذیت کردن
۲۱۸	زیپ زیپ کارده	ناله می کرد
۲۱۹	سَر او سَر او بِن او بِن او	هر که پی کارش برود
۲۲۰	سَره وَر جه شونه کینگ وَر جه انه	نرفته بر می گردد
۲۲۱	سِفَره ره قُلی هِکرده	سفره را صاف صاف کرد
۲۲۲	سِلَنگ(سِرَوَنگ) نَده	صدایت را بالا نیاور
۲۲۳	سِواره چِدونده حال پیاده ره	سواره از حال پیاده خبر ندارد
۲۲۴	سازه ره گَانه سازه کاتیم	قدری در سخن به افراد بهای بیشتری بده
۲۲۵	سایه خُس	تنبل
۲۲۶	سر آسبی بورده فلانجا	یک لحظه یا سرپایی به جایی رفت
۲۲۷	سرقاطر/اسب ره کچ هکرده	راهش را کچ کرد؛ از تصمیمش برگشت
۲۲۸	سگِ تَک چو نَده	حساسش نکن

۲۲۹	سگِ تعریف ره هِکِنی، مِرغانه خار وونه	خیلی نباید از کسی تعریف کرد
۲۳۰	سگِ زار دَرِمه	در بدبختی و محنت هستم
۲۳۱	سگِ لوت	غذای بسیار بد
۲۳۲	سگم مگه خانه‌سازه؟ سگِ کَتِ کَتِ په درازه	انسال لا ابالی اهل عمل نیست
۲۳۳	سنگسِرِ سگ ره موندنه	خیلی وحشی
۲۳۴	سوسِ پُخوردی	بیجا کردی
۲۳۵	سیو مَمیج شیرین تره	در تمجید از چیزی که به ظاهر زشت است
۲۳۶	شِیلِ زو یَمو	بی خیالی؛ بی عاری
۲۳۷	شالِ تَک که تِه ره گاننه	بد قیافه
۲۳۸	شال بورده شکار	کار بعید و نادر
۲۳۹	شال ره بَورده شوپِه؟	کار اشتباه، چیزی را دست نا اهل سپردن
۲۴۰	شال ره بئوتنه ته شاهد کیه؟ بهوته: مه دِم	هرگاه درباره موضوعی از شخصی گواه بطلبند و او یکی از نزدیکان و حامیان خود را معرفی کند
۲۴۱	شکارچی دونده خاشه تیفنگ ره که پَر هِکرده	اهل کار به کارش وارد است
۲۴۲	شیر ره بَوردنه زیندون؛ شال دکنه میدون	شیر زندان رفت و شغال میدان دار شد
۲۴۳	شیر ره (ببره) دَرون شونه	شجاع است
۲۴۴	شیشِک بویه آویزون	صبح شد؛ ستاره صبحگاهی در آمد
۲۴۵	شیطونِ نواش!	وسوسه نکن
۲۴۶	صحرای کربلا ره موندنه	خیلی شلوغ است

۲۴۷	صَدَمِینِ اِسْتَخُونِ خانِه سیصد مِینِ بارِ	برای انجام کارهای بزرگ، انسان بزرگ لازم است
	ره برداره	
۲۴۸	طلبکار اگه ته ره سنگِ همِ بزو تپِ	اگر طلبکار به طرفت سنگ هم انداخت سریع بگیر
	بزنِ بیِ	
۲۴۹	عَدُوِ نِواشِ	مانع نشو؛ مزاحم نشو
۲۵۰	عَرِیبه جا گو نخرین اوسارکشی دارنه	از جای غریب معامله نکن
۲۵۱	عِپِ تپِ!	ناپدید شدن؛ معادل شتر دیدی ندیدی
۲۵۲	غریبه ده	غریبه نواز
۲۵۳	فِتورِ !	نوعی نفرین معادل واژه زهرمار برای مخاطبی که دیر پاسخ تو را می دهد
۲۵۴	فکر نون هکن خربزه اوهه	فکر ضروریات زندگی باش
۲۵۵	قَرِشمالِ (یا قرشمار) دِترِ	دختر زن کولی؛ نوعی ناسزای زنانه
۲۵۶	قَلیِ هِکرده چِشِ	بد چشم
۲۵۷	قُلنچِک نزنِ	به زور کاری را انجام دادن
۲۵۸	قال دِکته	شلوغ شد؛ دعوا شد
۲۵۹	گَش به گَش بَهِیمیِ	درگیر شدیم
۲۶۰	کَلِ بَوینِه حمومِ	حمام خراب شده؛ بی بکار
۲۶۱	کَلِ پِخورده گویِ موندنه	بی قرار و بی حال
۲۶۲	کَمِلِ کَسویِ واریِ (اِسپِپه)	سفید مثل کاه برنج
۲۶۳	کَمِلِ کوپا ره تش بزو	کار بد بزرگی انجام داد دسته؛ گل به آب داد
۲۶۴	کویِ ماریِمِ سَرِه	سست پایه اما مغرور است مثل بوته کدو

۲۶۵	کُرچِ موندِنه	خشن
۲۶۶	کُره ماره ره پیش دَکته	خرج از دخل پیشی گرفته
۲۶۷	کُله دِواج	بی بکار
۲۶۸	کُل دِم شال	بد قیافه
۲۶۹	کِخَه	صوتی به معنی اینکه بدمزه است و به کودکان گویند
۲۷۰	کِرمیچِن	موذی
۲۷۱	کِش بزه شِلوار یا کِش به شِلوار	عجول
۲۷۲	کِلا به کِلا هِکرده	معامله کالا به کالا
۲۷۳	کار ره اوکِلائی گَتی پِساتی؟	موضوع را خیلی سر زبان‌ها انداختی
۲۷۴	کار ره ورزا کانده، بامشی (یا منگو) خسته وونه	زحمت از یکی و خستگی از دیگری
۲۷۵	کاشم بزه	کپک زده؛ نوعی نفرین
۲۷۶	کِشاورز سِرِه نُونِه حِلِب سر بو (یا آنجیل دار داره)	سقف منزل کشاورز نباید فلزی باشد یا درخت انجیر داشته باشد چون صدای کوچکترین بارانی هم برایش ایجاد نگرانی می کند.
۲۷۷	کیجا پله هَفتا هِمسایه اونور تر ره هِم بدرد بخوره	دختر باید هنر داشته و کاری و زرنگ باشد
۲۷۸	کینگ سو کُنون بوردمه	به زحمت رفتن
۲۷۹	گَت و خورد نکارده	همه را یک طور در نظر می گیرد
۲۸۰	گَتی آغوز بی دِله	بزرگ اما خالی از مغز
۲۸۱	گُسفن دله یه خر	متفاوت و رسوا نزد همه

۲۸۲	گُسن ره هدایی ورگِ دست؟!	چیزی را به نا اهلش سپردن
۲۸۳	گُل بَخْتِه هِرستا دَشت کِنار ماهِ اِستا	نغمه ای در نوازش کودکی که تازه از خواب بیدار شده
۲۸۴	گالش پنه ره موندنه	شلوغ و درهم و برهم
۲۸۵	گرمِ سَری نَکُن	عصبانی نباش
۲۸۶	گرمِ کینگی کانه	قدردان نیست
۲۸۷	گو پوش	بی مقدار
۲۸۸	گو ندیمی گو پوش که بدیمی!	معادل نخوردیم نان گندم دیدیم دست مردم
۲۸۹	گو هرچی بیشتر پخوره خاشه قریونی	گاو هرچه بیشتر بخورد زودتر فربه می‌شود و
	ره پیشتر اینگنده	زودتر هم زمان قربانی کردنش فرا می‌رسد
۲۹۰	گوتوکن	بی عرضه
۲۹۱	گودار ره پاکاری هدایی؟	کار را به نا اهل سپردی؟
۲۹۲	گوسو هکرده بورده	نابود کرد
۲۹۳	گوک نویهه خانه گو بوو	عجول است
۲۹۴	گوکزا کینگ خانی؟ گوسره	توقع بیجا و بیش از اندازه
۲۹۵	گوممه که ته ره گانه!	خنگ
۲۹۶	لق دندون ره بکن بینگن	بی بکار بودن؛ بی خاصیت
۲۹۷	لم په زن	بی کاره
۲۹۸	لم لَتر	شل و ول
۲۹۹	لمبیک بزه دار	کهنه و بی بکار

۳۰۰	لالِ مَنگو	حیوان بی زبان و کسی که از خود دفاع نمی کند
۳۰۱	لیتمه	داغون هستم
۳۰۲	مرد ره کار کَفَنه	سختی جوهره کار مردان است
۳۰۳	مَشِکَن نانِ کسی را که پدر ندیده باشه	از تازه به دوران رسیده متوقع نباش
۳۰۴	مَگه تَش سر نیشتی؟	چه عجله ای داری؟
۳۰۵	مَگه دَری اِنار دِلِه کاندی؟	خیلی سر و صدا می کنی
۳۰۶	مَگه مِه ره خَر گاز بهیته	مگر عقل ندارم؟!
۳۰۷	مَلِه یه حموم دِلِه خانه فامیل پیدا هکنه	از امکانات دیگران به نفع خود استفاده می کند
۳۰۸	مَلِه یه کور بهتر از غریب جای حور	اگر در محله خود نایبایی را به زنی بستانی بهتر از فرشته غریبه است
۳۰۹	مِجیک نَزن	ساکت باش
۳۱۰	مِره بَهو تا دِریو پَچیم هکن این کار ره نَکن	کار سختی به من بگو تا انجام دهم ولی از انجام کار فعلی معذورم دار
۳۱۱	مِره پَچاکه	سختم است
۳۱۲	مِره چو تَکه نینگن	مرا در دهان ها نینداز
۳۱۳	مِره دَکته کاره	تجربه اش را دارم
۳۱۴	مِره سَر بتاجنیهه	معظم کرد
۳۱۵	مِره سَر تپی بزو	تنبیهم کرد
۳۱۶	مِره سَر تپی بزو	تنبیهم کرد
۳۱۷	مِره شیطون خیالی سَر بزو	وسوسه شدم

۳۱۸	مِره یاد اِنه فِرِیاد اِنه	از یادآوری این موضوع فریادم بر می آید
۳۱۹	مِره یاد تره فِرِاموش	من یادم است اگر که تو فراموش کردی
۳۲۰	مِقوم دَر نیا	تمسخر نکن
۳۲۱	مِقوم در نیا	مسخره نکن
۳۲۲	مِلیجه کالی سِراغ نَده	مرا به کار بچگانه سرگرم نکن
۳۲۳	مِن هَمینَتی خُب هستمه بَد هِم هستمه	هنوز آن روی مرا ندیدی
۳۲۴	مِه دِل نار نشونه	خوابم نمی گیرد
۳۲۵	مِه ره بهینته تَشِ الله اکبر	آتش به جانم افتاد
۳۲۶	مِه ره بَوَرده دارِ تکه	رسوایم کرد
۳۲۷	مِه ره سوار بویه	چم و خم مرا گرفت
۳۲۸	مِه سَر چِرا هِکرده	از من سوء استفاده کرد
۳۲۹	مِه قُوّه نَئینه	در توان من نیست
۳۳۰	مِه کِه ره دِشَنِیه	پشت سر من غیبت کرد
۳۳۱	ماسِت لَوِه ره لو بَزویی/دِشِنی	کار را خراب کردی
۳۳۲	ماسِت بِخورده!	بیجا کرد
۳۳۳	مِگه دُسته بی؟	به افرادی که خیلی گرسنه اند و حریصانه غذا می خورند
۳۳۴	مِگه درِ تیمجارِ مِجَنی؟	خیلی ناجور راه می روی
۳۳۵	مِگه عاروسِ تِماشِا دُوی؟	چقدر طولش دادی

۳۳۶	مگه مه نِک ره گو لو بزو؟	مگر سخن نابجایی گفتم؟
۳۳۷	مگه مه سِمِشکه وِجین دوی؟	مگر کار سخت مرا انجام دادی که حالا توقع داری؟
۳۳۸	مگه نوریهه هستی؟	عجول
۳۳۹	مه اناره گل	زیبای من
۳۴۰	مه استخون ادعای کلانتری دارنه	مدعی هستم و تن به ذلت نمی دهم
۳۴۱	مه انگوشتِ کاره	انجامش برای من سهل است
۳۴۲	مه چش نَپرِنه	فکر نکنم انجام شود
۳۴۳	مه دوش بپرسته	نسبت به من گستاخی کرد
۳۴۴	مه ره کور شیطون بهیته	در بد مخمصه ای دچار شدم
۳۴۵	مه فلنگ در بورده	خسته شدم
۳۴۶	مول کُته	بی اصل و نسب
۳۴۷	مول پلنگ	آب زیر کاه
۳۴۸	میست گتی!	شخصی کم قدر که ادعایی بزرگ دارد
۳۴۹	نَپته مرغانه که ته ره گاننه!	عجول
۳۵۰	نَخس خامبی پلور بکشیم	نخواب می خواهیم دیرک چوبی خانه را قربانی کنیم؛ وعده پوچ
۳۵۱	نَرک	چیزی که ثمری ندارد
۳۵۲	نویهه مرغانه	جنس خراب
۳۵۳	نخورده مهست!	کسی که به خاطر هیچ زحمت می کشد یا دلخوش است

۳۵۴	نِشا ره دَمَتی	کار را خراب کردی
۳۵۵	نا ونگِ تِلا بی‌هه نا بوی آدمی	هیچکس نبود
۳۵۶	نِتومبه – بَتومبه؛ جان راحت	بی مسوولیت
۳۵۷	نرم زمین گیر بیاردی؟	سوء استفاده کردن؛ ساده گیر آوردن
۳۵۸	هَلی بَکِش تَلی بَکِش	تمجید از چیزی که جنس خوبی دارد
۳۵۹	هَند دَکتمه	دچار مخمصه شدم
۳۶۰	هَترک دیگه	بنشین دیگه!
۳۶۱	هَچکس نَتوئه تِه کِتار ره چیه؟	کسی نمی گوید درد تو چیست؟
۳۶۲	هَچک گَشِنه	از ته دل ناراحت است و گریه می کند
۳۶۳	هَمسایه هَمسایه جه ارث وئه	در رعایت حق همسایه
۳۶۴	هر جا دِواشی شو باید بهی هاشِم کومه بَخسی	هر که و هر کجا باشی به من احتیاج خواهی داشت
۳۶۵	هر چیه سر ره بهیری کم وونه حرف سر ره بهیری زیاد وونه	حرف، حرف می آورد
۳۶۶	همه آش ره آنگوستی هکرده	همه نوع کار ناشایست را انجام داد
۳۶۷	همه خودبخود بینه دلاک بیچاره	
۳۶۸	همه راضینه کیجا گنه دایی	آنی که باید راضی باشد اصلاً در جریان کار نیست
۳۶۹	هوشتی پوشتی بویه	سر و گوشش می جنبد
۳۷۰	وچه که خاشه مار کَش جه پنه دَکته وره مَحرمه	کودک از همان ابتدای تولد، محرم مادرش است
۳۷۱	وَرَفِ کوت	سفید مثل تپه ای از برف

۳۷۲	و نر و ماده کانده	بین دیگران فرق می گذارد
۳۷۳	و هم پشناسته عاروس گل خورنه	او هم شنید که عروس گل می خورد؛ سوء استفاده از یک حقیقت
۳۷۴	و یتا طوله خره	خیلی نادان است
۳۷۵	وره اورک بزوهه	او را زمین گیر و رام کرد؛ او را رام کرد
۳۷۶	وره اوسار چل بزین	تلنگر زدن
۳۷۷	وره بدی خاشه پتک پشت ره هم بدی	دیگر او را نخواهی دید
۳۷۸	وره بشسته بورده	آبرویش را برد
۳۷۹	وره پالونی هکردی؟	اور را رام کردی؟
۳۸۰	وره تاش بنی هکرده	ادب و اصلاح کردن
۳۸۱	وره چو تکه دینگو	آبرویش را برد
۳۸۲	وره حرف پیش بکشیمه	به اقرار آوردن؛ سر صحبت را با او باز کردم
۳۸۳	وره کرس بدامه	اورا در آغل انداختم؛ مهار و در مخمصه کردم
۳۸۴	وره گتی کار بکنه	اتفاق بزرگی برایش افتاد
۳۸۵	وره گرم دزندون سراغ هدا	او را تهدید کرد
۳۸۶	وره نال هکردمه	او را رام کردم
۳۸۷	وره یتا که خال جه دوندی هف روز استنه	خیلی سر به راه است
۳۸۸	وشنا تشنا	بی امکانات اولیه
۳۸۹	وشون با هم سگ و بامشی نه	با هم اختلاف دارند

۳۹۰	وَن چِه سِر بَدِیمِه	از او کارهای عجیبی دیدم
۳۹۱	وَنجه پَسِله نِدارمه	با او تعارفی ندارم
۳۹۲	وَنه آسِیو خَله تِنده	خیلی پر توقع است
۳۹۳	وَنه بار که / پنبه هسته	چیزی بارش نیست
۳۹۴	وَنه پییر و مار ره بَوْرده دارِ تِکه	رسوایش کردی
۳۹۵	وَنه تِک وَنه اِسْفِنَاخ تیم دَکُردن	مستحق سرزنش زیاد است
۳۹۶	وَنه تِک و وَنه زِک	به خودش مربوط است
۳۹۷	وَنه چِشِ او توم بَوِیهه	گریه دروغین
۳۹۸	وَنه چِش دار ره خُشک کانده	نفسش سنگین است
۳۹۹	وَنه چِنگوم خَله مَحِکمه	پشتیبان قوی دارد
۴۰۰	وَنه چِش بَترِکه	چشمش کور
۴۰۱	وَنه خر دَخْتَه	کارش به مانع برخورد
۴۰۲	وَنه دِل خَله چِیا خانه	هر چه او بخواهد که نباید بشود
۴۰۳	وَنه دس ره چِتی تِلَنگ بَوِیهه	پر رو است و شکم پرست
۴۰۴	وَنه دندون سنگ ره بَهِیته	به مانع برخورد
۴۰۵	وَنه رِسوایی ره سگ نَخورنه	آبرو ریزی زیاد
۴۰۶	وَنه راه سِر تَلی پشته	کارش به مانع برخورد
۴۰۷	وَنه زخم خَله جُلّه	رحم ندارد

۴۰۸	وَنه سِر رَسِن دَکَرِدمه	او را رام کردم
۴۰۹	وَنه سو په نَگِرد	دنبالش نرو؛ اطراف او نباش
۴۱۰	وَنه سِیما قاطِیهه	عصبانی است
۴۱۱	وَنه شِلوار کینگمون پارو	نقطه ضعف اساسی دارد
۴۱۲	وَنه کِه ره دِشَنِیهه	پشت سرش غیبت کرد
۴۱۳	وَنه کالی خِراب بَیهه	جایگاهش را از دست داد
۴۱۴	وَنه کیجا بَکِشَتنی بویهه	دختر او وقت شوهرش شده
۴۱۵	وَنه کیجا فلانی وه بُشْتِه	دخترش دنبال پسری راه افتاد و رفت بدون اذن والدین و مراسم رسمی
۴۱۶	وَنه کینگ دِلِه عارسیه	از ته دل خیلی خوشحال است
۴۱۷	وَنه کینگ آشیهه	گناهکار است
۴۱۸	وَنه گردن دوا لِفائِه	باید با چوب بزرگ دوشاخ، گردن او را فشارد؛ تنبیه کردن سخت
۴۱۹	وَنه گردن ره گر هِکرده	کارش را ساخت
۴۲۰	وَنه نون نِمک نِدارنه	قدر کارهایش را نمی دانند
۴۲۱	وَنه هَره چو نشونه	حرفش خریدار ندارد
۴۲۲	وَشیل	بی وقار و بی متانت
۴۲۳	وَنه پَخو بهم بخارده	خیلی ناراحت شد
۴۲۴	وَنه تَک و فنی ره یکسر هکارده	او را داغون کرد
۴۲۵	وَنه گنده بَکِشیهه هسته	کارش تمام است

۴۲۶	یَخْنِی مِه	مثل یخ زده ها هستم؛ سرمایه ای برایم نمانده (یخنی، کلمه ای پهلوی است)
۴۲۷	یتّا پوف جه بنده	سست است
۴۲۸	یتّا چو خر سر یتّا خاخر سر	نوع نگاه به خواهر و زن در جامعه مردسالار قدیم
۴۲۹	یتّا که خال جه بنده	سست است
۴۳۰	یک دسته اسفناخ دسته نِرزَنه	بی ارزش
۴۳۱	یکدغه بورده کُاتی آخر	عجله کردی
۴۳۲	یه شنبه دِشنبه ره دِ لینگ پیش اِستا	نامرتب بودن

۱۳۵

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۲/۷/۲۵

خدا یا تو را سگند می نویسم که عین یاری بخودی و کمک کردی پس از
 حدود ۱۹ سال بیماری بتوانم این ضرب المصلها را با حالت
 در آن کش می کشم هیچ امری غایب و بنویسم و تقدیم فواید گاه
 محترم غایب در هر سینه برایم خیلی مشکل بود آنرا که خداوند
 بزرگ و ارحم الراحمین نبود همتا استگار بودست منی گرفت رفارم
 می کنم شما هم هر چه باید بپردازد کار نشان؛ بگذرد و از او کمک
 بخراشید تا شما را یاری دهد و آنرا هم جیزی و یاری در این
 نوشته مشاهده نمودید قیما با بزرگاری خود را بیغشید در خانه

و عاتری همه شما هستیم والسلام

۲۷۵ طرب المثل تا تو را

۱۲/۷/۲۵ جمع آموی کردید

~~سهراب~~
 سهراب بولنگ تندی
 ۱۲/۷/۲۵

غیر از منی و جایی

و در هیچ سار و خاتون خداوند بیایر در میان

مرحوم سهراب یوسفی و همسرشان حاجیه خانم نساء علیزاده
با ذکر فاتحه و صلوات، شاخه گلی هدیه کنید به روح بزرگ این دو عزیز

اصل نسخ خطی و دست نوشته های کتاب

بنام خدا
 من سهراب یوسفی را بخوبی می‌شناسم از دور
 همدلی تا سر باز با هم بودیم من سهراب زمانی که
 کلاس یخیم ابتدا بودیم از ذوق و سلیقه ای مرد
 آگاه شدم که به جمع کردن سفره‌های و خفای
 با هم پیشی شیرت خاله که خود شیر خاله و سهراب
 که شوهر عم سهراب یوسفی بود می‌رفتیم و هم موقع
 این‌ها می‌سر کلاس ما بود و خطی خوبی داشت
 و انشاء خوبی نوشت و فرب امین را هم
 آدرس میکرد باشد که خدایش پیام از کج
 کراخا
 ۱۴۰۲ / ۳ / ۲۶